

Krister Gråhn

Mäntän äärellä

- Kuratoriaalinen työskentely ja konseptikuratointi yhteiskunnallisen osallistumisen välineenä

MFA – Kuvataiteen maisterin opinnäytetyön kirjallinen osa
Praxis – Master's Programme in Exhibition Studies
Kuvataideakatemia, Taideyliopisto
1.2.2026

**TAIDE-
YLIOPISTO** *

Mäntän äärellä

– Kuratoriaalinen työskentely ja konseptikuratointi yhteiskunnallisen osallistumisen välineenä

MFA – Kuvataiteen maisterin opinnäytetyön kirjallinen osa
Praxis – Master’s Programme in Exhibition Studies
Kuvataideakatemia, Taideyliopisto

Krister Gråhn
1.2.2026

Vastuopettaja: Kaija Kaitavuori
Opinnäytetyön ohjaaja: Anita Seppä
Tarkastajat: Taru Elfving ja Johanna Tuukkanen

Mäntän äärellä -näyttelyiden graafinen suunnittelu: Sammy-Daniel Vilenius
Mäntän äärellä -näyttelyiden dokumentointi ja valokuvat: Krister Gråhn ja Sanni Piirainen

”Kyllä maalla köyhyys on vain köyhyys, mutta kaupungissa se on kurjuus.”
(Suomen Kirjallisuuden Seuran perinteen ja nykykulttuurin kokoelma)

Tiivistelmä

Opinnäytteeni Taideyliopiston Kuvataideakatemiaan Praxis – Master’s Programme in Exhibition Studies -ohjelmaan tarkastelee kuratoriaalista työskentelyä välineenä yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisessa ja osana arkipäivän toimintaa.

Opinnäytteeni käytännön osuus, *Mäntän äärellä* -näyttelyiden tuotanto ja toteutus, ajoittui pääosin vuodelle 2023. Nykytaidenäyttelyt kymmenessä Mäntässä myynnissä olleessa asuin-kiinteistössä olivat avoinna yleisölle 2.7.-30.7.2023. *Mäntän äärellä* -näyttelykonsepti perustui yritys yhteistyöhön, jolla yhdistettiin nykytaide ja paikalliset asuin-kiinteistömarkkinat. Konseptikuratointi pohjautui lähijatteluun, uudelleenajatteluun sekä paikallisen, yhteiskunnan rakennemuutoksen myötä syntyneen, tilanteen huomioimiseen sosioekonomisesta ja -ekologisesta näkökulmasta. Mänttä – vanha tehdaskaupunki – toimintaympäristönä loi mahdollisuuden käsitellä aiheita paikallisesti, mutta heijastaen niitä myös laajemmin valtakunnalliseen (ja globaaliin) kontekstiin.

Opinnäytteeni kirjallinen osuus esittelee *Mäntän äärellä* -näyttelykonseptin toimintaperiaatteita sekä käytäntöä. Näyttelyt esitellään samoilla dokumenteilla, jotka olivat yleisön saatavilla näyttelyn aikana ja niiden jälkeen. Dokumentaatio sekä prosessikuvaus pohjustavat prosessin aikana tärkeiksi muodostuneita kysymyksiä kuratoinnin yhteiskunnallisesta roolista ja vastuusta.

Opinnäytteeni kirjallinen osuus keskittyy analysoimaan *Mäntän äärellä* -prosessia toiminnallisena instituutiokritiikkinä vertaamalla sitä valkoisen kuution perinteelle syntyneisiin taiteen esittämiskäytäntöihin, paikallisten taideinstituutioiden toimintaan sekä nykykorutaiteeseen. Toiminnallinen instituutiokritiikki lähestyy niin taideinstituutioita kuin yritys yhteistyötäkin. Mänttä – Taidekaupunki – toimintaympäristönä mahdollistaa instituutiokritiikin reflektoinnin myös laajemmin valtakunnalliseen (ja globaaliin) nykytaiteen kenttään.

Mäntän äärellä -yritys yhteistyö kiinteistöväilyksen kanssa toimii analyysissäni esimerkkinä yhteistyömallista, jollaisia kuratoriaalisen työskentelyn avulla on mahdollista luoda yhteiskunnan eri toimijoiden välille. Esimerkki osoittaa, ettei yritys yhteistyö johda väistämättä taiteen välineellistämiseen, vaan yhteistyö voi muodostaa työskentelyyn sisällöllisen lähtökohdan. Yhteistyön edellytyksenä on kuraattorin positio välittäjänä, jonka toiminta sijoittuu erilaisten yleisöjen – näyttelyvieraiden, taiteilijoiden, instituutioiden ja yhteistyökumppaneiden – välisiin suhteisiin. Nämä välit eivät ole tyhjiä, vaan ne sisältävät erilaisia arvoja, toiminnallisia rakenteita ja diskursseja.

Mäntän äärellä -analyysi johdattaa pohtimaan kuraattorin toimintaa erilaisten diskurssien kentillä sekä ehdottaa kuraattorin vastuun jakamista kanssakuratoriaalisen työskentelyn kautta. Kuratointi näyttäytyy toimintana, joka muodostuu erilaisista riippuvuussuhteista, ja laventamalla yksilökeskeistä painopistettä kuraattorista kanssakuraattoreihin on mahdollista laajentaa myös taiteen toimintaedellytyksiä. Taiteen laaja-alainen ja moniääninen osallistuminen yhteiskunnan eri rakenteisiin voi mahdollistua esimerkiksi kanssakuratoriaalisen ja yhteisösidonnaisen työskentelyn kautta.

Asiasanat: kuratointi, taiteen esittämiskäytännöt, kuratoriaalinen työskentely, yritys yhteistyö, toiminnallinen instituutiokritiikki, valkoinen kuutio, korutaide, yleisö, passiivinen yleisötyö, diskurssi, lähijattelu, yhteisösidonnaisuus, kanssakuratointi

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Henkilökohtainen positio	6
1.2	Uudelleenajattelu, lähiajattelu ja hidastaminen	7
1.3	Mänttä	9
1.4	Lokaali, Globaali ja Glokaali	10
2	Mäntän äärellä -prosessikuvaus	13
2.1	Kuratoriaalisen työskentelyn ja konseptikuratoinnin perusta	13
2.2	Toimintaperiaatteet	13
2.3	Appropriaatio	14
2.4	Näyttelytilat	15
2.5	Kuratointi	16
2.6	Näyttelyn rakennus	17
2.7	Saavutettavuus	18
2.8	Avoinnappito	18
2.9	Yleisö	19
2.10	Tiedotus	19
2.10.1	Sisäinen viestintä	19
2.10.2	Ulkoinen tiedotus	20
2.11	Kävijämäärät ja palaute	21
2.12	Rahoitus ja talous	22
3	Mäntän äärellä -dokumentaatio	24
4	Mäntän äärellä -esityskäytännön analyysi	85
4.1	Instituutiokritiikki	85
4.2	Mäntäläinen instituutiokritiikki	87
4.3	Mäntän äärellä -yritysyhteistyö	88
4.4	Valkoinen kuutio versus asuttu asunto	89
4.5	Korutaiteen esimerkki	92
4.6	Yleisöt Mäntän äärellä	93
5	Johtopäätös	96
5.1	Kuratointi välineenä	96
5.2	Kuratoinnin kieli	98
5.3	Mäntän äärellä -konseptin tulevaisuus	100
	Kiitokset	102
	Viitteet ja kirjallisuus	104
	Liitteet	
	Kuvaluettelo	106
	Mäntän äärellä -näyttelyiden teosluettelo	108

1 Johdanto

Opinnäytteeni Kuvataideakatemia Praxis – Master’s Programme in Exhibition Studies -ohjelmaan koostuu käytännön osuudesta – *Mäntän äärellä* -näyttelykonseptin kuratoinnista ja toteuttamisesta – sekä tästä kirjallisesta osiosta. Tämä kirjallinen osio keskittyy kuratoriaaliseen työskentelyyn *Mäntän äärellä* -prosessin yhteydessä ja sen pohtimiseen konseptikuratoinnin näkökulmasta.

Mäntän äärellä -näyttelyt nähtiin Mäntässä kymmenessä myynnissä olleessa asuinkiinteistössä heinäkuussa 2023. Näyttelykonsepti yhdisti paikalliset asuinkiinteistömarkkinat ja nykytaiteen näyttelyt. Kirjallisen osuuden kirjoittaminen puolestaan venyi aina syksyyn 2025. Opinnäytteeni käytännön osuuden toteutuksen ja kirjallisen osion kirjoittamisen väliin jääneenä aikana ajatukset siitä, mitä tulikaan tehtyä, ja millainen merkitys tehdyllä oli, syventyivät. *Mäntän äärellä* -prosessiin liittyvä käytännön kuratointi esitellään prosessikuvauksena ja dokumenttina tämän kirjallisen osuuden yhteydessä taustoittamaan pohdintaa luodusta konseptista ja kuvaamaan sitä, miten konseptin taustalla olleet ajatuksen käytännössä konkretisoituivat yleisölle. Syvempi pohdinta kuitenkin keskittyy taiteen esittämiskäytäntöihin, ei siihen, mitä *Mäntän äärellä* -näyttelyissä esitettiin.

Mäntän äärellä -näyttelyiden kuratoinnin pohjana toimivat Anita Sepän ja Hanna Johanssonin toimittaman antologian – *Taiteen kanssa maailman äärellä: kirjoituksia ihmiskeskeisestä ajattelusta ja ilmastonmuutoksesta* – herättämät kysymykset ja pohdinnat. Näyttelyiden sisällöt ja narratiivi muodostivat oman maailmansa kysymyksineen ja vastauksineen, enkä koe tarvetta ryhtyä sanallistamaan näitä asioita ja muuttamaan näyttelyitä opinnäytteeni kirjallisen osion kuvitukseksi. *Taiteen kanssa maailman äärellä* -antologian herättämät kysymykset käsiteltiin näyttelyissä jo taiteen keinoin ja opinnäytteeni kirjallisen osuuden kysymykseksi muodostui se, millainen väline tai työkalu kuratoriaalinen työskentely on yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisessa ja arkipäivän toiminnassa.

Opinnäytteeni käytännön osuuden prosessia on mahdollista lähestyä useilta eri kanteilta. *Mäntän äärellä* oli paikallinen taidetapahtuma, joka ammensi toimintaympäristössään vallitsevasta tilanteesta, ja joka esitettiin Mäntässä toimivien valtakunnallisten taide-instituutioiden näyttelytoiminnan lomassa. Tämä toi kuratoriaaliseen työskentelyyn kulttuuri-poliittisia, sosiaalipoliittisia ja aluepoliittisia piirteitä. Tämä teki myös kirjallisen osuuden rajaamisesta haastavaa ja aikaa vievää. Tärkeimmiksi rajauseroiksi muodostuivat ajallinen etäisyys ja unohdus: se mitä en enää muista, ei ilmeisesti ole ollut minulle kovinkaan tärkeää, mutta toisaalta, se mikä jäi mieleen, on kulkenut mukana käytännön osuuden jälkeisten prosessien toteuttamisessa ja syventynyt.

Opinnäytteeni käytännön osuutena kuratoimani näyttelyt oli suunnattu kaikille. Mäntän taidekentän yleisö koostuu paikallisesta, valtakunnallisesta ja kansainvälisestä yleisöstä ja niin taiteen harrastajista kuin ammattilaisistakin – aina vakiovieraista satunnaiskävijöihin. Näyttelyt pyrkivät saavuttamaan mahdollisimman laajan yleisöpohjan. Tämä opinnäytteeni kirjallinen osuus sen sijaan on suunnattu selkeämmin taiteen parissa työskentelevien ammattilaisten kentälle.

Käsittelen kirjallisessa opinnäytteessäni nykytaiteen ja kuvataiteen diskurssiin liittyviä kysymyksiä ja käyttämäni kieli on monilta osin taidepuheeseen ja -teksteihin liittyvää terminologiaa. *Mäntän äärellä* -konsepti perustui eri toimialojen yhteistoimintaan – pääyhteistyö-

kumppaneitani olivat paikallinen kiinteistövalitystoimisto Millenium Koti Oy ja esimerkiksi Taidekaupungin nuorisotoimisto. Yksi opinnäytteeni herättämistä kuratoriaalisista kysymyksistä onkin se, kuinka luoda yhteistoiminnassa eri alojen välille yhteinen diskurssi ja kuinka sopia, miten asioista puhutaan. Johtuen opinnäytteeni luonteesta ja yrityksestä käsitellä laajoja yleisiä teemoja paikallisesti yhden maaseutukunnan näkökulmasta, pyrin tekstissäni myös yleistajuisuuteen siltä osin kuin se on mielekästä. Pyrkimyksenäni on, että yleistajuisuus ja akateemisuus eivät tässä yhteydessä kuitenkaan sulki toisiaan pois.

Seuraavaksi avaan omaa positiotani kuvataidekentän toimijana omista kokemuksistani käsin, taustoitan lyhyesti opintojen aikana muodostuneita ajatuksia, jotka johtivat opinnäytteen käytännön osuuden syntyyn sekä avaan uudelleenajattelun, hidastamisen ja lähiajattelun käsitteitä ja sitä, miten niitä on sovellettu *Mäntän äärellä* -prosessin yhteydessä. Johdannon viimeisessä luvussa kuvaan Mänttää – Taidekaupunkia – toimintaympäristönä. Kirjallisen osuuden toinen luku on prosessikuvaus siitä, mitä *Mäntän äärellä* tapahtui, ja miten se tehtiin. Kolmannessa luvussa esittelen *Mäntän äärellä* -näyttelyiden dokumentaation, joka on koottu sen pohjalta, mitä yleisölle oli esillä ja saatavilla näyttelyiden aikana ja niiden jälkeen. Neljännessä luvussa analysoin *Mäntän äärellä* -konseptin yritysyritystyötä toiminnallisena instituutiokritiikkinä verraten sitä valkoisen kuution ja korutaiteen esittämiskäytäntöihin. Viimeisessä luvussa vedän yhteen huomioita siitä, millaisten periaatteiden ja kysymysten parissa näen kuratoinnin ja oman työskentelyni nykytaiteen kentällä ja kuinka *Mäntän äärellä* -näyttelyiden toteutus näihin vaikutti. Viimeisen luvun painopiste on *Mäntän äärellä* -prosessin erilaisissa yleisöissä ja siinä, miten pyrkimys erilaisten yleisöjen huomioimiseen vaikuttaa kuratointiini ja kuratoriaaliseen työskentelyyni.

1.1 Henkilökohtainen positio

Aloittaessani opinnot Taideyliopiston Kuvataideakatemia Praxis – Master’s Programme in Exhibition Studies -ohjelmassa vuonna 2021 kotini oli Mäntässä ja Kuvataideakatemia Helsingissä. Samaan aikaan suoritin viimeisiä osioita museomestarin erikoisammattitutkinnosta, jota opiskelin oppisopimuksella Rasekossa Raisiossa ja työskentelin Mäntässä Serlachius -museoilla näyttelymestarina. Tämän lisäksi valmistelin kaksikymmenvuotis-taiteilijajuhlanäyttelyäni Tampereelle Galleria Rajatilaan. Urani aikana olen itse tullut kuratoiduksi ja toteuttanut toisten kuratoriaalisia visioita. Taustani on paitsi uutta luovan kuvataiteilijan, myös vanhasta hinnalla millä hyvänsä kiinni pitävän museotyöntekijän. Esittämiskäytäntöjen, kuratoinnin ja näiden historian opiskelu oli ratkaisuni siihen, miten saisin paremmin kiinni tästä hetkestä.

Praxis – Marster’s Programme in Exhibition Studies -ohjelman opintojen aikana maisterin opinnäytteeni lähtökohdaksi muodostui halu selvittää itselleni, mitä tehdä kaikella sillä tiedolla ja analyttisellä tutkimuksella, jota opiskellessani sain – kuinka kääntää teoriaa käytännöksi? Tämä kysymys taipui lopulta muotoon: Mitä minulla jo on, ja mitä sillä voi tehdä?

Kysymys on sekä aineeton että aineellinen. Kuratoidessa on jäseneltävä aina tapauskohtaisesti uudelleen, mitä nykytaide¹ itselleni tarkoittaa sekä asemoitava toimintaa, sen tavoitteita ja suhdetta vallitsevaan taidekenttään. Opinnäytteeni tapauksessa kysymys *Mitä minulla jo on?* laajeni koskemaan myös elinpiiriäni: sen laajuutta, sosiaalisia rakenteita ja verkostoja. Millaisessa ympäristössä toimin, ja miten haluan oman toimintani siihen vaikuttavan? Entä,

millaisena oma toimintani näyttäytyy? Kysymys on huomion kiinnittämisestä lähelle. Kysymyksen asettelu on myös asenteellinen. *Mitä sillä voi tehdä?* on jatkokysymys, jolla pyrin avaamaan uusia keinoja ja toimintatapoja uudelleenajattelemalla olemassa olevaa muun muassa erilaisia yhteistoimintoja luomalla, eri toimintoja lomittamalla ja resursseja jakamalla. Itselleni tärkeäksi lähestymiskulmaksi muodostui mahdollisuus vaikuttaa kuvataiteen asemaan yhteiskunnassa ja kuvataidekentän konventioihin näyttelytoiminnan kautta.

Ennen Praxis-opintojani kuratointi (ja kokemukseni siitä) oli minulle pitkälti konkreettista tekemistä, selkeä projekti, jossa oli alku ja loppu. Opintojeni myötä toiminta siirtyi enenevässä määrin teoreettisen viitekehyksen ja pohdinnan suuntaan – kuratoriaalisuuteen, joka on laajempi ja abstraktimpi käsite. Se, miten kuratoriaalisuuden käsitän, on sisällön hallintaan ja sen esittämiseen liittyvä ajattelutapa, joka määrittelee toiminnan eettisiä periaatteita ja sen luonnetta. Opinnäytteeni käytännön osuus pyrki siis kuratoriaaliseen ajattelutapaan käytännön kuratoinnin taustalla siten, että kuratoinnin pohjimmainen merkitys, vastuu ja tapa huomioida ympäristön monimuotoisuus näkyy toteutuksessa.

1.2 Uudelleenajattelu, lähiajattelu ja hidastaminen

Opinnäytteeni käytännön osuus yhdisti nykytaiteen ja Mäntän paikalliset kiinteistömarkkinat – kutistuvan kaupungin tyhjillään olevat asunnot. Prosessi pyrki kohtaamaan olemassa olevan tilanteen ja käyttämään sitä lähtökohtana. Sovelsin työskentelyyn ’lähiajattelun’² ja ’hidastamisen’ (engl. slow movement)³ malleja ja pyrin luomaan uudelleenajattelemalla⁴ korkeatasoisen nykytaidetahtuman, joka esitteli niin asumisen mahdollisuuksia maaseudulla kuin kaupungistumisen vaikutuksia.⁵ Prosessissa kiinnitin huomion omaan elinpiiriini, Mänttään toimintaympäristönä ja asukkaiden yhteisönä. Toiminnan taustalla oli kysymys siitä, kuinka toimia paikallisesti, samalla laajemmat yhteiskunnalliset ja maailmanlaajuiset tilanteet huomioiden.

¹ Käyttäessäni monitahoista kattokäsitettä nykytaide tämän opinnäytteen yhteydessä – ja erityisesti *Mäntän äärellä* -prosessia kuvatessani tai analysoidessani – on huomioitava, että viittaamalla lähinnä sen kaltaiseen nykytaiteeseen, jota nähtiin *Mäntän äärellä* -näyttelyissä. Useilta osin pohdintani esittämiskäytännöistä, konteksteista ja yleisöistä eivät päisi, mikäli kyseessä olisi taideteokset, jotka ilmenevät, muodostuvat, taiteistuvat tai jotka vastaanotetaan toisin. *Mäntän äärellä* -konseptia ei kuitenkaan ole luotu vain tämäntyyppiselle nykytaiteelle. Kuratoriaalinen työskentely ei ole tyystin lineaarista, vaan kokonaisuus rakentuu yhtäaikaaisesti; teokset vaikuttivat konseptiin ja toisin päin.

² Lähiajattelu kiinnittää huomiota ja keskittyy ajatteluun lähiympäristö, paikallisuus ja kestävyys huomioiden. Termi korostaa toimintaympäristöä ja ympäristövaikutusten minimointia.

³ Hidastaminen eli slow movement on kulttuurinen vastarintaliike, joka kannustaa tietoiseen ja harkittuun arkeen toiminnan ja ajattelun hidastamisen keinoin. Hidastaminen korostaa laatua määrän sijasta. Hidastaminen haastaa kiireen ja maksimaalisen tuottavuuden, mutta ei tähtää pysähtymiseen ja luopumiseen, vaan asioiden tekemiseen kulloisellekin asialle sopivalla tahdilla ja toiminnan vaikutukset tiedostaen.

⁴ Uudelleenajattelun prosessissa tarkastellaan omia asenteita ja ajatuksia sekä asioita analyttisesti useasta näkökulmasta. Uudelleenajattelu sisältää olemassa olevan tiedon, tilanteen ja käytäntöjen kriittistä analysointia ja asennemuutoksia sekä pyrkii niiden systemaattiseen soveltamiseen. Uudelleenajattelu ei kiellä tunteita tai sisäistä dialogia. Oletuksia, uskomuksia ja lähestymistapoja kyseenalaistetaan muun muassa lateraalisen, positiivisen ja hitaan ajattelun keinoin.

⁵ Käsitteilläni lähiajattelusta, hidastamisesta tai uudelleenajattelusta ei ole nimettäviä yhtä tai selkeää lähdeä. Käsitteet ovat tulleet minua vastaan pitkin matkaa eri yhteyksissä – niin painetuissa artikkeleissa kuin nettisivuilla tai sosiaalisen median verkostoissa. Usein käsitteet liitetään elämän hallintaan ja erilaisiin arvokeskusteluihin, mutta ne ovat sovellettavissa hyvin usealla elämänalueella ja näin oma käsitykseni niistä on muodostunut.

Uudelleenajattelu opinnäytteeni yhteydessä tarkoittaa minulle nykytaiteen esittämiskäytäntöjen pohtimista paikallisesta näkökulmasta käsin. Mäntästä löytyy näyttelytoimintaa aina ruohonjuuritasolta vakiintuneisiin ja historiallisiin instituutioihin. Vaikka näkökulma on paikallinen, se ei ole irrallinen valtakunnallisesta ja koko Suomen läpileikkaavasta nykytaiteen kentästä. Pikemminkin Mäntän taidekentän tavat toimia ovat syntyneet osana kotimaista nykytaiteen kenttää ja toimintatavat perustuvat pitkälti samoihin tapoihin kuin muiden museoiden, säätiöiden tai yhdistysten suomalaisella kuvataidekentällä. Paikallisen toiminnan määrittelemisen ja käsittelemisen ei siis ole ensisijaisesti henkilökohtaista, vaan koskee rakenteita laajemmin. Sen sijaan kiinteistövälitystoimintaa tarkastelen hyvinkin paikallisesti.⁶

Jos paikallisuus ei luokaan nykytaiteen esittämiskäytäntöihin kovin erityisiä tai omaleimaisia piirteitä, sen sijaan kiinteistövälitys – niin Mäntässä kuin muillakin paikkakunnilla – on vahvasti paikallisuuden ja paikallisen tilanteen leimaamaa. Kiinteistöt ovat kiinteitä, ne eivät liiku samaan tapaan paikkakunnan rajojen ylitse kuin taide. Mäntässä asuinalueiden historia on kiinteästi sidoksissa patruuna-ajalla paikallisesti syntyneisiin yhteiskuntaluokkiin. Lisäksi niihin on vaikuttanut ja vaikuttaa vahvasti edelleen yhteiskuntarakenteen muutos, sosio-ekonomiset tekijät sekä nykyinen kuntapolitiikka. *Mäntän äärellä* -prosessin yhteydessä kuratoriaalisen työskentelyni tavoitteena ei kuitenkaan ollut kommentoida paikallista asuntopolitiikkaa tai kiinteistömarkkinoita. Sen sijaan lähestyin aihetta keskittyen enemmän sosiaaliin kysymyksiin kodin, asumisen ja yhteisön muodostavien asukkaiden merkityksestä yksilöille – jättäen vähemmälle huomiolle esimerkiksi kysymyksen, kenellä on mahdollisuus kotinsa omistaa, kenellä ei. Esimerkiksi suuremmissa kaupungeissa, joissa kilpailulla ja markkinataloudella on suuremmat vaikutukset toimintaan ja kiinteistömarkkinoiden motiivina toimii usein voitontavoittelu, *Mäntän äärellä* -prosessin kaltainen lähestymistapa olisi tuonut viitekehukseen monia moraalisia ja eettisiä haasteita ja ongelmia, eikä kuratoriaalista työskentelyä olisi voinut viedä eteenpäin käsittelemättä niitä.

Opinnäytteeni ajatuksellinen fokus on taiteen esittämiskäytännöissä ja rehellisyyden nimissä on myös todettava, että minua kiinnostaa ennen kaikkea se, kuinka kuratoriaalinen toimintani vaikuttaa tai millaisena se näyttäytyy tässä kontekstissa – ei niinkään kysymys, mitä se tarkoittaa kiinteistövälityksen saralla, muutoin kuin sosiaalisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Toisin sanoen: yleisön ja sen position kautta.

Uudelleenajattelu opinnäytteeni käytännön osuuden yhteydessä pyrkii nykytaiteen kentän esittämiskäytäntöjen kriittiseen tarkasteluun. *Mäntän äärellä* -prosessin sisältämä kriittisyys taas pyrki ilmenemään toimintana ja johtamaan tekoihin, joiden kautta kritiikillä olisi myös mahdollisuus vaikuttaa ja aktivoitua. Kutsun tätä toiminnalliseksi instituutiokritiikiksi. Toiminnallisella instituutiokritiikillä⁷ viitataan siihen, että kuvataiteen kentällä eri instituutiot muodostuvat muun muassa sen myötä, miten instituutiot vertailevat omaa toimintaansa muuhun kentällä esiintyvään toimintaan. Vertailun kautta oman toiminnan itse- ja uudelleen arviointi on mahdollista. Lähtökohta on taiteen asema osana yhteiskuntaa – se, missä taide saa ja voi esiintyä.

⁶ On todettava, että tietoni ja kokemukseni kiinteistövälityksen perusteista on hyvin löyhä, enkä ole koskaan esimerkiksi asioinut kiinteistövälitystoimistossa ennen *Mäntän äärellä* -prosessia. Näkökulmani kiinteistövälitykseen on siis henkilökohtainen ja perustuu hyvin pitkälti yleisiin huomioihin, jotka ovat syntyneet paikkakunnalla eläessä. Minulla ei myöskään ole selkeää kuvaa tai kokemusta siitä, kuinka yleisiä ja valtakunnallisia paikalliset toimintatavat alalla ovat.

Uudelleenajattelu sisältää vahvan miellelyhtymän siitä, että ajattelemalla asioita uusista näkökulmista luodaan samalla jotain uutta. Uudelleenajattelun kriittinen luonne puolestaan vihjaa, että vanhan on tarpeellista jo jäädä taa. *Mäntän äärellä* pyrki kuitenkin toimimaan olemassa olevien instituutioiden ja käytäntöjen rinnalla ja lomassa. Konsepti ja sen sisällöt rinnastuvat siis pitkälti olemassa oleviin toimintoihin, jota ilman prosessilta ja toiminnalliselta instituutiokritiikiltä katoaisi vertailumahdollisuudet ja pohja. Toimintojen – ja opinnäytteeni tapauksessa esittämiskäytäntöjen – toisiinsa vertautumisen kautta prosessi pyrkii siis lähestymään asiaa kahdesta eri suunnasta. Yhtäältä se kysyy: Mikä on nykytaiteen rooli arjessa, ollen samalla kiinnostunut arjen roolista nykytaiteessa.

Mäntän äärellä -konsepti pyrki kehittämään uudenlaisia esittämiskäytäntöjä tuottamatta kohtuutonta määrää materiaalista uutta. Kohtuullisuuden kysymys on kiinteästi sidoksissa materiaaliseen kulutukseen, mutta myös aikaan – siihen, kuinka paljon kulutamme tai teemme tietyn ajan kuluessa. Globaalissa pohjoisessa elinajanodote on pidentynyt, mutta samalla kulutukseen perustuvat mahdollisuudet siihen, mitä voimme elämämme aikana kokea, ovat laajentuneet niin, ettei yksi elämä riitä kaiken kokemiseen. Laajuus ei kuitenkaan ole synonyymi rikkaukselle, aistikkeudelle tai monimuotoisuudelle. Rikkaus, aistikkuus ja monimuotoisuus ovat kaikki uudelleenajattelun, lähiajattelun ja hidastamisen tavoitteina.

1.3 Mänttä

Olen asunut Mäntässä vuodesta 2011. Ennen paikkakunnalle muuttoani kokemukseni ja näkökulmani Mäntästä perustui yksipuolisesti Mäntän kuvataideviikkoihin – ensin näyttelyyleisönä, sitten kutsuttuna taiteilijana (2008) ja sen jälkeen vapaaehtoisena näyttelyrakentajana 2009-2010. Vuonna 2011 Mäntässä tapahtui paljon. Gösta Serlachiuksen taidesäätiö laajensi silloista Serlachius-museo Göstaa⁸ uudella paviljongilla ja sitä kautta myös toimintaansa nykytaiteen kotimaiselle ja kansainväliselle kentälle. Mäntän kuvataiteen ystävät ry puolestaan valmistautui Mäntän kuvataideviikkojen 20-vuotisjuhluvoiteen.

Muuttaessamme paikkakunnalle vuonna 2011 Mänttä-Vilppulassa oli oma sairaala leikkauksaleineen, poliisiasema ja putka sekä paikallinen työvoimatoimisto, Kela ja sossu, pankkien paikalliskonttorit ja jopa kenkäkauppa. Jäljellä ovat etäpalvelut, ajanvaraukset ja tyhjillään seisovat tai jo puretut rakennukset.

⁷ Hyvänä esimerkkinä kuratoriaalisesta ja toiminnallisesta instituutiokritiikistä taiteen esittämiskäytäntöjen parissa pidän esimerkiksi Porin Kulttuurisäätiö ry:n toimintaa. Porin Kulttuurisäätiö ry on kolmen kuraattorin – Anna Jensenin, Eliisa Suvannon ja Sanna Ritvasen – perustama kollektiivi, jonka näyttelytoiminta sisältää erimuotoista asiantuntijatyötä, pedagogiaa ja poliittista vaikuttamista. Porin Kulttuurisäätiö ry:n toiminnasta saa kuvan kuuntelemalla esimerkiksi Taiteen edistämiskeskuksen podcast -sarjan "Kuution jälkeen – keskustelua julkisesta taiteesta" jaksos 4: "Tila ja vastuut", jossa Taiken taideasiantuntija Maija Kasvinen sekä Anna Jensen ja Eliisa Suvanto keskustelevat tilan, sijainnin ja paikan merkityksestä taiteen tekemisessä. Toiminnallinen kritiikki ei ole esimerkiksi tutkimuksellisen kritiikin vastakohta (toiminnan taustalla toki on usein tutkimusta ja toimintaa voi myös jälkikäteen tutkia), mutta tällä viitataan käytännön työhön taiteen esittämisessä yleisölle, kun taas esimerkiksi säilyttävää kokoelmatoimintaa tai historian kartuttamista käsittelevä instituutiokritiikki voisi pohjata ja ilmetä enemmän tutkimuksellisenä.

⁸ Gösta Serlachiuksen taidesäätiön ylläpitämien Serlachius-museoiden nimet uudistettiin kesällä 2024. Serlachius -museo Gösta vaihtui Serlachius Kartanoksi. Serlachius -museo Gustaf vaihtui Serlachius Pääkonttoriksi. Nimenvaihdosten yhteydessä sana museo poistettiin. Nimi Serlachius esiintyy nimityksissä perusmuodossa.

Väki vähenee maaseutukunnissa. Tilastokeskuksen mukaan viimeisen 15 vuoden aikana Mänttä-Vilppulan asukasluku on laskenut lähes 20 %. Ennusteen mukaan seuraavan kymmenen vuoden aikana väkiluku laskee nykyisestä noin 9000 edelleen noin kolmanneksella. Kaupungissa on ollut jo useamman vuoden ajan jatkuvasti myynnissä noin sata asuin-kiinteistöä. Maaseutukunnissa kiinteistöväilytys ei ole yksinomaan kaupallista toimintaa, sillä on suuri merkitys myös paikkakunnan elinvoimalle ja tulevaisuudelle.

Samaan aikaan, kun väkiluku ja palvelut ovat vähentyneet, on Mäntässä toimivien taide-instituutioiden, Serlachiuksen ja Mäntän kuvataideviikkojen (sekä myös paikallisten ruohonjuuritason toimijoiden kuten Gellaria Gallerian ja ArtHouse Branderin), asiakasmäärät ja taiteen mukanaan tuoma turistivirta kasvanut. Arviot paikkakunnalle saapuvasta taideyleisöstä vaihtelevat laskentavasta riippuen sadantuhannen molemmille puolen. Kulttuuritoiminta pienemmällä paikkakunnalla ja maaseutukunnissa ei ole vain kulttuuria, sillä on tärkeä merkitys myös paikkakunnan elinvoimalle ja tulevaisuudelle.

Ajatus *Mäntän äärellä* -näyttelykonseptista syntyi siis olemassa olevan tilanteen kohtaamisesta sekä ajatuksesta, voisiko kasvun ja kutistumisen yhdistää kuratoriaalisesti – tavalla, joka ammentaisi kummastakin. Kyse on paitsi yrityksestä hahmottaa vallitseva paikallinen toimintaympäristö, myös se, millaisia mahdollisuuksia se avaa kuratoriaaliseen työskentelyyn ja voiko tätä kautta luoda kestävämmän pohjan taiteelliselle toiminnalle.

1.4 Lokaali, Globaali, Glokaali

Mäntän äärellä -konsepti pyrki suuntaamaan kuratoriaalisen katseen Mäntän tulevaisuuteen, mutta kuratointi on vaikuttanut vahvasti myös Mäntän historiaan. Serlachius-suvun perustaman paperitehtaan ympärille syntynyt yhteisö muistaa vielä hyvin patruuna-ajan, joka hiipui vähitellen 1900-luvun loppua lähestyttäessä. Suvun vaikutus paikkakunnalla on edelleen vahva. Gösta Serlachiuksen taidesäätien museotoiminta on kansainvälisesti tunnustettua ja sen työllisyysvaikutukset alueella ovat merkittävät. Taidemuseotoiminnan lisäksi säätio ylläpitää kulttuurihistoriallista museota ja tallentaa paikkakunnan kulttuurihistoriaa. Kuratoriaalisesta näkökulmasta Mäntän paikkakunta ja kulttuurihistoria on näin ollen jo lähtökohtaisesti vahvasti kuratoitua.

Gösta Serlachiuksen taidesäätien kokoelmat perustuvat Gösta Serlachiuksen elämänsä aikana hankkimaan yksityiseen taidekokoelmaan, jonka keskeisiä kotimaisia taiteilijoita ovat muun muassa Akseli Gallen-Kallela, Hannes Autere, Emil Wikström, Helene Schjerfbeck, Ellen Thesleff, Hugo Simberg, Pekka Halonen, Jussi Mäntynen ja Magnus Enckell⁹. Kokoelmaa ylläpidetään ja kartutetaan täydentämällä klassikoita ja ostamalla nykytaiteen teoksia. Suomen kultakauden taiteilijoiden lisäksi kokoelmiin kuuluu myös 1600-luvun keski-eurooppalaista taidetta, jota Gösta Serlachius hankki kansainvälisten yhteyksiensä ja neuvonantajiansa kautta. Taidesäätien kokoelma on valtakunnallisesti merkittävä osa suomalaista taidehistoriaa ja taidekokoelmien lainaustoiminta on aktiivista. Gösta Serlachiuksen harrastus on näin muuttunut osaksi paitsi paikallista, myös kotimaista taidehistoriaa.

⁹ www.serlachius.fi/kokoelmat 4.1.2026.

¹⁰ Linkoneva, Sampo. 2025. Kuvataideviikkojen synty. Yksityinen sähköpostikeskustelu 19.12.2025. Viestin vastaanottaja: Krister Gråhn.

Toinen Mäntän taidekenttään vahvasti vaikuttava instituutio on Mäntän kuvataideviikot, jonka kipinä syttyi vuonna 1991.¹⁰ Kuvataideviikkojen syntyyn vaikutti vahvasti Linkonevan perhe, joka oli tuolloin avaamassa paikkakunnalle uutta Taidekeskus Honkahovia. Paikallisten kulttuuri-, media- ja liike-elämän vaikuttajien yhteisvoimin Kuvataideviikkoja tuottamaan perustettiin Mäntän kuvataiteen ystävät ry. Kesällä 1993 – yhdeksänkymmentäluvun laman keskelle ja laman vaikutuksista pahasti kärsineeseen pikkukaupunkiin¹¹ – nousi 57 nyky-taiteilijan teoksia esittelevä taidenäyttely, jossa jaettiin yksi suurimmista silloisen Suomen taidepalkinnoista.¹² Mäntän kuvataideviikoilla jaettu 100 000 markan palkinto sai laajaa mediahuomiota silloisessa taloustilanteessa. Mäntän kuvataideviikkojen tavoitteena on ollut alusta asti kasvaa maan merkittävämmäksi ajankohtaistaiteen katselmukseksi. Mäntän kuvataiteen ystävät ry:n hallitus kutsuu vuosittain vaihtuvan kuraattorin kokoamaan näyttelyyn. Kuraattori-valinta on yhdistyksen ainut linjaus tulevan näyttelyn sisällöstä, ja sisällöllinen ja visuaalinen vastuu ja päätäntävalta jää – vallitsevien resurssien puitteissa – kuraattorille.

Kumpikin Mäntän taidekesän¹³ suurista vetonauloista on onnistunut tavoitteessaan luoda vahva instituutio. Mäntän taideinstituutiot ja niiden identiteetti on vahvasti paikallinen, mutta mallia, makua ja mieltymyksiä on haettu valtakunnallisilta ja kansainvälisiltä esimerkeiltä, miten muut samankaltaisessa asemassa olevat tahot ovat toimineet, ja miten oma ääni erottuu, rinnastuu tai heijastuu näistä. Mäntän taideinstituutioiden lähtökohta on myös ollut vahvasti sivistävä ja valistuksellinen: Gösta Serlachiuksen taidesäätien toiminnan perustamisen tarkoituksena oli ”hyvän maun” kasvattaminen ja ”Mäntän kaunistaminen”, kun taas Kuvataideviikkojen alkuperäisenä ja ajankohtaisenakin tavoitteena on laajentaa nykytaiteen yleisöpohjaa.

Vuonna 2009 Mäntän ja Vilppulan kunnat yhdistyivät ja muodostivat nykyisen Mänttä-Vilppulan kaupungin. Yhdistymisen yhteydessä alkoi tietoinen brändäys ja identiteetin rakentaminen Mänttä-Vilppulasta Taidekaupunkina. Ajatus Taidekaupungista oli syntynyt vähitellen ja orgaanisesti alueella toimivien taideinstituutioiden aktiivisuuden siivittämänä. Taidekaupunki ei ole kuitenkaan pelkkä markkinointistrategia, vaan se pyrkii myös muodostumaan entistä vahvemmin osaksi kaupunkilaisten identiteettiä. Tästä huolimatta – aina viime vuosiin asti – kaupungin järjestämä oma taidetoiminta ei ole näyttäytynyt selkeänä, pitkäjänteisenä tai kestäväenä toimintana, vaan on käytännössä jäänyt melko marginaaliseksi. Taidekaupunki-brändi on rakentunut pitkälti paikallisten taideinstituutioiden Mänttään tuottaman taiteen ympärille. Taide ei ole ollut kaupungin toiminnan ja palvelujen, tai niiden kehittämisen, varsinaisessa ytimessä – osa tapoja toimia ja ajatella.¹⁴ Tehdas-kaupungin infrastruktuuri on rapistunut nopeammin kuin tehdaskaupungin identiteetti, mutta viimeisten viiden vuoden aikana on ollut havaittavissa selkeä suunnan muutos: siinä, missä

¹¹ Viennin loputtua Neuvostoliittoon Mäntässä toimiva Metsä-Serla sulki vanhan sulfiittiselutehtaan kannattamattomana. Toiminta päättyi lopullisesti alkuvuodesta 1991. 1980-luvun lopussa tehdas työllisti noin 2000 henkeä, kun se nykyisin se työllistää enää noin 450 ihmistä.

¹² <https://mantankuvataideviikot.fi/historia.htm> 4.1.2026.

¹³ Mäntän taidekesä ei ole virallinen tapahtuma, vaan nimitys, joka kuvaa alueen kesäisin aktiivista näyttely- ja taidetoimintaa. Serlachiuksen ja Kuvataideviikkojen lisäksi taidekesään liittyvät monet muut paikkakunnalle syntyneet kuvataidetapahtumat, esimerkiksi ArtHouse Brander, Kiusalan puisto-näyttely, Gellaria Galleria, Puskapuolen konttori Jimin kämppä, Mänttä-Vilppulan kaupungin ja Suomessa kuvataiteilijoita kouluttavien ammattikorkeakoulujen yhdessä tuottama valmistuvien kuvataiteilijoiden stipendinäyttely ”Kuvataiteen valtakunta”, Ihmisyyden tunnustajien *Aseeton Suomi* -kesänäyttelyt ja esimerkiksi Vehkaniemen kesänäyttely. Kuvataiteen lisäksi taidekesää luovat myös Mäntän musiikkijuhlat – kansainvälinen pianofestivaali sekä Mäntän Urkuviikot – seurakunnan järjestämä konserttien sarja.

taidetta käytettiin aiemmin tietoisesti kansallisidentiteetin rakentamiseen ja vahvistamiseen, niin tänä päivänäkin Mäntässä taiteella on hyvin vahva asema paikallisidentiteetin rakentumisessa. Tehdaskaupungin ja taidekaupungin symbioosi muovautuu edelleen. Mänttäläiset nuoret ovat seuranneet Suomen nykytaiteen kenttää Mäntän kuvataideviikkojen kesänäyttelytoiminnan kautta jo yli 30 vuotta ja paikallinen nuoriso onkin erinomaisesti taidekasvatettua. He eivät kysy, mitä taiteilijat tekevät, vaan tietävät, että taiteilijat voivat tehdä mitä vain.

Taiteellinen toiminta pikkukaupungissa, jossa toimii kaksi vahvaa taideinstituutiota, on ymmärrettävästi, ja ainakin välillisesti, hyvin pitkälle näiden instituutioiden ohjailemaa toimintaa. Taidekaupungin brändin rakennus näiden instituutioiden varassa asettaa taidekaupungin myös näiden instituutioiden varaan ja ohjailtavaksi. Oman tulkintani mukaan mänttäläinen taidekasitys muodostuu pitkälti siitä, mitä Gösta Serlachiuksen taidesäätiö tai Mäntän kuvataiteen ystävät ry kumpikin yksittäisinä ja itsenäisinä toimijoina päättävät tehdä ja esittää. Jos Mäntän paikallishistoria onkin vahvasti kuratoitua, myös mänttäläiset taideinstituutiot ovat vaikuttaneet vahvasti siihen, millainen kuratoinnin kulttuuri Mänttään on muodostunut, millaisena toimintana kuratointi paikallisesti käsitetään ja millaiseen asemaan kuraattorit taiteellisina johtajina nostetaan. Mänttäläinen tapakulttuuri on korostanut pitkään kuraattoreiden valtaa. Se, millaista kuratoriaalista työskentelyä instituutiot tekevät kuraattoreiden kutsumisen ja valintojen taustalla, ei kuitenkaan aina näyttäyty selkeästi ulospäin. Mitä kaikkea todellinen taidekaupunki voisi olla, mitä kaikkea se mahdollistaisi ja ennen kaikkea, kuinka minä – yhtenä itsenäisenä, yksittäisenä toimijana ja kuraattorina – voisin ajatella taiteen ja taidekentän olemassa olevien realiteettien pohjalta uudelleen?

Huolimatta Mäntän verrattain syrjäisestä sijainnista ja pienestä koosta¹⁵ kaupunki ei ole yhteiskunnasta irrallinen – myös valtakunnalliset ja globaalit tilanteet, trendit ja haasteet tavoittavat paikkakunnan ja vaikuttavat sen arkeen ja elämään lukemattomin tavoin. Mänttä ei kenties ole maailmanlaajuisten haasteiden keskiössä, mutta se ei myöskään voi rakentaa yhteisöllisyyttä näistä siteistä irrallaan. Mänttäläisen kuvataidekentän ja kulttuurimaiseman luonut liikehdintä on lisäksi vastavuoroista – taide ja sen konventiot liikkuvat paitsi ulkoa sisään, myös sisältä ulos. Mäntän taidekaupunki instituutioineen on onnistunut vakiinnuttamaan asemansa Suomen kuvataidekentällä niin vankaksi, että vaikka ”mänttäläinen” taidekaupunkikulttuuri on pitkälti ainakin nykytaiteen osalta ulkoa tuotettua, vaikuttaa Mänttään tuotettu kulloinenkin koonti ja kattaus koko Suomen taidekenttään, sen elämään ja trendeihin. Ruotimalla tapauskohtaisesti Mänttää, uskon siis voivani ainakin pintapuolisesti raaputtaa koko Suomen kuvataidekentän rakenteiden perustuksia.

¹⁴ Johanna Harjunpää analysoi Pro gradu -tutkielmassaan ”Vessapaperia ja veistoksia – Mäntän kaupungin muutos tehdaskaupungista taidekaupungiksi” (2011) haastattelujen pohjalta Mäntän muutosprosessia tehdaskaupungista taidekaupungiksi. Mänttä on nähty esimerkkinä kuolevasta teollisuuskaupungista, jonka pelasti kulttuurielämän nousu ja taidekaupungin menestystarina. Analyysi ei luo kuitenkaan pelkkää menestystarinaa, vaan diskurssia, jossa taidekaupunki on visio ja tarina, ilman infrastruktuuria matkailualan tarpeille ja kulttuurialan työhön. Orgaaninen ja tietoinen taidekaupungistuminen on toki jatkunut vuoden 2011 jälkeen, mutta analyysi antaa hyvän kuvan muutoksen alkuaajoista ja sitä kautta sen nykyisistäkin motiiveista.

¹⁵ Mänttä-Vilppulan väkiluku oli vuoden 2023 lopussa 9270. Kaupungin väestöllinen huoltosuhde – se montako alle 15-vuotiasta tai yli 65-vuotiasta henkilöä (lasta tai eläkeläistä) kaupungissa asuu sataa 15-64 -vuotiasta (työikäistä) henkilöä kohden – oli vuonna 2022 95,8. Asukasluvun mukaan luettelotuna suurimmasta pienimpään Mänttä-Vilppula sijoittuu sijalle 104. Suomen 308 kunnasta. Kaupungin kokonaispinta-ala on n. 657 km², josta sisävesiä on n. 122 km². Maa-alan mukaan luettelotuna sijoitus on 152.

2 Mäntän äärellä -prosessikuvaus

2.1 Kuratoriaalisen työskentelyn ja konseptikuratoinnin perusta

Kuvataideakatemian kuvanveiston professori Andy Best järjesti syksyllä 2021 Sculpture on Burning Planet -luentosarjan. 10.11.2021 Taru Elfvingin piti luennon otsikolla ”Curating on Shifting Shorelines”. Otteita luentopäiväkirjastani:

- Ilmastonmuutoksen hidastamiseksi tarvitaan suuri kulttuurinen muutos. Taide mukaan lukien – ilmastokriisi on myös kulttuurinen kriisi.
- Tämä ei tapahdu vain muualla. Tämä ei koske vain luontoa vaan myös yhteiskuntia ja yhteisöjä. Globaali (myös glogaali) eri-arvoisuus täytyy huomioida ratkaisuja ajatellessa. Tähän on olemassa vain tapauskohtaisia ja kontekstialisoituja ratkaisuja.
- On tutkittava, mikä on kestäväntöntä instituutioissamme ja rakenteissamme. Miten tukea monipuolista lähestymistä ja työskentelyä taiteessa (ja taiteella)? Miten työskennellä pidemmät aikavälit huomioiden huomiotalouden keskellä? Miten suosia yhteistyötä kilpailun sijasta? Miten jakaa resursseja, myös yhteisöllisiä? Miten tiedostaa paremmin erilaisten kulttuurien ja ekologisten kontekstien moninaisuus ja erilaiset toimintatavat?
- Kuinka työskennellä osana ympäristöä, ei vain sen ulkopuolisena tarkkailijana, tutkijana, taiteilijana tai kuraattorina. Niin, ettei tarjoile vain omaa hyvänsä kysymättä?
- Miten miettiä kaikkea, mikä paikassa vaikuttaa? Yhteisö, paikallinen tieto, ekosysteemi.
- Mieti, mihin prosessit osallistuvat, ja mihin se paikkakunnalla vaikuttaa. Millaiset hierarkiat paikassa toimivat? Miten kommunikoida ja kenen kanssa, kenelle? Kenen narratiivi on dominoiva, kenen näkökulma on keskeinen?
- Miten tiedostaa se arvo, mikä paikalla on? Mikä arvo työlläsi on paikalle? Miten vahvistaa tai haastaa vallitsevia olotiloja? Onko siihen tarvetta? Mitä se ehkä tarkoittaa tulevaisuudessa?
- Mitä opittavaa minulla on ympäristöistä, joissa on erilainen tiedollinen järjestelmä kuin omani? Tarkkaileva työskentely ympäristöön suhteutumisen perustana. Huom! Oma ympäristösi sisältää myös monia erilaisia pienempiä diskursseja ja tiedollisia järjestelmiä.
- Kuinka kuvataidekenttä voisi ottaa kokonaisvaltaisemman vastuun? Yhteisöllisyyden eheys testataan vastuunkantamisen kautta.
- Toisin sanoen: Miten sijoitat työskentelysi?

Luentosarjalla heränneet ja sieltä mukaan jääneet kysymykset loivat opinnäytteeni käsitteellisen ytimen ja kulkivat konseptikuratoinnin taustalla. Kuratoriaalinen työskentely *Mäntän äärellä* -prosessin yhteydessä haki omalta osaltaan vastausta yllä oleviin mietteisiin.¹⁶

2.2 Toimintaperiaatteet

Mäntän äärellä -prosessissa pyrin pohtimaan paikallisuutta ympäristöekologian, sosiaalisen ekologian ja mentaalisen ekologian näkökulmista.¹⁷

Konseptikuratoointiin soveltamani lähiajattelu ei saa johtaa ajatukseen eristäytymisestä. Valtakunnalliset ja globaalit taidekentän rakenteet ja tapahtumat vaikuttavat myös paikalliseen taide-elämään ja paikallisella toiminnalla on mahdollisuus vaikuttaa myös valtakunnallisiin konventioihin.

Mäntän äärellä -prosessi pyrkii kiinnittämään huomiota kestävyteen ja tiedostamaan vihreiden paradoksien¹⁸ mahdollisuuden. Kestävyttä ei voi lähestyä pelkästään ympäristöystävällisyytenä ja kierrätyksenä – se muodostuu monenlaisista tavoista olla, elää ja toimia.

Mäntän äärellä -prosessi keskittyi luomaan taiteen esittämiskäytäntöihin uudenlaisia lähestymis- ja toimintatapoja järjestelemällä uudelleen olemassa olevia resursseja niin materiaalien kuin käytäntöjenkin osalta.

2.3 Appropriaatio

Nykytaiteen länsimainen kaanon on kiinteästi sidoksissa läntiseen (taide)filosofiaan ja estetiikkaan – taiteellinen tutkimus on toimintaa, johon lähtökohtaisesti sisältyy kriittinen ajattelu. Kritiikki kyseenalaistaa vallitsevaa, ja sitä kautta voidaan muovata yhteiskunnan normeja ja totuttuja käytäntöjä. Nämä tämän kappaleen ensimmäiset lauseet perustuvat Anita Sepän Kuvataideakatemiassa syksyllä 2021 järjestämään kurssiin Taideteoria II, jonka kantavaksi teemaksi alun lauseet koin. Kurssin nimi, Taideteoria kaksi, kertoo ehkä jatkokurssista, mutta sen järjestysluku viittaa myös sanaan toinen – toinen teoria, toinen lähestymiskulma, toinen tapa. Ehkäpä jopa teoria potenssiin kaksi.

Anita Sepän kurssi pohjasi taideteorian kaanonin ohella osin hänen ja Hanna Johanssonin toimittamaan antologiaan *Taiteen kanssa maailman äärellä: kirjoituksia ihmiskeskeisestä ajattelusta ja ilmastomuutoksesta* (2021). Kurssin ytimen muodostivat antologian kirjoittajien

¹⁶ Opinnäytteeni kirjallisen osuuden taustakirjallisuutena on käytetty monessa kohdin luentopäiväkirjojeni Praxis-opintojen ajalta. Ote Taru Elfvingin luennolta valikoitui otteeksi, koska koen sen tiivistävän sellaisenaan selkeimmin pääkohdat kuratoinnista ja sen kestävydestä heränneistä kysymyksistä. Ihme Helsingin toiminnanjohtaja ja kuraattori Paula Toppila luennoi Ihme Helsingin toimintaperiaatteista ja ekososiaalisen sivistyksen edistämisestä otsikolla "Ecologically Sustainable Curating" 23.3.2021. Syksyn 2021 Sculpture on Burning Planet luetosarjalla myös Ki Nurmenniemi piti luennon otsikolla "Burning sustainability issues within the visual art field: How to go further from monitoring individuals' CO2 footprints?" 23.9.2021. Anna-Kaisa Rastenberger ja Taru Elfving puolestaan organisoivat samana syksynä kurssin Arts Ecology and Social Justice, jonka yhtenä luennoitsijana Ki Nurmenniemi myös toimi. Tämä luento keskittyi kysymyksiin huomioivasta, välittävästä, tukevasta, kannustavasta ja kestävästä työskentelystä kulttuurin kentällä sekä konkreettisiin ja kehittyviin, niin sosiaalisesti kuin ekologisestikin sensitiivisiin työtapoihin erityisesti intersektionaalisesta näkökulmasta. Muun muassa näiden luentojen merkitystä opinnäytteeni syntymiseen ei voi väheksyä.

¹⁷ Käsitteeni näistä ekologioista pohjaa löyhästi Félix Guattarin "Kolme ekologiaa" (1989) tekstiin. Guattarin mukaan ekologinen kriisi ei rajoitu vain luontoon, vaan siihen on kietoutunut myös sosiaalinen ekologia (yhteiskunta ja yhteisöt) sekä mentaalinen ekologia (asenteet ja mielipiteet). Ympäristöekologia keskittyy luonnonvarojen käyttöön, saastumisen ja ilmastomuutoksen torjuntaan ja monimuotoisuuden ylläpitämiseen. Sosiaalinen ekologia tarkastelee fyysisen ympäristömme lisäksi inhimillisiä suhteita, sosiaalista oikeudenmukaisuutta, epätasa-arvoa ja hyvinvointia. Mentaalinen ekologia puolestaan keskittyy yksilöön, subjektiivisuuteen, arvoihin ja siihen, miten havaitsemme tai ymmärrämme maailman. Sosiaalisilla ongelmilla ja ympäristöongelmilla on osin samat lähtökohdat ja siksi ne on ratkaistava yhtäaikaisesti. Kaikkien Guattarin kuvaamien tasojen huomioimista vaaditaan kestävänsä tulevaisuuden rakentamiseen.

vierailuluennot, jotka syvensivät ja laajensivat teksteissä käsiteltyjä aiheita avoimen keskustelun kautta.

Mäntän äärellä -näyttelyiden nimi on appropriaatio.¹⁹ Se on lainattu Sepän ja Johanssonin toimittaman antologian nimestä. *Mäntän äärellä* -kuratointi, näyttelykontekstit ja teosvalinnat pohjaavat monilta osin kurssin herättämiin kysymyksiin ja antologian artikkeleiden teemoihin. Prosessin kautta pyrin osaltani pohtimaan, voinko kuraattorin työtä paikallisesti harjoittaessani olla samalla koko maailman äärellä.

2.4 Näyttelytilat

Mäntän äärellä -prosessin pääyhteistyökumppanina toimi Millenium Koti Oy ja Pirkko Nippala. Näyttelytiloina toimineet asuinkiinteistöt sijaitsevat entisen Mäntän kaupungin alueella. Näyttelyalueen halkaisija on noin seitsemän kilometriä. Näyttelyistä neljä sijaitsi kerrostaloasunnoissa: Kukkarokivellä sijaitseva yksiö, Hallituskadun vastakkaisissa päissä sijaitsevat kaksiot sekä Länsi-Koskelassa sijaitseva kolmio. Moisiossa sijaitsi näyttelyn ainut rivitaloasunto. Kohteista viisi oli omakotitaloja. Eri aikakausia edustavista omakotitaloista neljä sijaitsi Moisiossa, Mustalahden, Vuohimetsän ja Vuorenalustan omakotitaloalueilla, ja yksi rintamamiestalo Koskelan asuinalueella.

Asuntojen koot vaihtelivat noin 30 neliöstä noin 150 neliöön. Edullisin asunto oli myynnissä 9500 eurolla – kallein maksoi 129 000. Asuntojen valinnoissa kiinnitettiin hankintahintojen lisäksi huomiota myös asumiskustannuksiin. Näyttelytilojen etsinnässä painotettiin monipuolisuutta. Kiinteistöjen valinnassa pyrittiin huomioimaan mahdollisimman monimuotoisesti asumisen erilaiset tarpeet. Tätä kautta havainnollistettiin myös, kuinka monipuolista asuminen voi olla pienemmälläkin paikkakunnalla.

Useat alueella myytävänä olevat asuinkiinteistöt ovat hiljaisessa myynnissä tai yksityisten myyjien välittämiä. Käytännön hallinnoinnin kohtuullistamiseksi näyttelytiloina toimivat vain Millenium Koti Oy:n välittämät kiinteistöt. Millenium Koti Oy valitsi myytävänä olevien kiinteistöjen joukosta useampia asuntoja, joiden joukosta lopulliset valinnat tehtiin kuraattorin johdolla yhdessä taiteilijoiden kanssa. Näyttelytilat valittiin toukokuun lopussa ja kesäkuun alussa 2023.

¹⁸ *Taiteen kanssa maailman äärellä* -antologiassa (2021) julkaistussa esseessään "Aineettomuuden jalanjälki. Suprematistinen modernismi globaalien ympäristökriisin kontekstissa" Antti Majava toteaa: "Kestävydestä ei enää oikeastaan voida puhua. Enemmän on kyse resilienssistä." Tämä koskeen niin sosioekonomiaa kuin sosioekologiaa. Majava avaa myös vihreän paradoksin käsitettä: "Vihreitä paradokseja syntyy, kun pyrkimys ilmastopäästövähennyksiin johtaakin kivihiilen tai öljyn käytön lisääntymiseen tai kun uuden teknologian käyttöönotto pudottaa tuotannon päästöjä, mutta johtaa tuotantokustannusten halpenemisen myötä kulutuksen lisääntymiseen ja lopulta kokonaispäästöjen kasvuun. Vihreäksi paradoksiksi voi myös mieltää tilanteen, jossa pyrkimys aineettomuuteen tuottaa valtavan ekologisen jalanjäljen. Ymmärryksemme siitä, millaisia päästö- ja ympäristövaikutuksia erilaiset sosiaaliset ja kulttuuriset prosessit tuottavat on vielä varsin vajavainen." (s. 266-267).

¹⁹ Kuvataiteen diskurssissa appropriaatio viittaa mm. lainattujen elementtien käyttöön uutta teosta luodessa. Elementit voivat olla paitsi materiaaleja tai tekniikoita esimerkiksi taiteen ulkopuolisesta kontekstista, myös kuvia, taidehistoriallisia viittauksia tai teorioita. Appropriaatio haastaa käsityksiä tekijyydestä, autenttisuudesta ja omaperäisyydestä. Käsitettä käytetään myös mm. kulttuuri-tutkimuksessa, taloustieteessä ja teologiassa. Termin merkitysisältö vaihtelee alan mukaan.

Kaikki näyttelytilat eivät olleet esteettömiä. Mukaan saatiin kolme asuntoa, joihin oli mahdollista tutustua esteettömästi pyörätuolilla, mutta vain yhdessä asunnossa oli pyörätuolille tarpeeksi tilavat saniteetitilat. Moision rivitaloasuntoon rakennettiin näyttelyn ajaksi pyörätuoliliuska. Myös Vuohimetsän omakotitalossa sekä Keskustan toisessa kaksiossa kulkeminen oli suhteellisen esteetöntä.

2.5 Kuratointi

Opinnäytteeni käytännön osuus eteni kuratorialisesta konseptikuratoinnista – toimintatapojen ja käytäntöjen luomisesta – kohti yksityiskohtaisempaa käytännöllistä kuratointia eli näyttelytilojen, taiteilijoiden ja teosten valintaa. Kokonaisuus muodostui lopulta näiden välillä soutaen ja huovaten. *Mäntän äärellä* -näyttelyissä esitettiin kaikkiaan 20 nykytaiteilijan teoksia. Kuratointi pohjasi pääasiassa taiteilijoiden olemassa olevaan tuotantoon ja sen uudelleen esittämiseen. Teosvalinnoissa korostui teoslähtöisyys – ei taiteilijalähtöisyys. Useat taideteokset ansaitsevat useita esitysmahdollisuuksia ja erilaisia kuratointeja, joiden kautta ne voivat näyttäytyä eri näkökulmissa ja ajoissa. Olemassa olevien teosten hyödyntäminen on olennaista hidastamiseen pyrkivässä toiminnassa ja teosten uudelleen esittäminen eri konteksteissa on myös taiteen kertakäyttökulttuuria ekologisesti vastuullisempaa. Teosten uudelleen kontekstointi *Mäntän äärellä* -näyttelyihin tehtiin taiteilijan ja kuraattorin yhteistyönä. Taiteilijoiden henkilökohtainen suhde teoksiinsa muuttuu ajan kuluessa – nostalgiset, viilentyneet tai jopa välinpitämättömät tunteet eivät ole harvinaisia. Kuratoinnin kannalta taiteilijoiden henkilökohtaisen suhteen selvittäminen ennen teoksen asemoimista näyttelykokonaisuuteen oli oleellista. Yhtenäisen näyttelykontekstin hakeminen ei siis tavoitellut vain teosten kokonaisuuteen sulautumista, vaan yksittäisten teosten lisääminen saattoi näyttäytyä myös interventiona tai häirintänä. Taiteilijoilla oli mahdollisuus toteuttaa näyttelyihin myös uusia teoksia.

Näyttelykohteissa esitettiin pääsääntöisesti kahden taiteilijan teoksia. Taiteilijavalinnat kuhunkin kiinteistöön pohjautuivat asunnon ja taiteilijoiden teosten yhdessä luomaan kokonaisuuteen. Useimmissa kohteissa pareittain esitetyt taiteilijat loivat viitekehukseen temaattista yhtenäisyyttä, mutta kuratoituun sisältöön moniulotteisuutta. Kukkarokiven yksiossa esitetty teos oli luonteeltaan sen kaltainen, että se esitettiin yksin. Mustalahden omakotitalossa ja Hallituskadun toisessa kaksiossa taas kolme taiteilijaa loivat yhdessä oman kokonaisuutensa. Yhden taiteilijan teoksia puolestaan esitettiin kolmessa eri kiinteistössä, joissa jokaisessa hänen tuotantonsa rinnastui eri taiteilijoiden teoksiin. Näyttelyssä nähtiin myös kaksi taiteilijaparia, jotka esittivät yhteisteosten lisäksi henkilökohtaista tuotantoaan.

Työskentely pohjasi eräänlaisen laajennetun metaforan luomiseen, joka tässä tapauksessa syntyi taideteoksen ja sen esitystilan välisestä suhteesta. Asumismuodot ja taiteen sisällöt pyrittiin myös sitomaan yhteen niin, että kaikista näyttelyn kymmenestä kohteesta muodostui narratiivi asunnosta toiseen kuljettaessa. Näyttelykohteet valittiin touko-/kesäkuun vaihteessa yhteistyössä Millenium Koti Oy:n ja taiteilijoiden kesken. Valinnat tehtiin sillä hetkellä myynnissä olleista kiinteistöistä kiinteistönomistajien suostumuksella. Tämä mahdollisti kiinteistövälityksen toiminnan keskeytyksettä.

Yksi *Mäntän äärellä* -konseptin haasteista oli kiinteistövälityksen ja taidenäyttelytuotannon erilaiset rytmit. Koska taideteosten, taiteilijoiden ja näyttelytilojen välille haluttiin luoda sisällöllinen konteksti, vaikuttivat asunnot lopullisiin teosvalintoihin ja taas toisaalta tarjolla

oleva taide lopullisiin näyttelytilavalintoihin. Tämä aiheutti soutamista ja huopaamista niin asuntovälityksessä kuin taiteilijoiden työskentelyssäkin. Huolimatta siitä, että Mänttä-Vilppulasta löytyy runsaasti mahdollisia näyttelytiloja, kontekstin luomisen ja taiteellisten vaatimusten lisääminen saavutettavuuden ja sijainnin yhtälöön, teki oikean näyttelytilan löytymisestä osin haastavaa. Etukäteen oli tiedossa, että lopulliset valinnat venyisivät melko lähelle ripustusviikkojen alkua, jotta asuinkiinteistöt voisivat olla myynnissä esteettä ennen näyttelyiden avautumista. Taiteilijat taas toivoivat tietoa näyttelytilasta mahdollisimman aikaisin ennen näyttelyn ripustusta. Vaikka näyttelyt kuratoitiin pitkälti olemassa olevasta tuotannosta, teosten saattaminen esityskuntoon ja kokonaisuuden kasaaminen vaatii aikaa ja työtä.

Taiteilijoiden ja asuntovälityksen lisäksi prosessiin osallistui myös kolmas, astetta huomaamattomampi tekijä: asuntojen omistajien elämäntilanteiden muutokset vaikuttivat yllättävästi asuntojen saatavuuteen, eikä suhteellisen verkkainen pikkupaikkakunnan kiinteistövälitys ollut lainkaan niin rauhallista tai staattista kuin olin arvellut. Toimimalla osana yhteisön arkea ja asuntojen kiertokulkua, esimerkiksi salamarakastumiset, avioerot, paluumuutot, hoitopaikkojen varmistumiset, kuolemat ja näitä pienemmätkin elämäntilanteiden muutokset – tai kuolinpesien osakkaiden, sukulaisten ja taloyhtiöiden hallitusten toimet – toivat ja poistivat asuntoja markkinoilta usein ilman ennakkovaroitusta. *Mäntän äärellä* -konseptin kuratointi olisi ollut hyvin haasteellista, jos se olisi perustunut mukaan valittujen taiteilijoiden uuteen, ennennäkemättömään tuotantoon. Valikoitunut periaate teoslähtöisestä kuratoinnista sekä olemassa olevien teosten uudelleen esittämisestä muodostui siis lopulta prosessin onnistumisen kannalta olennaiseksi.

2.6 Näyttelyn rakennus

Mäntän äärellä -näyttelyt installoitiin taiteilijoiden ja kuraattorin yhteistyönä. Taiteellisen johdon ja näyttelymestarin rooleja vaihdeltiin tarpeen mukaan neuvotellen. Valtaosa taiteilijoista saapui ripustamaan paikan päälle. Neljän taiteilijan teokset ripustettiin etäyhteyden välityksellä.

Näyttelyiden rakentamisessa kiinnitettiin huomiota ympäristönäkökulmaan: Kuinka tuottaa korkeatasoinen ja rikas nykytaiteen kokonaisuus tuottamatta samalla järjetöntä määrää lisää väliaikaista materiaalista uutta? Prosessissa hyödynnettiin kautta linjan paikallisia liikkeitä ja palveluita, niiltä osin kuin se oli mahdollista. Näyttelyn teoskuljetukset tehtiin keskitetysti yhteiskuljetuksilla paikallisen vuokrafirman kalustolla. Teosten suojat ja kuljetuspakkaukset välivarastoitiin ja ne käytettiin uudelleen paluukuljetuksissa.

Myynnissä olevat asuinkiinteistöt otettiin käyttöön sellaisenaan, eikä uusia rakenteita toteutettu. Näyttelyvalaistus toteutettiin pääasiassa asunnoissa olemassa olleilla valaisimilla. Kahteen asuntoon asennettiin lisävalaistusta, jotka jäivät näyttelyn jälkeen asuntoihin. Kahteen asuntoon oli tulossa sisäpintaremontti – taide ripustettiin suoraan seinään vanhoille ja huonokuntoisille paperitapettipinnoille, jotka poistettiin näyttelyn jälkeen ja seinät maalattiin.

Kaikki *Mäntän äärellä* -näyttelyitä varten tehdyt hankinnat sisälsivät myös suunnitelmat jatkokäytöstä tai kierrätyksestä. Kertakäyttöisiä tuotteita pyrittiin välttämään. Logistiikasta, näyttelyn rakentamisesta ja avoinnapidosta syntyneet jätteet toimitettiin keskitetysti Mänttä-Vilppulan jäteasemalle ja lajiteltiin. Näyttelyvalvonnan aikainen lajittelu toteutui muun

muassa biojätteen osalta, jos lajittelu oli mahdollista kyseisessä asuinkiinteistössä.

2.7 Saavutettavuus

Mäntän äärellä INFO avattiin Mäntän vanhalle rautatieasemalle. Asema sijaitsee noin 500 metrin päässä Mäntän keskustasta. INFO tarjosi tietoa koko näyttelyprosessista, jokaisesta kohteesta ja taiteilijasta, sekä Mänttä-Vilppulasta asumisympäristönä. Asuntoja ei osteta vain rakennuksen perusteella, usein ratkaisevaa on se, missä asunto sijaitsee ja mihin kaikkeen elämä linkittyy kodin perustamisen myötä. Tämän lisäksi INFO esitteli Millenium Koti Oy:llä välityksessä olleet asunnot, jotka eivät toimineet näyttelytiloina. Kaupungin ja kiinteistövälityksen esittelyjen sisällöstä ja visuaalisuudesta tahot vastasivat itsenäisesti. INFO:n takasalissa oli näytteillä Pirkko Talvion kirjoittama ja Katriina Viljamaa-Rissasen kuvittama lastenkirja *Mummo Pelakuu* (1982), joka pohjusti *Mäntän äärellä* -viitekehystä omalla tarinallaan.

Näyttelyistä viisi sijaitsi Mäntän keskustassa tai sen välittömässä läheisyydessä ja viisi asuinalueilla hieman kauempana. Näyttelyalue rajattiin huomioiden Mäntän muut kulttuurikohteet. Valitut asunnot sijaitsivat Serlachius Kartanon ja Pääkonttorin, Mäntän kuvataideviikkojen, Kuvataiteen Valtakunnan, Kiusalan ja Gellaria Gallerian, ArtHouse Branderin, Vuorenmajan ja näkötorin sekä uimarantojen läheisyydessä. Kauempana sijainneet asuinalueet sijaitsivat puolestaan pääteiden varrella Jyväskylästä sekä Tampereelta saavuttaessa.

Näyttelyalueesta toteutettiin kaksipuoleinen kartta, joka toimi myös pääsylippuna. Pääsylippuja oli lunastettavissa *Mäntän äärellä* INFO:ssa sekä jokaisessa näyttelykohteessa.

Mäntän äärellä tarjosi yleisölle 15 kaupunkipyörää lainaan veloituksetta. Pyörät olivat mäntäläisten lahjoittamia ja ne kunnostettiin Pirkanmaan hyvinvointialueen kuntouttavan työtoiminnan Apaja -työpajassa. Näyttelyiden jälkeen kaupunkipyörät lahjoitettiin SPR:n Mänttä-Vilppulan vastaanottokeskukselle. Myös asuinalueet ja näyttelykohteiden välillä liikkuminen muodostui osaksi *Mäntän äärellä* -näyttelyiden kontekstia. Näyttelyt voivat yleisön tavanomaisen turistikerroksen ulkopuolelle ja saivat poikkeamaan kauemmaksi tutuilta taipaleilta ja kaupungin keskiöstä. Speaktaakkeliin osallistumisen sijaan näyttelykonsepti pyrki vahvistamaan vierailijoiden henkilökohtaista kokemusta Mäntästä.

2.8 Avoinnapito

Näyttelyiden avoinnapito järjestettiin Mänttä-Vilppulan kaupungin kanssa yhteistyönä. *Mäntän äärellä* -näyttelyiden valvontatehtäviin avattiin 17 kesätyöpaikkaa ja ne kohdennettiin paikallisille nuorille. Mänttä-Vilppulan kaupunki vastasi näyttelyvalvojen käytännön rekrytoinnista, työsopimuksista, työterveydestä, palkanmaksusta, vakuutuksista ynnä muista työnantajan tehtävistä. *Mäntän äärellä* -näyttelyiden valvonta järjestettiin kaupungilta ostopalveluna ja kuraattori toimi näyttelyvalvojen esimiehenä. Kahdeksanneksitoista työntekijäksi palkattiin tamperelainen freelancer kulttuurituottaja Sanni Piirainen. Valvojen perehdytyksestä, ohjauksesta, valvonnasta ja huolehtimisesta vastasivat kuraattori ja tuottaja yhdessä.

2.9 Yleisö

Mäntän äärellä -prosessi pyrki huomioimaan yleisön erilaiset positiot. Prosessin yhteydessä työskenneltiin sekä paikkakuntalaisten että ulkopaikkakuntalaisten kanssa ja työn tuloksia katsomaan saapuivat ihmiset asuinpaikasta riippumatta. Joissain tapauksissa asuinkiinteistöjen historian ja paikkakuntalaisten näkökulman sovittaminen esitettävään taiteeseen vaati erityistä huomiota. Prosessi pyrki kunnioittamaan myös kiinteistöjen omistajia ja asuntojen entisiä asukkaita. Pienellä paikkakunnalla korostui huomio siitä, että kyseessä ei ollut vain rakennus, vaan asunnot olivat olleet jonkun koteja ja perheiden tarinat ovat moninaiset. Siinä, missä kauempaa tulleet vierailijat näkivät tietynlaisen asunnon arkkityypin, näkivät ja tunsivat paikalliset ihmiset ja naapurit perheiden tarinat ja elämänkohtalot. Tämä synnytti selkeästi vaihtoehtoisia luentoja samoista näyttelyistä ja taideteoksista.

2.10 Tiedotus

Mäntän äärellä -tiedotus hoidettiin kuraattorin ja tuottajan yhteistyönä. Näyttelyitä markkinoitiin myös osana Taidekaupungin yhteistä tiedotuskanavaa: www.visittaidekaupunki.fi.

2.10.1 Sisäinen viestintä

Kuraattori vastasi kommunikoinnista ja tiedotuksesta yhteistyötahojen sekä taiteilijoiden suuntaan. Taiteilijat kutsuttiin näyttelyyn puhelimitse. Keskustelujen pohjalta taiteilijoita lähestyttiin myös sähköpostitse: kutsukirje sisälsi tiivistetyn prosessikuvauksen, kertauksen puhelimesta keskustelluista asioista, perustelut kuraattorin alustavista teosehdotuksista ja ehdotuksen työhuonevierailusta. Viesti keskittyi myös käytännön asioihin, tuotannon aika-tilaan, palkkioihin ja korvauksiin sekä tiedotuksen ja markkinoinnin periaatteisiin. Ensimmäisessä viestissä pyydettiin myös lupaa käyttää teoskuvia yhteistyötahojen tiedottamiseen sekä rahoitushakemuksiin. Toinen viesti sisälsi tietoa *Mäntän äärellä* -prosessin ja taiteilijoiden julkistuksesta saadusta palautteesta, näyttelysopimuksista ja vakuutuksista, alustavasta taiteilijajaosta eri asuntoihin, faktaa näyttelyn rakennuksen käytännöistä, matkustamisesta, majoituksesta, teoskuljetuksista ja teosten pakkaamisesta, ripustusaikataulun tekemisestä, lehdistökuvista ja lehdistötiedotteesta, avajaisista ja kutsukäytännöstä sekä somekatalogista. Kolmas kirje keskittyi näyttelysopimuksiin, sekä näyttelyihin liittyvän kirjallisen materiaalin keräämiseen, ansioluetteloihin sekä teostietolomakkeisiin. Näyttelysopimuksen kokosi ja kirjoitti kuraattori. Näyttelyiden auettua heinäkuun alussa lähetettiin taiteilijoille neljäs kirje keskittyen näyttelyn purkuun. Näyttelyiden sulkeuduttua elokuun alussa taiteilijoille lähetettiin yhteenveto *Mäntän äärellä* saamasta palautteesta, mediahuomiosta sekä myynneistä, niiden tilityksistä ja korvausten maksusta. Yhteenvedon yhteydessä taiteilijoille toimitettiin kysely, jossa pyydettiin palautetta näyttelyprosessin sujuvuudesta, käytännöistä, sisällöistä, tiedotuksesta, vastuunjaosta, aikataulutuksesta, taloudenhoidosta, kuraattorin toiminnasta ja läsnäolosta sekä mahdollisten ristiriitojen ja haasteiden ratkaisusta. Sana oli myös vapaa.

Tuottaja vastasi tiedotuksesta näyttelyvalvojen suuntaan. Kuraattorilla, tuottajalla ja valvojilla oli yhteinen WhatsApp-ryhmä, jota kautta hoidettiin tiedotus näyttelyn keston ajan ja joka mahdollisti nopean reagoinnin avoinnapidon yhteydessä ilmenneisiin muutoksiin, yllätyksiin ja haasteisiin. Valvojat raportoivat ryhmään päivän tapahtumat, palautteen ja

kävijämäärät päivittäin. Toimintaa kehitettiin valvojen huomioiden pohjalta.

2.10.2 Ulkoinen tiedotus

Mäntän äärellä -tiedotus ja markkinointi pohjautui nettisivuihin www.mantanaarella.fi sekä Facebookissa että Instagramissa julkaistuun somekatalogiin.

Mäntän äärellä -konsepti julkistettiin helmikuun alussa 2023. Tällöin julkaistiin myös *Mäntän äärellä* -logo. Logon käyttö perustuu ajatukseen taiteilijoiden tasapuolisesta kohtelusta: yhtäältä ketään taiteilijoista ei haluttu nostaa ylitse muiden markkinoinnin kärkeen ja toisaalta *Mäntän äärellä* -kokonaisuutta ei haluttu värittää yhdellä ainoalla teoskuvalla. Nettisivut julkaistiin yleisesittelyllä. Nettisivuja täydennettiin ajankohtaisilla tiedotteilla läpi prosessin. Paikallislehti KMV julkaisi tulevan kesän uudesta näyttelykonseptista artikkelin konseptin julkistuksen yhteydessä.

Mäntän äärellä -taiteilijoiden nimilista julkaistiin huhtikuussa 2023. Julkaisuun liitettiin puolen minuutin mittainen video, jota jaettiin sosiaalisessa mediassa. Huhtikuun lopussa julkaistiin myös näyttelyvalvojen työpaikkailmoitus sekä Mänttä-Vilppulan kaupungin tapahtumaesite. Toukokuun 2023 aikana jokainen *Mäntän äärellä* -taiteilija esiteltiin sosiaalisen median kanavilla ja esittelyt julkaistiin kootusti nettisivuilla. Taiteilijaesittelyt pohjasivat taiteilijoiden laajempaan uraan, mutta ne osallistuivat myös näyttelyyn tulevien teosten kontekstualisointiin.

Näyttelytiloina toimivat myytävänä olevat asuinkiinteistöt julkaistiin kesäkuun puolessa välissä – näyttelykohteet esiteltiin nettisivuilla paitsi etuovi.com -palvelun linkin avulla, myös asuinalueiden historiaa sekä ympäristöä valottavilla teksteillä.

Avajaisista tiedotettiin sosiaalisen median kanavilla 27.6.2023. Näyttelyistä toteutettiin puolen minuutin mittainen teaser. Avajaisia vietettiin 1.7.2023 kello 15-21 ja avajaisten jatkoja juhlittiin Mäntän Tennispaviljongilla. *Mäntän äärellä* -näyttelyt olivat avoinna yleisölle päivittäin ajalla 2.7.-30.7.2023 kello 12-18.

Mäntän äärellä -näyttelystä julkaistiin "yksi sivu päivässä" -periaatteella Facebook ja Instagram päivityksinä sähköinen somekatalogi. Näyttelyn jälkeen somekatalogi julkaistiin kokonaisuudessaan nettisivuilla.

Mäntän äärellä -näyttelyihin liittyvät tiedotteet sekä somekatalogin taiteilija- ja teosesittelyt kirjoitti kuraattori. Ajatus kuraattorin kirjoittamien taiteilija- ja teosesittelyiden taustalla pohjaa kuraattorin vastuuseen – tekstien kautta kuraattori myös perusteli ja sanoitti valintansa niin taiteilijoille kuin yleisöllekin. Taiteilijoille annettiin mahdollisuus kommentoida itseään, työskentelyään tai teoksiaan koskevia kirjoituksia. *Mäntän äärellä* -prosessin kuluessa kaikki taiteilijaa henkilökohtaisesti koskeva aineisto hyväksyttiin kyseisellä taiteilijalla ennen julkaisua. Toimintatapa pohjaa kuraattorin vastuun lisäksi kuraattorin huolenpitoon. Nykytaiteilijana toimimisen edellytyksenä ei voi olla vaatimus oman itsensä, työskentelynsä tai teostensa sanoittamisesta. Toimintatapa pyrkii luomaan samanarvoiset lähtökohdat taiteilijoiden erilaisista ja monimuotoisista lähtökohdista riippumatta. Tällä haluttiin varmistaa taiteilijoille myös työrauha ja keskittyminen taiteelliseen työskentelyyn.

2.11 Kävijämäärät ja palaute

Mäntän äärellä -näyttelyissä vieraili 771 ihmistä. Kohteiden yhteenlaskettu kävijämäärä oli 5575, keskimäärin 560 henkilöä näyttelyä kohden. Teoksia myytiin 23 kappaletta.

Kiinteistövälityksen hitaamman ja byrokraattisemman rytmin ja välityskaaren pituuden tähden on haastavampaa sanoa tarkasti, millainen vaikutus näyttelyillä oli asuntojen myyntiin. Tietävästi yksi asunto myytiin suoraan *Mäntän äärellä* -näyttelyiden innoittamana, mutta vasta vuoden 2024 puolella. Huhupuheiden mukaan kaksi muuta asuntoa on myyty sittemmin välillisesti näyttelyiden vaikutuksesta.

Näyttelykohteet vaihtelivat eri vuosikymmenten, asumismuotojen ja asuinalueiden lävitse ja taidetta nähtiin perinteisistä tekniikoista mediataiteeseen ja installaatioihin. Monipuolisuudesta huolimatta kokonaisuus koettiin tasapainoiseksi. Yleisö jakautui karkeasti kahteen kategoriaan – osan sai liikkeelle myynnissä olevat asunnot, toiset halu kokea taidetta. Huolimatta siitä, että näyttelykonsepti oli pyritty rakentamaan niin, että nämä kaksi maailmaa loisivat yhdessä laajemman viitekehyksen teosten tulkinnalle, yleisölle vaikutti osin olevan haastavaa yhdistää mielikuvat asunonäytöistä ja taidenäyttelyistä yhdeksi kokonaisuudeksi. Mäntän tyhjillään olevat asunnot ja niissä esitetty taide tuntui kuitenkin pääsevän lähelle yleisöään. Valvojen roolia näyttelykokemuksessa kiiteltiin. Yksittäiset palautteet olivat koskettaviakin. Naapuruston suhtautuminen oli uteliasta ja positiivista. Asuntojen sijainnin, pohjaratkaisujen ja pintamateriaalien kommentointi innoitti kommentoimaan vapaammin myös taidetta. Yleisö valikoi yllättävän innokkaasti omia suosikkejaan. Jokainen kohde oli jonkun mielestä paras.

Somekatalogi tavoitti näyttelyn aikana 11000 tiliä. Nettisivuilla vierailtiin noin 7000 kertaa. Somenäkyvyys oli runsasta ja katalogia seurattiin päivittäin. Paikallislehti KMV seurasi prosessia tiiviisti. Prosessin aikana julkaistiin viisi artikkelia ja *Mäntän äärellä* innoitti kahteen mielipidekirjoitukseen. Sanomalehti Keskisuomalainen kirjoitti artikkelin näyttelyistä avajaisten alla. Yle nosti tapahtuman yhdeksi kesän kymmenestä taidevinkistä ja Aamulehti liitti näyttelyt kesän viiden helmen listaan. ArtHouse Brander ja Pirjetta Brander julkaisivat *Mäntän äärellä* -näyttelyistä arvostelun näyttelyn viimeisenä aukiolopäivänä 30.7.2023. Millenium Koti Oy:n nettisivujen ja myynti-ilmoitusten katsominen kasvoi huomattavasti. Asuinkiinteistöjen sijaan kasvu oli kuitenkin suurempaa loma-ajan asunnoissa kuin ympäri-vuotiseen asumiseen soveltuvissa kiinteistöissä. Mäntästä mökki houkutteli enemmän kuin Mäntästä koti.

2.12 Rahoitus ja talous

Mäntän äärellä -konsepti yhdisti asuinkiinteistömarkkinat ja nykytaiteen, mutta myös taide-markkinat ja asumisen. Tämä pyrittiin tekemään käytännössä kumpaakin alaa kunnioittaen keskittyen yhteistyöhön ja yhdistäviin tekijöihin.

Mäntän äärellä -konsepti pakotti pohtimaan taloutta ja rahan valtaa ja harhaa itselleni uudenlaisessa suhteessa. Esimerkiksi kiinteistöjen hinnat Mäntässä ovat jopa uskomattoman alhaisia ja asunnossa esillä ollut taide saattoi maksaa enemmän kuin itse asunto. Vaikka konsepti pyrki keskittymään yhteistyön sisällöllisiin merkityksiin, velvoitti kuratoriaalinen yhteistyö voittoa tavoittelevan yrityksen kanssa pohtimaan myös rahaa. Siinä, missä

nykytaidenäyttelytoiminnan mieltää helposti yleishyödylliseksi ja voittoa tavoittelemattomaksi, kiinteistömarkkinat perustuvat sijoittamiseen, omistamiseen ja kilpailuun. Sijoittaminen johtaa varallisuuden ja erilaisten mahdollisuuksien epätasaiseen jakautumiseen, jolloin asunto nähdään tuottona, ei perustavanlaatuisena ihmisoikeutena. Kiinteistökeinottelu Mäntän kaltaisilla paikkakunnilla on kuitenkin häviävän pientä. Millenium Koti Oy:n Pirkko Nippalan sanat kuvaavat tilannetta ehkä parhaiten: ”Täähän on lähinnä harrastus.”²⁰ Eriarvoisuutta Mäntän kaltaisilla kiinteistömarkkinoillakin kuitenkin on. Kuihtuvissa maaseutukunnissa eri-arvoisuus syntyy osin siitä, että monen suomalaisen varallisuus sulaa tällä hetkellä maaseudun kiinteistöissä kiinni olevana omaisuutena, jonka arvo hupenee. Tämä ei vaikuta vain asuntojen nykyisiin omistajiin, vaan ongelma on periytyvä. Vanhempien elämäntyönään hankkimat kodit ja tulevaisuuden turva muuttuvat lasten ja perikuntien taloudellisiksi taakoiksi. *Mäntän äärellä* -prosessin ja näyttelyiden myötä kumpikin ala reflektoi toistaan omaan toimintaansa. Kumpikin ala ansaitsee myös kritiikkinsä.

Koneen Säätiö myönsi *Mäntän äärellä* -näyttelyiden tuotantokuluihin sekä kuraattorin kahdeksan kuukauden osa-aikaiseen työskentelyyn apurahaa 46 600 euroa. Näyttelyiden avoinnappito rahoitettiin Operaatio Pirkanmaan (10 000 euroa) ja Poko ry:n (1 000 euroa) avustuksilla sekä kuraattorin omarahoitusosuudella ja talkootyöllä. Millenium Koti Oy:n työntekijät samoin kuin Mänttä-Vilppulan kaupungin työntekijät työskentelivät *Mäntän äärellä* -näyttelyiden parissa osana toimenkuvaansa.

Serlachiuksen näyttelytuotannon kanssa tehtiin yhteistyötä AV-laitteiston ja esityskaluston sekä valaistuksen ja Mäntän sisäisten kuljetusten osalta. Serlachiuksen kulttuurihistorialliset kokoelmapalvelut ja valokuva-arkisto auttoivat taiteilijoita muun muassa tiedon keruussa. Yhteistyötä tehtiin myös Tilitoveri Oy:n, Museoiden Hankintakeskuksen, Grafiikanpaja Himmelblaun, K-Rauta Mäntän ja Työpaja Apajan kanssa, joista eri yhteistyösopimukset ja jokaisen työpanos muodostuivat osaksi kokonaisrahoitusta.

Mäntän äärellä -näyttelyistä maksettiin taiteilijoille näyttelykorvaus. Korvaus oli jokaiselle taiteilijalle samansuuruinen (300 €), huolimatta siitä, että esimerkiksi erilaiset tekniikat ja installaatiot aiheuttavat eri määrän työtä. Tekijänoikeusmaksut korvattiin Kuvasto ry:n kausinäyttelymaksujen suuruisina myös Kuvastoon kuulumattomille taiteilijoille Kuvaston ohjeiden mukaisesti. Ripustus- ja purkumatkat sekä majoitus korvattiin, mutta päivärahoja ei maksettu. Installaatioiden osalta kiinteitä teoksen osia ei korvattu, mutta installointikulut katettiin. Kaikki teokset vakuutettiin kuljetusten ja näyttelyiden ajaksi. Yksi teos oli Helsingin kaupungin taidemuseon kokoelmissa, eikä alkuperäisen teoksen lainaaminen ollut kokoelmateosten olosuhdevaatimukset huomioiden mahdollista. Teos toteutettiin toisintona museon suostumuksella.

Mäntän äärellä -näyttelyihin perittiin viiden (5) euron pääsymaksu. Pääsylippu oli voimassa koko kuukauden ja sillä pääsi jokaiseen näyttelykohteeseen. Vierailujen määrää ei rajoitettu. Pääsymaksun ja ilmaiskävijöiden suhde pyrittiin muotoilemaan niin, että se vaikuttaisi saavutettavuuteen mahdollisimman vähän, eikä asettaisi ihmisiä eriarvoiseen asemaan. Pääsymaksun tarkoitus ei ollut ainoastaan taloudellisessa tuessa, vaan pääsymaksu on myös

²⁰ Millenium Koti Oy tarjoaa varallisuusosoikeudellisia palveluita laajasti Mänttä-Vilppulan seudulla. Kiinteistövälityksen ja kiinteistöarviointien lisäksi se myy isännöintipalveluja taloyhtiöille sekä asiakirjapalveluita perunkirjoitusten, ositusten, perinnönjaon, avioehtojen, testamenttien, kauppa- ja luovutuskirjojen, edunvalvontavaltuutusten, lainhuutojen ja rasiustodistusten parissa. Millenium Koti Oy:n liiketoiminnasta kiinteistövälitys on vain pieni osa.

periaatteellinen, ja perustuu osin paikalliseen solidaarisuuteen. Alueella toimii valtakunnallisesti tunnettujen taideinstituutioiden lisäksi useita paikallisia kulttuuritapahtumia ja taideyhdistyksiä, joille pääsymaksutulot mahdollistavat merkittävän osan toiminnasta. *Mäntän äärellä* ei halunnut tarjota ilmaiseksi samaa palvelua, joista muut toimijat joutuvat ottamaan maksun. Sen sijaan *Mäntän äärellä* pyrki vakiinnuttamaan osaltaan toiminta-, tapa- ja maksukulttuuria, jossa kuvataiteen tapahtumiin liittyvät pääsymaksut samoin kuin muihinkin kulttuurialan tapahtumiin, esimerkiksi teatterin tai musiikinkin alalla. Koko näyttelyn mittainen pääsylipun voimassaoloaika mahdollisti useamman vierailun. Asuntojen hankintapäätöstä harvoin tehdään yhden tutustumiskäynnin perusteella. Sama koskee usein myös taideteosten hankintapäätöksiä.

Mäntän äärellä -näyttelyissä sekä esillä ollut taide että näyttelytiloina toimivat asunnot olivat myynnissä. Kiinteistö- ja taidevälitys perustuvat provisioihin, joita välittäjät perivät myynnin yhteydessä. Tämä avasi yhteisen kielen ja väylän eri alojen toimintamekanismien ymmärtämiseen. Taiteen ja asuntojen välittämistä yhdistävät välityspalkkiokäytännöt lomitettiin toisiinsa *Mäntän äärellä* -prosessin yhteydessä.²¹ Taloudellisten mekanismien lisäksi aloja yhdistää se, että kaupankäynti kummassakin vetoaa ihmisten tunteisiin. Lopulta taideteosten välityspalkkioista saadut tulot päätettiin yhdessä käyttää kaikilta osin *Mäntän äärellä* -näyttelyiden tuotantokulujen kattamiseen. Myös kiinteistöjen välityspalkkioiden jakamisesta luovuttiin. *Mäntän äärellä* -kirjanpito piti saattaa päätökseen ennen vuoden 2023 loppua ja asuntokaupat tapahtuivat vasta vuoden 2024 puolella.

Mäntän äärellä -prosessista pidettiin ajantasaista budjettiseurantaa päivittäin. Budjetti-seurannan siirrot pyrittiin kohdentamaan kaikki ympäristötekijät huomioiden, säästäminen tarkoittaa vähempää kuluttamista. Toisaalla taas ihmisten tasaveroinen ja -arvoinen taloudellinen kohtelu prosessin parissa aiheutti lisäkuluja – yhden saadessa, sama oli annettava kaikille. Tasa-arvoinen kohtelu on toki myös merkittävä taloudellinen kysymys.

Jos vapaaehtoistyön laskennallista arvoa ei huomioida, *Mäntän äärellä* -prosessi jäi tulojen ja menojen erotuksen jälkeen noin 700 euroa miinukselle. Kuraattori kattoi vajeen omasta pussistaan. Matti ja Sirkka Kaivoksen Säätiö myönsi *Mäntän äärellä* -näyttelykonseptille kuitenkin vuonna 2024 tunnustuspalkinnon 1000 euroa, joka verojen jälkeen tasaa *Mäntän äärellä* tuloksen lähelle nolaa.

²¹ Ote *Mäntän äärellä* -näyttelysopimuksesta: ”Näyttelyjärjestäjä perii taiteilijoilta 20 % välityspalkkion. Välityspalkkio jaetaan Näyttelyjärjestäjän, Milleniumkoti Oy:n ja kiinteistön omistajan kesken siten, että Näyttelyjärjestäjä saa välityspalkkiosta 50 % osuuden, Milleniumkoti Oy 25 % osuuden ja kiinteistön omistaja 25 % osuuden.” – – ”Millenium Koti Oy perii näyttelytiloina toimivien kiinteistöjen myynnistä välityspalkkion. Välityspalkkio jaetaan Millenium Koti Oy:n, Näyttelyjärjestäjän ja Taiteilijoiden kesken siten, että Millenium Koti Oy:n osuus on 80 %, Näyttelyjärjestäjän 10 % ja Taiteilijoiden 10 %. Taiteilijoiden osuus jaetaan tasan kaikkien näyttelyyn osallistuvien taiteilijoiden kesken riippumatta siitä, mikä asuinkiinteistö toimi taiteilijan näyttelytilana.”

3 Mäntän äärellä -dokumentaatio

Mäntän äärellä –konsepti loi puolijulkisen näyttelykehiksen Mäntän kaupunkitilaan, julkaisi nettisivut sekä toimitti somekatalogin Facebookiin ja Instagramiin. Näyttelyt laajenivat tätä kautta julkiseksi dokumentaatioksi – uudelleen rajatuksi versioksi näyttelyistä. Julkaistujen kuvien yhteydessä julkaistiin kirjoittamani lyhyet tekstit. Näyttelyn dokumentoitu narratiivi on pitkälti kuraattorin vallassa, ja se esittää tarkastelukulman, joka on sisällöltään rajatumpi kuin fyysiset näyttelyt.

Taidenäyttelyihin liittyy erilaisia tiedostettuja ja tiedostamattomia sosiaalisia koodistoja, jotka mm. ohjaavat kävijöitä käyttäytymään taidenäyttelyissä tietyillä tavoilla. Asunonäytöissä käyttäytymistä ei ohjaa vain taiteeseen tai museoihin ja gallerioihin liittyvät koodistot, vaan ympäristö siirtää katsojan position myös asumiseen, kotiin ja perhe-elämään – asetelma on henkilökohtaisempi. Osassa kiinteistöjä elämisen jäljet olivat näkyvillä hyvinkin selvästi. Vaikka myytävissä asunnoissa ei ole niin vahvaa toisen ihmisen henkilökohtaisen tilan leimaa kuin kodeissa, joissa asutaan, saattoi asunonäytössä vierailu tuntua myös tungettelulta tai tutkimusmatkalta. Huoneiston kunto, puhtaus ja hajut värittivät väistämättä tunnelmaa. Osassa kiinteistöjä taas vasta remontoitujen pinnat peittivät alleen menneen ja huomio kääntyi tulevaan. Jäljelle jääneet dokumentit ovat kokemusta vajaan.

Mäntän äärellä –näyttelyt eivät olleet yksittäisiä, itsenäisiä ja irrallisia taidekohteita, vaan monimuotoisia ja hetkellisiä kokonaisuuksia – yleisön kokemus muodostui myös näyttelyiden välillä liikkumisesta. *Mäntän äärellä* kaltaisen näyttelykonseptin yhteydessä on niin etukäteen kuin jälkikäteenkin hankalaa tarkasti määrittää, mikä kaikki lopulta luo näyttelykontekstin. Kokonaisuuden hallinta ja vastuunkanto on usein vakiintuneissa esitystiloissa ja selkeämpi-rajaisissa instituutioissa helpompaa.

Mäntän äärellä -näyttelyiden dokumentaatio antaa väistämättä erilaisen kuvan todellisuudesta kuin mitä se paikan päällä elettyinä oli. Dokumentaatiota luodessa kuratoitiin tehtyä uudelleen ja kuraattorin roolin aikajana piteneen.²² Tekemällä valinnat siitä, mitä tietoa ja aineistoa tehdystä jää jäljelle, ja mitä näin ollen on mahdollista käyttää historian kirjoitukseen, myös tulevaisuutta kuratoitiin. Valitsemalla ja muotoilemalla dokumentit tehdyistä näyttelyistä tiedostan luoneeni uuden kehiksen, joka saattaa poiketa vahvasti alkuperäisestä, mutta joka jää jäljelle eräänlaisena totuutena. Kuraattorin velvollisuudet ja vastuut liittyvät pidempään aikajanaan.

Opinnäytteeni käytännön osuuden dokumentaatio vastaa sisällöltään täysin nettisivuilla www.mantanaarella.fi esitettyä aineistoa.

²² Praxis – Master's Programme in Exhibition Studies -ohjelman opintojen rungon muodosti Praxis Praktikum, viikottainen ja kolmen lukukauden lävitse kulkeva ohjelma, jossa yhdessä opiskelutovereiden kanssa tutustuimme kuratointiä käsitteleviin artikkeleihin ja kokoonnuimme keskustelemaan niistä yhdessä professorin ja lehtorin johdolla. Kaksi ensimmäisten joukossa ollutta tekstiä, joihin tutustuimme, olivat Paul O'Neillin "The Culture of Curating and the Curating of Culture(s)" (2016) sekä Simon Sheikhin "Curation and Futurity" (julkaistu teoksessa *The Curatorial Conundrum: What to Study? What to research? What to Practice?* 2016). Muun muassa näiden keskustelujen pohjalta pohdintani kuratoriaalisen vastuun aikajanasta syntyivät.

**Nykytaidenäyttely kymmenessä
Mäntässä myynnissä olevassa asunnossa.
2.7.-30.7.2023 päivittäin klo 12-18**

**Dorian Bajramovic
Mari Hallapuro
Paavo Halonen
Maria Huhmarniemi
Saara-Maria Kariranta ja Jarmo Ilmari Somppi
Anssi Kasitonni
Timo Kokko
Antero Laine
Katri Mononen
Benjamin Orlov
Eeva-Maija Priha
Taneli Rautiainen
Sofia Saikain
Jenni Sokura
Paula Tella
Tarja Tuupanen
Silja-Tuuli Tyrkkö
Pekko Vasantola
Liisa Tarleena Öhman**

Millainen oma tulevaisuus on nykytaiteen viitekehystenä?

INFO

Projektin tausta

Mäntän äärellä -projektin tarkoitus on luoda näyttelykonsepti, jossa myynnissä oleviin asuinkiinteistöihin kuratoidaan nykytaidenäyttely. Konsepti yhdistää taidekentän, sen yleisön ja paikalliset kiinteistömarkkinat.

Väki vähenee maaseutukunnissa. Tilastokeskuksen mukaan viimeisen kymmenen vuoden aikana Mänttä-Vilppulan asukasluku on laskenut noin 14 prosentilla. Asuinkiinteistöjä Mänttä-Vilppulassa oli myynnissä 18.2.2022 yli sata. Vastaavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana Mäntässä toimivien taideinstituutioiden, Mäntän kuvataideviikkojen ja Serlachius -museoiden, asiakasmäärät, sekä niiden mukanaan tuoma muu turistivirta, on kasvanut.

Näyttelykonsepti yhdistää kasvun ja kutistumisen tavalla, joka ammentaa kummastakin tilanteesta.

Projektin johtavana kysymyksenä toimii lause:
Mitä minulla jo on, ja mitä sillä voi tehdä?

Kyse on olemassa olevan tilanteen kohtaamisesta ja yrityksestä ajatella asiat sitä kautta toisin sekä luoda kestävämpi pohja taiteelliselle toiminnalle.

Tavoitteet

Toisilleen vastakkaisinkin näyttäytyvät kiinteistömarkkinat ja nykytaide halutaan yhdistää kumpaakin alaa kunnioittaen, ei muuttaen.

Nykytaidetta ei tuotteisteta, ei välineellisteta markkinavoimien käyttöön, eikä teosten päälle liimata hyödykeajattelua. Projekti tunnustaa taiteen vapauden.

Kiinteistömarkkinoita ei kritisoida, eikä kielletä sen toimintamalleja. Pienten kaupunkien kiinteistömarkkinoilta voi nähdä yhteiskunnan rakennemuutoksen ja se on osa yhteisöjen kiertokulkua.

Tavoite on toimia yhdessä ja hyödyntää - ei rajata.

Yhteistyötahot

Näyttelyn konseptista, kuratoinnista ja tuottamisesta vastaa Krister Gråhn. Mäntän äärellä -projekti on osa Gråhin Praxis -taiteen ja esittämiskäytäntöjen maisteri-ohjelman opintoja Taideyliopiston Kuvataideakatemiassa. Myytävänä olevat asuinkiinteistöt ovat kiinteistövälitystoimisto Millenium Koti Oy:n asiakkaita.

Näyttelyiden avoinnappito järjestetään yhteistyössä Mänttä-Vilppulan kaupungin kanssa. PoKo ry on myöntänyt avoinnappitoon osarahoitusta.

Näyttelyiden tuotantoa rahoittaa Koneen Säätiö.

Operaatio Pirkanmaan kanssa on tehty yhteistyösopimus.

Näyttelytilat

Näyttelytiloiksi valitaan 8-10 asuinkiinteistöä. Valintaperusteena on monipuolisuus. Monipuolisuudella pyritään huomioimaan taiteen konteksti ja asumisen vaatimukset mahdollisimman laajasti. Tavoitteena on osoittaa, miten monipuolista asuminen voi olla myös pienemmillä paikkakunnilla.

Periaatteet

Projekti toteutetaan niin ympäristövastuullisesti kuin mahdollista. Ekologinen taide ei voi olla vain ekologiaa käsittelevistä taideteoksista muodostunut käsite. Sen on oltava laajemmin, kosketettava koko taidekenttää aina ruohonjuuritasolta säilytystyötä tekeviin instituutioihin. Kuinka taidekenttä voisi ottaa kokonaisvaltaisemman vastuun?

Taide on toimintaa, johon lähtökohtaisesti sisältyy kriittinen ajattelu, normien kyseenalaistaminen ja vallitsevan kommentointi. Projektissa on kysymys huomion kiinnittämistä lähelle, omaan ympäristöön ja siihen, kuinka voi toimia paikallisesti, mutta kansallinen ja globaali tilanne huomioiden.

Voiko paikallisesti olla koko maailman äärellä? Yksi lähtökohta on taiteilijoiden olemassa olevan tuotannon uudelleen esittäminen. Useat teokset ansaitsevat useita esityksiä, erilaisia kuratointeja, jota kautta ne voivat näyttäytyä eri näkökulmissa ja ajassa. Kuratointi pohjaa Taiteen kanssa maailman äärellä -antologian esseisiin. Takakansi:

”Elämme historiallista murroskautta, joka on alkanut tuottaa myös uudenlaista taidetta ja taidepuhetta. Ilmastomuutos, lähestyvän ekokatastrofin uhka, demokratioita horjuttava poliittinen kuohunta sekä lisääntyvä siirtolaisuus painostavat kaikki kehittämään uusia näkökulmia mahdollisiin tulevaisuuksiin. Samalla myös taiteen ja taidetutkimuksen arvoperusta on radikaalissa muutoksen tilassa. Tämän syvempi ymmärtäminen edellyttää paitsi uudenlaista yhteiskunnallista mielikuvitusta, myös eläinten, kasvien ja elottomien organismien nivomista intiimisti osaksi ”meitä”. Taiteen kanssa maailman äärellä -antologian esseeet ristivalottavat näitä nykyaiteelle ja taiteen tutkimukselle keskeisiä kysymyksiä. Teoksen ovat toimittaneet Taideyliopiston Kuvataideakatemian tutkimusinstituutin professori Anita Seppä ja dekaani Hanna Johansson.”

Olemassa olevan tilanteen uudelleenajattelu pyrkii antamaan oman vastauksensa ylikulutukseen, luonnonvarojen riistoon ja ilmastokatastrofiin. Projekti ehdottaa taiteen kautta asennemuutosta lähiajattelun, hidastamisen ja kestävyuden keinoin.

Nykytaiteen kenttä tulvii instituutiokritiikkiä erilaisine yrityksineen löytää esityskäytännöille vaihtoehtoja. Julkisen ja yksityisen, omitun ja jaetun, avoimen ja suljetun kamppailu on yksi nykyaiteen kentän aktiivisimmista keskusteluista. Nykyaide kaduilla, kaupoissa tai purkutaloissa etsii vastakohtaa valkoiselle kuutiolle. Taide halutaan liittää kiinteämmäksi osaksi yhteiskuntaa. Useita yrityksiä leimaa kuitenkin käyttötarkoituksen muutos. Vanha tehdashalli on lähes synonyymi nykyaiteen näyttelytilalle. Projekti ei muuta asuntoja nykyaiteen esitystiloiksi, vaan taide esiintyy asuntojen välitiloissa, uuden ja vanhan, menneen ja tulevan kodin välissä.

Taiteen toimintaedellytysten eteen on käynnissä useita projekteja, jotka vääntävät taidetta muotteihin, joihin se ei välttämättä sovi. Yritysyhteistyö ei saa johtaa taiteen typistymiseen kaupallisiin tarkoituksiin ja markkinoiden palvelemiseen.

Kokonaisuus pyrkii osaltaan korostamaan hidastamisen merkitystä. Kohtuullisuuden kysymys on kiinteästi sidoksissa kulutukseen, mutta myös aikaan: kuinka paljon kulutamme tai teemme ja millaisen ajan kuluessa. Elinajanodote on pidentynyt hitaammin kuin maailma, jonka voimme elämämme aikana kokea, on laajentunut. Laajuus ei kuitenkaan ole synonyymi rikkaudelle, aistikkuudelle tai monimuotoisuudelle.

Tarinat maaseudun tyhjenemisen taustalla kertovat yhteiskunnan rakenne-muutoksesta, yhteisöjen kohtaloista ja yksilöistä. Kiinteistöihin tarvitaan uusia omistajia. Tämä kiinteistön välitila, ollut ja mahdollinen, tuo siihen näyttelytilana uudet ulottuvuudet. Asuntoesittelyissä ihmiset ovat oman tulevaisuutensa äärellä.

Millainen oma tulevaisuus on nykyaiteen viitekehyksenä?

TAITEILIJAT

Dorian Bajramovicin teokset linkittyvät niin menneeseen kuin tulevaan. Miten ja minkälaisin perustein teemme päätelmiä historiasta? Tieto menneisyydestä perustuu pitkälti jo löydettyihin pieniin palasiin. Mitä on vielä löytämättä? Millaisia mahdollisia tulevaisuuksia voimme kuvitella ja millaisena nykyhetki näyttää silloin? Kuinka siihen voisi vaikuttaa tästä hetkestä käsin? Bajramovicin tuotanto havainnollistaa ihmisen luomien kulttuurien yhtäläisyyksiä. Mikä niihin on vaikuttanut ulkopuolelta, ja ylipäätään, mitä ulkopuolisuus tällöin tarkoittaa?

Mari Hallapuron taide lähtee mustasta. Musta on pimeää ja upottavaa. Se on jotain, mihin ei näe, ja jotain, missä voi piillä mitä tahansa. Hallapuro avaa mustanpuhuvaa maailmaa puleeraamalla siihen valoa. Hän on vanhojen, perinteisten ja jopa vanhanaikaisten grafiikanmenetelmien mestari. Vanhanaikainen on usein synonyymi hitaudelle. Monet asiat on pakollista toistaa uudelleen ja uudelleen. Se on tehotonta, mutta Hallapuro saa aikaan paljon. Hallapuron kuvat ulottuvat kuvien taakse – valon lisääntymisestä huolimatta niihin jää jäljelle pimeän salaperäisyys.

Paavo Halonen on pienen kylän poikia. Hänen työskentelynsä lähtökohdat ovat lähellä, oman ympäristön turvallisuudessa ja kohtaamansa laajemman maailman määritelmien rajoittavuudessa. Halonen yhdistää teoksissaan kulttuuriperintöä kulttuuriperinnön päälle, useisiin kerroksiin, jättäen väleihin tilaa uusille mielle yhtymille ja metaforille. Käytetty, vanha ja kulunut ei ole Haloselle hyödytöntä vaan ajasta ja olemassaolosta arvonsa saavaa. Halonen pyrkii tekemään maailmastaan luonnollisen. Hänen maailmassaan on luontevaa, että kuplat puhkeavat, ovat ne sitten perinteisiä, uskonnollisia, sosiaalisia tai muovisia.

Maria Huhmarniemen teoksissa ympäristövastuullisuus, -politiikka ja -etiikka ovat yhtä. Huhmarniemen kiinnostus politiikkaan ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen kulkevat yhtä matkaa taiteilijuuden kanssa. Hän työskentelee usein yhdessä eri alojen tutkijoiden kanssa kehittäen taideperustaisen tutkimuksen menetelmiä. Poliittikkaa tai tutkimusta ei voi tehdä yksin. Kumpikin vaatii yhteisiä tavoitteita ja yhteisön toimijuutta. Niin myös Huhmarniemen taide – pohjoisesta näkökulmasta luonto ja ihmiset ovat yhtä.

Anssi Kasitonni - Anssi Kasisatanen - Anssi Kasikymppinen - Anssi Kasi. Anssi Kasitonniin taiteessa lähtölaskenta ei pääty nollaan vaan se kiihdyttää ja kiihtyy jo ennen lähtölaukausta. Kasitonniin taiteeseen liittyy kiinteästi vauhdin käsite, mutta hänen teoksensa eivät oikeastaan starttaa mistään, eivätkä ne päädy maaliin. Kasitonniin kerronta perustuu absurdiin välitilaan, populaarin ja yhtenäiskulttuurin välimaastoon. Kyse ei kuitenkaan ole ohimenevästä ja pölypilviä nostattavasta nopeasta viuhahduksesta vaan pölypilven hitaasta ja sattumanvaraisesta laskeutumisesta.

Saara-Maria Kariranta työskentelee nykyveiston tekniikoiden parissa ujuttaen työskentelyynsä myös jotain kuvanveiston ulkopuolelta. Kuinka veistää ilmaa tai valoa, tai kuinka painovoima voi muovata taideteoksen? Materiaalin olomuodot ilmentyvät Karirannan teoksissa mikrotasolta makroon – huomaamattomasta käsinkosketeltavaan.

Jarmo Ilmari Somppi työstää ihmistä ihmisen asuintilan kautta. Somppi osoittaa, että ihmisen rajat eivät rajoitu vain hänen kehoonsa tai edes siihen, mihin hänen raajansa ja liikkeensä yltävät. Somppiin teoksissa ihminen vaikuttaa ympäristöönsä laajemmin – olemuksellaan, eleillään ja teoillaan. Somppiin maailmassa ihmisen olomuotoa on yhtä vaikeaa määrittää kuin Karirannan materiaaleja.

Yhdessä Kariranta ja Somppi hämärtävät käsityksiä aineellisuudesta.

Timo Kokon tuotannosta on löydettävissä jatkumo, jossa yksi teos johdattaa seuraavaan, mutta ei kronologisessa järjestyksessä. Kokon aika ei etene suoraan tai laajene, vaan se näyttää myös kehämäisenä ja voi kääntyä sisäänpäin. Hänen teoksensa avautuvat katsojalle erilaisina, riippuen siitä, mitä teoksia Kokon tuotannosta katsoja on jo kohdannut. Hän on kiinnostunut ajasta ja hetkistä, mutta hänen kohdallaan hetken kesto on määriteltävä yhä uudelleen. Sinnikäs aiheen äärellä pysyttely synnyttää ristiriitoja ja tragedioita, mutta myös elämää ja uudistumista.

Antero Laineelle taiteen tekeminen on keskittymistä ja huolellisuutta. Hänen kuvauksensa arjesta ottaa elämästä ja sen pienistä hetkistä kiinni niiden ansaitsemalla arvolla. Arkea kunnioittaen. Hänen kuvansa eivät ole omakuvia, ne kuvaavat ihmisiä – sinua, häntä, ketä tahansa. Laineen arkeen kuuluvat tapahtumat niin luonnon äänien keskellä kuin kaupunkien meluisissa ympäristöissäänkin. Hänen kuviensa tarkkaan harkittu toteutus ja hienovaraiset eleet saavat kuitenkin hiljentymään. Oleminen ansaitsee oman ylistyslaulunsa.

Katri Monosen taide on värin ja muodon tutkimista. Hänelle maalausprosessi itsessään on jo inspiraation lähde. Hän antaa maalauksen johdattaa ja auttaa itseään etsinnöissä kohti uudenlaisia lopputuloksia. Monosen maalaukset ja kollaasit eivät ole pelkkää visuaalista leikkelyä tai kuvallisten jännitteiden luomista. Ne koostuvat epäluotettavista muistoista ja päällekkäisistä tunteista – unohdetuista ja jälleen löydettyistä. Katri Monoselle kasvit ovat maalauksen aiheena ikään kuin tyhjiä – pelkkiä kukkatauluja – ja siksi erinomaisia abstraktion lähteitä. Kasvit ovat elämälle välttämättömiä ja elämä on abstraktia. Kukkaa ei myöskään voi maalata, jos ei ajattele myös mehiläisiä.

Benjamin Orlowin käyttämät mediat vaihtuvat tilanteen mukaan – savesta videoon ja suuresta pieneen – kokoa, tuotantoa ja sisältöjä skaalaten. Elämä on osa taidetta, ei toisin päin. Orlow lainaa kerrontaansa myös dokumentti-elokuvan muotoja – ne ovat totta, mutta yhtä aikaa vieraita. Hänen tuotantonsa on monumentaalinen. Orlowin teoksissa koko ei silti ole synonyymi suurelle ja mahtavalle, vaan myös tylsyys, väsymys, odotus ja yksinäisyys voivat saada monumentaaliset suhteet. Sosiaaliset rakenteet ovat alati muuttuvia. Huomaako niiden arvon vasta kun ne menettää?

Eeva-Maija Priha pelaa teoksissaan tunteilla. Tunteiden sanoittaminen on vaikeaa, mutta onko niiden osoittaminen yhtään sen helpompaa? Prihan teokset ovat tutkielmia usein arkisista aiheista, joiden synnyttämät tunteet ovat aina sidottuja tilanteeseen, jossa ne syntyvät. Esimerkiksi suudelmia on jaettu kautta historian, ohimennen ja kiihkeästi, niin rakkaudesta kuin kuoleman merkiksin. Kuinka kiinnittää huomiota vaikkapa kulttuurisiin muutoksiin, joiden ajallinen rytmi poikkeaa ihmisen omasta ajasta ja rytmistä vuosikymmeniä, jopa vuosisatoja.

Taneli Rautiaisen työskentely perustuu usein valoon ja ääneen, mutta voi myös sanoa, että yksi hänen tärkeimmistä materiaaleistaan on tila. Hän ei luo tilaa vain avaruuden tai ahtauden tunteella. Rautiaisen teoksissa kyse on siitä, millaisen tilan ihminen ympärilleen rakentaa ja miten hän itsensä ja kanssaeläjänsä siihen sijoittaa. Rautiaisen tilan käsite muodostuu paitsi tilaa rajaavista konkreettisista materiaaleista, myös siitä, mitä jää materiaalien sisään, taakse, alle, ulkopuolelle tai väliin. Ihmisellä on tapana inhimillistää kaikkea ympärillään, jotta sitä voisi ymmärtää paremmin. Inhimillistäkö Rautiainen materiaaliinsa?

Sofia Saikåin on vanhan koulukunnan taidemaalari. Hänen työskentelynsä perustuu niin kutsuttuihin vanhojen mestareiden oppeihin, jotka pohjaavat mestari-kisälli jaotteluun ja samaan klassiseen tietotaitoon, josta Suomen kultakauden maalarit ammensivat. Hän on osa useamman sadan vuoden taakse ulottuvaa jatkumoa. Saikåinin tutkielmat syntyvät anatomian opintojen kautta, ajatuksesta, että luita ja lihaksia ei voi kuvata, jollei tunne niiden toimintaa. Saikåinin teokset ovat täynnä valoa ja varjojen sisäisiä heijastuksia, jotka luovat Saikåinin teoksiin plastista todellisuutta, jonka vain maalauksella voi tavoittaa.

Jenni Sokura yhdistää suvereenisti nykykorun ja kuvataiteen. Hänen tuotantonsa määrittelyminen jommankumman otsikon alle on haasteellista. Koru taiteen lähtökohtana luo taideteokseen aina ulkopuolisen kolmannen tekijän. Korun näyttelytilana toimii ihminen: hän, joka on valinnut korun ja pukenut sen ylleen, hänen ympäristönsä ja elinpiirinsä, jokin mikä on taiteilijalle tuntematon, ja johon taiteilija ei voi vaikuttaa. Korut kertovat käyttäjästään. Sokuraa kiinnostavat yksilöiden tekemät valinnat ja se, mitä niillä viestitään. Mitä kaikkea voimme lukea ihmisestä hänen arkisten valintojensa perusteella.

Paula Tellan monialainen tuotanto on kietoutunut ruumiillisuuden ympärille. Tellalle ruumiillisuus ei ole pelkästään fyysistä, vaan ihmistä ja ihmisen sijoittumista kulttuuriin käsitellään kokonaisvaltaisena olemuksena, jossa tunteet, mieli ja tietoisuus ovat alati läsnä. Henki muuttuu ja muotoutuu siinä missä kehokin. Yhteiskunta määrittää meidän suhtautumistamme kehoihimme, mutta myös mieleemme. Tella tunnustaa aistien yksilöllisyyden sekä sen, että havainnot ovat historiamme ja tulevaisuuden haaveidemme värittämiä.

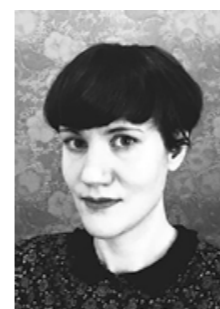
Tarja Tuupanen luottaa taitoon – käsityöhön. Sana käsityö on latautunut täyteen ennakkoluuloja ja arvottamista nykyaikaisen viitekehyksessä. Pelkät työkalut eivät kuitenkaan riitä. Se on taito, joka työkaluja liikuttaa. Liikettä luo myös korutaide tekemisen taustalla. Tuupasen suhde materiaaliinsa on syvä. Kivi materiaalina pakottaa hänet työskentelemään kiven rytmissä. Hitaasti. Tuupasen hitaus ei ole meditatiivista tai romanttista, vaan kestävyyslaji, hikistä ajattelua. Ihminen voi pakottaa jopa kiven materiaaliset ominaisuudet massatuotantoon, mutta Tuupanen palauttaa kiven sieltä takaisin. Ainutlaatuisiksi ja persoonalliseksi.

Silja-Tuuli Tyrkön teoksissa näkyy hänen mieltymyksensä tekstuureihin. Miltä pehmeys tai kovuus, hauraus tai sitkeys, huokoinen tai kiinteä näyttävät? Tyrkön materiaalit ovat usein orgaanisia – kasveja, kuivakukkia ja kuivattuja perkeitä. Tyrkkö on kiinnostunut asetelmista ja kukkakimppujen tekemisestä myös taidemuotona. Kukka symbolina on iätön. Tyrkön kimput kääntyvät avustetuiksi readymade teoksiksi, asetelluiksi kokonaisuuksiksi, joista rakentuu esittävän ja abstraktin välimaastossa olevia veistoksia. Läheltä tarkasteltuja ja kaukaa havaittuja.

Pekko Vasantola yhdistää työskentelyssään uusinta teknologiaa, dataa ja laboratorion instrumentteja taiteen välineisiin ja työkaluihin. Vasantolan työskentely ei silti ole pyrkimystä taiteen rajojen ylittämiseen, vaan hän vie teknologian sinne, minne se kuuluukin. Ei ole olemassa elämän osa-aluetta, johon teknologia ei vaikuttaisi tai jossa dataa ei voisi hyödyntää. Tekoäly, mittausanturit, puhelimen paikannustoiminto, seurantalaitteet ja satelliitit luovat Vasantolan maailmassa muotokuvia, minäkuvia ja muita yksilöllisiä tunnisteita. Vasantolalle henkilökohtaisuus on materiaalia ja digitaalinen kädenjälki lähtökohta.

Liisa Tarleena Öhmanin käsissä savi muovautuu pienikokoisiksi ihmis-hahmoiksi avoimina suurille tunteille. Öhmanin yksilöt näyttävät humoristisina tai hirtehisinä, mutta ilmentävät ja heijastavat haudantakaviakin aiheita. Omat tunteet kun ovat aina niitä suurimpia – tunteiden vuoristomyrskyjä. Öhman ei sorru kyynisyyteen, mutta herättelee lohtua ja häpeää siitä, että voimme samaistua yllättävän monenlaisiin tilanteisiin. Suusta pääsee sammakkoja, sopimattomuus ja erehdys on inhimillistä, ja se osoitetaan rakastavalla tavalla. Peilaamalla, ei parjaamalla.

KOhteet

Hallituskatu 14 as 3, Keskusta

Kerrostalo 1971 | 2/3h, k, wc, lasp, kph, vh | 74,5 m² | 45 500 €

Mäntän keskustan ”tornitalon” ensimmäisessä kerroksessa sijaitseva asunto. Valoisa huoneisto ja lasitettu parveke. Saunaosasto ja uima-allas taloyhtiön ylimmässä kerroksessa, josta näkymä kantaa kauas. Rauhallinen taloyhtiö. Taloyhtiössä ikkunat ja käyttövesiputket on uusittu ja viemärit sukitettu. Kauppaan kuuluu lämmin autotalli.

KESKUSTA

Alueen historiasta – 1970-luvun lopussa rakennettu Mäntän uusi kaupungintalo muokkasi ja laajensi keskustan käsitettä pohjois-etelä suunnassa. Keskustan kiistattomina maamerkkeinä olivat toimineet kirkko ja tehdas, mutta kaupungintalo rakennettiin toiselle puolelle kaupunkia halkovaa junarataa ja sen välittömässä läheisyydessä ovat uimahalli ja jäähalli. Harrastuksista tai hartaudesta riippuen, eri ihmiset määrittävät keskustan sijainnin eri tavalla. Nykyisin uskonnon, työn ja vapaa-ajan lisäksi keskustan käsitettä muokkaavat myös päivittäistavara-kaupat. Radan toisella puolella sijaitsee K-kauppa, toisella S-kauppa.

Hallituskatu 22 A 19, Keskusta

Kerrostalo 1970 | 2h + kk | 45,5, m² | 9 500 €

Valoisa kaksio Mäntän ydinkeskustassa kaikkien palveluiden äärellä. Tästä remontoimalla mieleinen koti tai vuokrauskohde.

KESKUSTA

Alueen historiasta – Keskikylä, Keskikauppala, Keskikaupunki, Keskusta. Mäntän keskusta käsittää mm. Keskikaupungin ja Kirkonpellon alueet ja on rakentunut paitsi kirkon, myös tehtaan välittömään läheisyyteen. Hallituskadun nimi on nykypäivän näkökulmasta hämmäntävä, mutta aikoinaan Hallituskadulla sijaitsi monia rakennuksia seurakunnan ja kaupungin hallinnon tarpeisiin, muun muassa pappila. Katua nimetessä suunnitteilla oli myös uusi kauppalan talo, mutta rakennusta ei koskaan rakennettu, vaan tilalle tuli Säästöpankin toimitalo, joka vuokrasi tilat kaupungin hallinnolle aina vuoteen 1979 asti, jolloin valmistui uusi kaupungintalo.

Kohde-esittelyiden historiallähteet: Pohja, Markku. 2015. Mäntän paikat ja paikannimet. Oriveden kirjapaino.

Keurusseläntie 3 B, Moisio

Rivitalo 1969 | 3mh + k, kph, s, 2wc, työh, at, terassi | 121/154 m2 | 129 000 €

Lähellä Mäntän keskustaa sijaitseva huoneisto neljän asunnon rivitalosta. Rivitalossa hallinnanjakosopimus, joten ei erillistä yhtiövastiketta. Talossa maalämpö ja olohuoneessa lisäksi varaava takka. Etupiha on mitoitettu kahdelle autolle – lisäksi lämmin autotalli. Suojaisa takapiha aukeaa katetulta terassilta. Kilometrin säteeltä löytyvät päivittäispalvelut sekä mm. uimahalli, jäähalli, hevostalli, jalkapallokenttä, hiihtoladut sekä Rusinniemen ulkoilumaastot, veneranta ja uimaranta.

RUSINNIEMI

Alueen historiasta – Rusinniemen taajama alkoi muodostumaan 1800-luvun lopulla, jolloin Koskelan tila vuokrasi useita rakennuspaikkoja Rusinniemen rannasta työväelle. Vuonna 1920 laadittuun asemakarttaan Rusinniemen kärjen rannat merkittiin kansanpuistoksi ja alue koki radikaalin muutoksen. Tuomio rannan rakennuksille oli karu. 1930-luvun lopulta lähtien asukkaita häädettiin mökeistään, jotta suunnitelma viher- ja vapaa-alueesta toteutuisi. 1944 mennessä kaikki vuokrasuhteet päättyivät ja jokainen rakennus purettiin 1950-luvun alkuun mennessä. Rusinniemen puisto ja rannat ovat edelleen paikkakuntalaisten virkistyskäytössä.

Koskelankatu 47 C 14, Länsi-Koskela

Kerrostalo 1972 | 3h, k, p | 68,5 m2 | 27 000 €

Mäntän Koskelan alueella ensimmäisessä kerroksessa sijaitseva läpitalon oleva valoisa kerrostalokolmio. Taloyhtiö on hyvin huollettu ja remontteja tehty ajallaan. Soveltuu pariskunnan tai lapsiperheen kodiksi, myös vanhemmalle asukkaalle. Kävelymatka Mäntän keskustaan, terveyspalveluihin ja liikuntapaikoille.

LÄNSI-KOSKELA

Alueen historiasta – Nimitys Länsi-Koskela esiintyi ensimmäisen kerran paikallisessa KMV-lehdessä vuonna 1966, kun ensimmäinen perhe oli muuttanut alueelle valmistuneeseen omakotitaloon. Alueen lähikauppana toimii aaltopeltiarkkitehtuurin helmi – Pelti-Siwa – joka viimeaikaisista ehostuksista huolimatta on säilyttänyt arvonsa nähtävyytenä. Länsi-Koskelan koulu lopetettiin vuonna 2008, mutta koulurakennus – Länskä – oli pystyssä aina vuoteen 2022 ja sitä käytettiin useiden vapaa-ajan järjestöjen toimintoihin ja sieltä käytiin noutamassa myös koronarokotukset. Länsi-Koskelaa on kutsuttu historiansa aikana myös Suontaustaksi, Louhelaksi, Louhikoksi, Mörköperäksi ja Mulkkulaksi.

Kukkarokivenkatu 3, Kukkarokivi

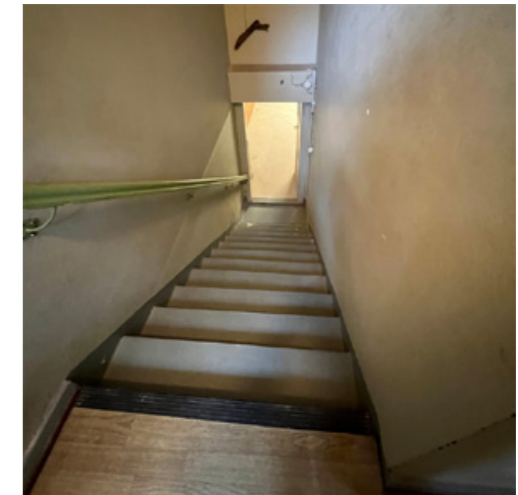
Kerrostalo 1976 | 1h + kk | 30,5 m² | 17 000 €

Mäntän Kukkarokivellä siisti ensimmäisen kerroksen yksiö omaksi tai sijoitukseen. Kävelymatkan päässä kaikista Mäntän keskustan palveluista. Asunnon kylpyhuone on juuri uusittu taloyhtiön käyttövesiputkistoremontin yhteydessä. Taloyhtiössä hissi ja siistit yleiset tilat.

KUKKAROKIVI

Alueen historiasta – Kukkarokivien tarinoita tunnetaan ympäri Suomen jo 1600-luvun puolivälistä asti. Kukkarokivillä on monta käyttötarkoitusta. Mäntän Kukkarokiven tarinat kertovat mm. siitä, että Mäntän tehtaan patruuna tahtoi valvoa työläistensä juopottelua. Valvonnan kiertämiseksi olutta toimitettiin erään suuren kiven taakse, jonne viinakset noudettaessa jätettiin niistä myös maksu. Pikkupojat löysivät kiven luota usein rahapusseja ja markkoja. Toisen tarinan mukaan vielä muutamia vuosikymmeniä sitten – silloin, kun lapsille ei häveliäisyyssyistä haluttu kertoa mistä pikkuvauvat oikeasti tulevat – kerrottiin, että vauvat haettiin mäntäläisiin koteihin kukkarokiven alta. Perimätiedon mukaan varsinainen kivi kohtasi loppunsa Vilppula-Mänttä rautatietä rakennettaessa. Kivi ammuttiin murskaksi ja murska käytettiin ratatyömaalla.

Moisiontie 11, Moisio

Omakotitalo 1964 | 3mh + oh + k + ph + wc + var + at | 127/150 m² | 60 000 €

Tiilitalo suojaisalla metsäalueeseen rajoittuvalla tontilla. Taloon uusittu käyttövesiputket ja viemärit on sukitettu. Vesikiertoinen öljylämmitys, öljykattila uusittu ja hormi pinnoitettu. Tilava kellarikerros esimerkiksi galleria tai ateljee tilaksi. Lähellä ulkoilumaastot, jäähalli, ratsastustalli sekä uimaranta ja veneranta.

MOISIO

Alueen historiasta – Moision torppa perustettiin 1850-luvulla Seppälän talolle, mutta torpan pidon vaikeudet alkoivat jo 1880-luvun alussa torppari Moisio kuollessa. Torppaa jäi ylläpitämään torpparin puoliso ja kuusi alaikäistä lasta. Elämä toisensa jälkeen päättyi ja vastuu torpan ylläpidosta vaihtui tiuhaan. Gustaf Adolf Serlachius osti Seppälän tilan 1912 ja halusi huonokuntoisesta Moisio torpasta eroon. Torpan itsenäistymistä käsiteltiin vuonna 1920 torpparilain mukaisesti. Torpasta ei kuitenkaan muodostettu itsenäistä tilaa, vaan se jäi Serlachiuksen omistukseen. Korvauksia torppari kuitenkin sai torpan rakennuksista ja hänelle määrättiin uusi maa-ala uuden tilan perustamiseksi. Uudistilaa ei koskaan rakennettu.

Onnelankatu 8, Mustalahti

Omakotitalo 1977 | 4h + k + ph + s | 123/135m² | 48 000 €

Päätyvän tien päässä luonnonläheisellä alueella rinnetontilla sijaitseva peruskuntainen omakotitalo. Avara ja valoisa pohjaratkaisu. Olohuoneen yhteydessä takkatila, 3 makuuhuonetta, erillinen wc sekä pesutilat ja sauna. Kellarikerroksessa on autotalli ja varastotiloja. Valokuituvalmius tontilla.

MUSTALAHTI

Alueen historiasta – Mustalahti on Keurusselän lahti, joka lienee saanut nimensä humuspitoisen veden tummuudesta. Purot ja joet eivät tuo lahteen juurikaan uutta vettä, jonka tähden vesi lahdessa vaihtuu hitaasti. Mustalahti oli myös Kivimäen talon torppa, joka perustettiin 1821. Tuosta asumisesta on jäljellä enää maakellari. Mustalahden nykyinen taajama sai alkunsa 1920 -luvulla. Mustalahden teollisuusalue on nähnyt talouden nousut ja taantumia – kehitys on käynnissä edelleen. Taidekaupungin nettisivuilta: ”Mustalahden älykäs, kestävä kehityksen teollisuusalue – hankkeen tavoitteena on luoda teollisuusalueesta nykyaikainen, tulevaisuuteen suuntaava, älykäs ja kestävä kehityksen periaatteita noudattava monimuotoinen ja laajeneva kiertotalouden ekosysteemi.”

Paulakatu 8, Vuohimetsä

Omakotitalo | 3h + k + oh + wc + ph + s | - m² | 37 000 €

Vasta vapautunut omakotitalo rauhallisella ja luonnonläheisellä Vuohimetsän alueella. Pääosin alkuperäisessä kunnossa olevat asuintilat – katto, ikkunat ja ovet uusittu. Pihassa autotalli. Paulakatu muodostaa lenkin, jossa liikenne on vähäistä ja alue sopii hyvin lapsiperheille.

VUOHIMETSÄ

Alueen historiasta – Vanha Vuohijoki on toiminut rajamerkinä erilaisissa yhteyksissä jo 1500-luvulta lähtien. Joki on vähävetinen – toisinaan voisi kysyä, onko kyseessä edes joki. Vuohijokea on ruopattu ja muokattu kymmeniä kertoja historian saatossa, muun muassa siksi, että alueen suot saataisiin kuivattua asuinkäyttöön. Lex Kallio, torpparivapaustuslain aikaansaamiseksi säädetty asutuslaki, velvoitti mm. puutavarayhtiöt luovuttamaan maata yksityisomistukseen. Tätä maata löytyi Vuohijoen kulmakunnasta. Vuohimetsän historia on huomattavasti lyhyempi. 1974 asemakaavassa nimetty alue sai pääkadukseen myös Vuohimetsäntien, mutta siitä on toistaiseksi rakennettu vain alueen itäosan asukkaita palveleva pätkä. Vuohimetsä nimitys johtuu yksinkertaisesti siitä, että alue sijaitsee vanhan Vuohijoen kulmakunnan itäpuolella.

Sirppitie 31, Vuorenalusta

Omakotitalo 1963 | 4h + k + ph + s | 77/166 m² | 38 000 €

Talo luonnonläheisellä alueella Mäntänvuoren ulkoilumaastojen vieressä. Asuinkerroksessa makuuhuoneet, keittiö, olohuone ja wc. Kellarikerroksessa pesutilat ja sauna sekä autotalli. Lisäksi toinen autotalli/varasto pihassa tien puolella. Savosenmäen ala-aste lyhyen matkan päässä. Vihreä ja suojaisa tontti rajoittuu metsäalueeseen.

VUORENALUSTA

Alueen historiasta – Vuorenalustan alue sijaitsee Mäntänvuoren alimmalla rinteellä, Vuoren alla. Mäntänvuori on saanut nimensä 1572 perustetusta Mäntän talosta, joka sijaitsi vain runsaan kilometrin päässä vuoresta. Myös geologisesti kiinnostavan Mäntänvuoren laki on 190,8 metriä merenpinnan ja 90 metriä Kuorveden pinnan yläpuolella. Vuori on toiminut 1880-luvulta asti mänttäläisten virkistysalueena ja näköalapaikkana. Mäntänvuoren hyppyrinmäen alastulorinne erottuu edelleen selkeästi Vuorentornille johtavien portaiden vieressä. Vuorenkirkkoon kulkee myös liikuntarajoitteisten kulkemisen mahdollistava polku. Jos joskus tuntuukin siltä, että olisi vetäydyttävä Navetan taakse, kannattaa ensin kokeilla vetäytymistä Vuoren alle.

Virtasalmentie 34, Koskela

Omakotitalo 1950 | 4h + k + 2wc + kph + s + at + var | 122/194 m² | 53 000 €

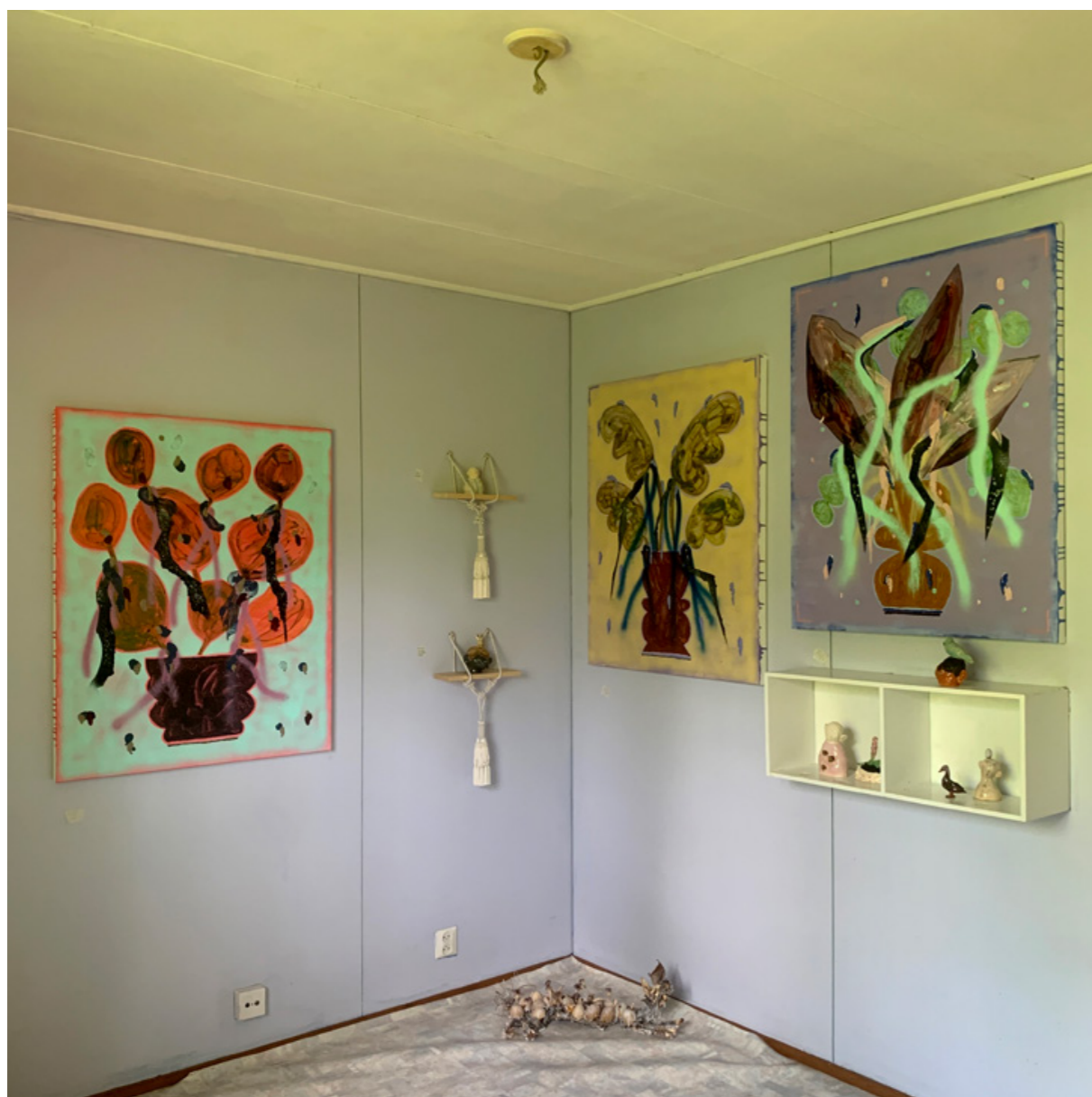
Perinteisen mallin kolmikerroksinen omakotitalo Mäntän keskustan läheisyydessä. Pihapiirissä myös ulkorakennus, jossa autotalli sekä varastotilaa. Suojaisa piha, puustoa ja pensaita. Mäntän koulut, terveysasema sekä monipuoliset urheilumahdollisuudet löytyvät lyhyen kävelymatkan päästä.

KOSKELA

Alueen historiasta – Koskela on perustettu Kiesilän talon torpaksi 1770-luvulla. Alue, jota Koskelaksi nimitetään, on hivuttautunut muutamia satoja metrejä pohjoisemmaksi vuosisatojen kuluessa. Alkuperäisen Koskelan torpan rakennukset sijaitsivat nykyisessä keskustassa paikalla, jolla nykyään on Kirkkopuisto. Nimitys Koskela juontui rakennusten sijainnista, ne sijaitsivat lähellä Mäntän koskia. Koskela perustamisen aikaan Keuruselän vedet juoksivat Mäntän halki kolmen kosken kautta. Nykyisin maisemasta on jäljellä vain Koskelanlampi. Monien mullistusten ja vaiheiden jälkeen kaksi koskista on kuivunut ja täytetty ja koskista viimeinenkin on hautautunut tehtaalle näkymättömiin.

SOMEKATALOGI

1.7.2023 Onnelankatu 8, Mustalahti - Mononen, Tyrkkö, Öhman

Omakotitalossa ihminen pääsee lähelle luontoa. Puutarha aukeaa heti ikkunan takaa ja tontin rajalta voit kirmata keskelle metsää. Mustalahdessa, 1970 -luvun lopussa rakennetussa omakotitalossa, voit aistia aikakauden luontokäsityksen tapettien kukissa ja kirsikoissa – niiden ruskeudessa ja pelkistetyssä graafisuudessa. Katri Monosen, Silja-Tuuli Tyrkön ja Liisa Tarleena Öhmanin teoksista rakentuu ruskeuden sekaan kumppanilajien kohtaloita ja toislajisten tärkeyttä pohtiva kokonaisuus, joka on yhtä värikäs kuin ihmisen suhde luontoon.

2.7.2023 Katri Mononen - Connection

Katri Monosen abstraktiosta lähtevät maalaukset ovat lähentyneet esittävyttä. Kukkatauluja. Monosen työskentely on edennyt ikään kuin väärään suuntaan. Realismista ei ole ajaututtu pelkkään tunteen ilmaisuun vaan toisin päin – tunteen silti yhtään vähenemättä. Leikkokukkien, viherkasvien ja multien vaihdon kautta luodaan elämäniloa ympärille. Viherkasvit tuovat kodikkuutta. Repimällä kasvit juuriltaan, raahaamalla ne toiselta puolelta maapalloa ja vangitsemalla ne ruukkuihin, ihmiset täyttävät kotinsa vieraslajeilla. Joulukaktus on jouluinen ja muistuttaa minua mummosta.

3.7.2023 Silja-Tuuli Tyrkkö - RabbitS IX

Puutarhan hoito on harrastus, joka irrottaa arjesta. Kädet mullassa sielu lepää. Se antaa mahdollisuuden luoda elämää ja perustaa pörriäisparatiiseja. Perennoista voi sommitella koko kesän iloa antavan tasaisesti kukkivan keitaan. Itse kasvatettu kurkku ei ole muovitettu ja lapsen syntymän kunniaksi istutettu koristepuu kasvaa lapsen rinnalla. Talvella puutarha lepää. Jänis ei. Se syö. Jänikset ovat sopeutuneet elämään ihmisen muokkaamassa ympäristössä erinomaisesti. Tuo taimien tuholainen tunkeutuu ihmisen elinpiiriin vailla kunnioitusta. Silja-Tuuli Tyrkkö kunnioittaa jänistä.

4.7.2023 Liisa Tarleena Öhman - So Long (Lake Pedder Earthworm)

Liisa Tarleena Öhmanin veistosten kepeys ja sanaleikkisyys valloittaa näyttelytilana toimivan asunnon koko elämän piirin. Pienissä käteensopivissa keramiikkateoksissa on rento ote ja se tarttuu. Haaveiden perässä juokseminen, menestys ja onnen tavoittelu ei hetkellisesti tunnu niin raskaalta. Pienillä ilon aiheilla voi täyttää elämän ja suhtautua niihin silti välinpitämättömästi. Heipat, vilkutus, So Long - mutta ei enää See Youta. Veistosten seasta löytyy sukupuuttoon kuolleita lajeja kietoutuneena ihmisruumiiseen. Muun muassa liero, hämähäkki ja hiiri ovat kadonneet.

5.7.2023 Sirppitie 31, Vuorenalusta - Kasitonni, Laine

Tasaisen – yhdeltä massalta näyttävän ja koko taivaan kattavan – pilven harmaus voi kaapata mielen toisinaan. Pilven läpi siivilöityvä mitäänsanomaton auringonvalo luo tunnelmaa niin ulos kuin sisälle. Sirppitiellä, 1960-luvun alussa rakennetussa ihmisen kokoisessa omakotitalossa harmauden on kuitenkin vaikea saada valtaa. Huoneesta toiseen vaeltava väriympyrä luo arkeen riemujuhlan tuntua, jota omilla teoksillaan ylevöittävät Anssi Kasitonni ja Antero Laine. Teokset neuvottelevat keskenään siitä, mikä ja milloin on tarpeeksi.

6.7.2023 Antero Laine - Vapaapäivä

Antero Laine kuvaa maalauksissaan ihan vain olemista. Harvoin kukaan osoittaa yhtä konkreettisesti kuin Laine, että elämä on tässä ja nyt – aamupalalla, suihkussa ja bussia odottaessa. Maailman pienenemisen myötä ihmisen mahdollisuudet kokemusten keräämiseen ja elämysteollisuuden kuluttamiseen ovat laajentuneet hallitsemattomiin määriin. Yksi elämä ei riitä kaikkeen, mutta se ei tarkoita sitä, että elämä itsessään olisi riittämätöntä.

7.7.2023 Anssi Kasitonni - Butterfly's effect

Anssi Kasitonilla on eittämättä joskus ollut tylsää. Mitä kaikkea tylsyys saakaan aikaiseksi vapauttaessaan mielikuvituksen arjen kahleista. Haaveet ja kaukokaipuu ajaa tavoittelemaan saavuttamattomia – mikroskooppisia maailmoja, joihin ihminen on yksinkertaisesti liian suuri ja avaruuksia, joissa ihminen on aivan liian pieni. Oman kokonsa vankilasta ihminen pyristelee irti mielikuvituksellaan. Kasitonin teokset avaavat meille mahdollisuuden kokea niin mikro- kuin makrokosmoskin juuri sopivan kokoisena. Riittävän kokoinen elämä.

8.7.2023 Hallituskatu 22 A 19 - Saikain, Vasantola

Kaksio on asuntotyyppi, jossa on kaksi asumiseen tarkoitettua huonetta. Se on täydellinen myös kämppielämään: asuinkustannukset voi jakaa ja arkea voi opetella. Huokeasti. Kaksioissa on siis usein kaksi ihmistä, joilla on tyystin itsenäiset elämät, mutta vain yksi vessa. Siivotessa ei kehtaa laulaa sydämensä kyllyydestä – olla täysin oma itsensä – joku kuuntelee. Mutta toisaalta, joku kuuntelee myös silloin, kun on yksinäistä tai suruja. Kämppis luo turvaa. Kämppis on taakka. Hallituskatu 22:ssa Sofia Saikainin ja Pekko Vasantolan teokset tukevat ristiriitaisesti toisiaan.

9.7.2023 Sofia Saikain - Day of a sculptor/Kuvanveistäjän päivä

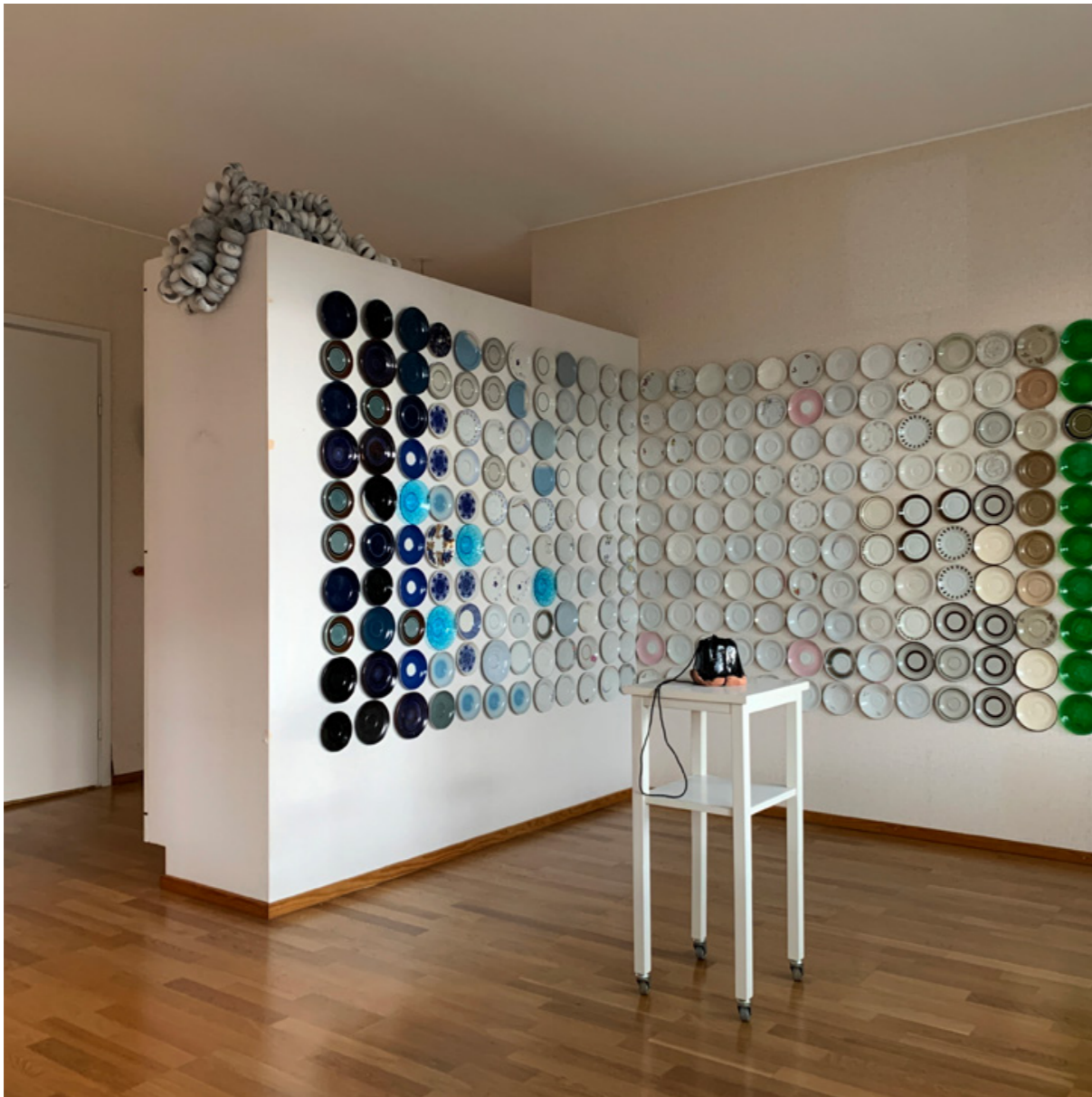
Sofia Saikain taitaa valkoisen käytön. Hänen valonsa on täynnä sävyjä, vivahteita, asteita ja heijastuksia. Klassisen realistisen maalarin ei ajatella pelkistävän maalauksiaan, mutta se ei pidä paikkaansa. Pelkistämistä on myös se, että poimii näkemästään oleellisen. Saikainin maalaukset koostuvat otteista näkökentässä. Silmä tarkentaa vain yhteen pisteeseen kerrallaan ja ympäriltä kaikki muu hämärtyy. Klassisen maalarin taito perustuu siihen, että hän saa katseen kiertämään maalauksen pinnalla, kiintopistettä vaihtaen ja kaiken nähden.

10.7.2023 Pekko Vasantola - Searching Average

Yli 90 % kaikista hauista tehdään Googlen hakukoneella. Sillä on maailmankuvamme muokkaajana valtava monopoli. Pekko Vasantola googletti sanan, poimi tuloksesta viisikymmentä ensimmäistä kuvaa ja kerrosti ne läpinäkyville tasoille päällekkäin etsiessään visuaalista keskiarvoa. Keskiarvo on stereotypia. Keskiarvoissa yksityiskohdat hämärtyvät, mutta jäävät tunnistettaviksi. Yksittäistapaukset muuttuvat yleistyksiksi myös Vasantolan kiveen kaiverruttamien merkien kohdalla, mitkä paljastavat muun muassa hänen puolisonsa DNA:n, kun ne vuosituhansien päästä kaivetaan sedimenteistä sen ajan arkeologeille tulkittaviksi.

11.7.2023 Hallituskatu 14 as 3 - Huhmarniemi - Sokura - Tuupanen

Vieraanvaraisuus on kulttuurisidonnaista. Toisaalla vieraat otetaan avosylin vastaan täysihoitoon, kun taas toisaalla oma koti on yksityisaluetta – vieraat kestitetään ulkona. Vieraanvaraisuuden oppi kulkee sukupolvelta toiselle – mailla, paikkakunnilla ja jopa perheillä on omat tapansa. Vieraanvaraisuus ei ole pelkkää pyyteettömyyttä – se pitää myös kulliseja pystyssä. Avuliaisuudella ja tarjoamisella on vastavuoroisuutensa – ollaan vuoroin vieraisa. Hallituskatu 14 kolmiossa yksi makuuhuoneista on muutettu ruokasaliksi. Maria Huhmarniemi, Jenni Sokura ja Tarja Tuupanen ovat kattaneet pöydän koreaksi yllättäviä vieraita varten.

12.7.2023 Maria Huhmarniemi - Hetki, sarjasta eripituisia aikoja

Kahvi kuuluu arkeen ja juhlaan – kohdusta hautaan. Ihmiset nimetään, naitetaan ja haudataan pannut kuumina. Kuppi kädessä aloitetaan päivät, jotka kahvitauoilla myös rytmitetään. Tinderit, Grinderit ja muut kohtaamispalvelut täyttyvät ehdotuksista: ”Mennään ihan vaan vaikka kahville”. Juoman ympärille syntynyt kulttuuri ja sen äärellä syntyvät kohtaamiset ovat tärkeitä. Tämä alkujaan arabialainen luksustuote on kiinteä osa suomalaisuutta – siitä ollaan ylpeitä – se on omittu. Maria Huhmarniemen eripituiset ajat rakentuvat tarjoiluastioiden rytmistä. Kulttuureita, niiden kokemista, kohtaamista, lomittumista ja sulautumista pohditaan kupposen äärellä.

13.7.2023 Jenni Sokura - Pikapala 2

Älä syö, älä juo, älä liho, älä laihduta. Ruokatunti ei ole työaika. Se, mitä suuhun laitamme, on erilaisten ja päinvastaisten sääntöjen sanelemaa. Ruoka on yksi elämämme suurimpia määrittäjiä ja sisältää valtavasti niin poliittisia kuin eettisiä valintoja. Ruokailutottumuksemme kertovat paitsi meistä, myös yhteiskunnasta. Välttämätön ravinnon saanti ja nautinto käyvät kamppailua. Lihan ja sokerin kulutus on yli kaksinkertaistunut muutamassa vuosikymmenessä. Ruokaturva ja -tuotanto on globaaleista haasteista yksi suurimpia. Syömisestä on tullut julkinen ele ja se on ehdottomasti kannanotto. Jenni Sokuran teoksilla voi raahata perinne- tai pikaruokakulttuuria mukanaan.

14.7.2023 Tarja Tuupanen - Arjen pyhyys

Uskonnot vaikuttavat ruokakulttuuriin eri puolilla maailmaa. Paastot, uhrilahjat ja muut uskonnolliset riitit ja säädökset määrittelevät puhtaan ja saastaisen ravinnon, eläinkunnan tuotteet ja erityisesti maidon. Kristityt saavat syödä periaatteessa mitä haluavat, nauttivathan he symbolisesti vapahtajansakin hartauden hetkillä palanpainikkeenaan alkoholi. Ruoka on myös tasa-arvo kysymys – hellan ääressä on pitkään seissyt nainen, mutta ovathan realityn huippukokit kaikki miehiä. Ruoka sisältää myös valtaa. Siihen liittyy lähtemättömästi se, kenelle ruoka on tarkoitettu. Tarja Tuupasen teos läpileikkaa arjen kuin uskonto lainsäädännön.

15.7.2023 Kukkarokivenkatu 3 as 5 - Kokko

Onko mikään huoneistotyyppi linkittynyt rakkauteen, sen eri muotoihin ja vaiheisiin, niin kuin yksiö. Yksiöissä itsenäistytään, irrotaan vanhemmista ja aloitetaan oma elämä. Sinne mahdutaan kaksin, silloin kun rakkaus on vielä niin nuori, että se kaipaa jatkuvaa lähekkäin ja sisäkkäin oloa. Sinne päädytään myös eron jälkeen – murtuneena tai voimaantuneena – jälleen aloittaen. Kun vanhuus haurastuttaa ihmisen, hänet voi sinne myös unohtaa. Kukkarokivenkatu 3:ssa sijaitseva valkoinen kuutio on pieni – sinne otetaan mukaan ja mahtuu kerta toisensa jälkeen vain se välttämättömin.

16.7.2023 Timo Kokko - Momentary Appearance: Still Life

Timo Kokko on tuonut yksiöön palan metsää. Hän osti Jämsästä sen omakseen, perkasi metsän pohjan ja tappoi sen taiteen nimissä ilmastonmuutosta simuloidessaan. Kuivunut ja kuollut biomassa säilöttiin muoviin ja se on seurannut Kokkoa siitä lähtien. Muistuttaako kuoleman mukanaan raahaaminen siitä, että itse vielä hengittää – siitä, mitä on tehnyt – vai siitä, että kuolema itsessään antaa tilaa ja ruokkii uutta elämää? Home ja rihmastot saavat kukoistaa valon ja veden, elämän edellytysten jälkeen täyttyessä. Minkälaista elämää ihminen arvostaa?

17.7.2023 Paulakatu 8 - Hallapuro, Halonen

Omakotitalossa Paulakadulla Mari Hallapuro ja Paavo Halonen hahmottelevat omia maailmanselityksiään Vuohimetsän kylämäisen elinpiirin keskellä. Vuohimetsän talot ovat omistajiensa näköisiä – arkisia, mutta persoonallisuudessaan arvokkaita. Arvokkuus kuvaa myös Halosen ja Hallapuron teoksia. Uskomuksiin pohjaava ja niitä luoviva kokonaisuus ei tavoittele hartautta – se ei korosta valtaa kuten monet valtauskonnot. Siitä huolimatta, että teokset ovat majesteettisia, ne toimivat tasa-veroisesti ympäristönsä kanssa.

18.7.2023 Mari Hallapuro - Lampi

Vainot, käännytys ja puhdistus ovat tehneet tehtävänsä vuosisatojen saatossa. Uhrilehdot, pyhät puut ja loitsutut lammet ovat vaipuneet ja unohdettu. 1700-luvulla viimeisetkin pyhät lehdot kaadettiin, mutta kaikki jumalat eivät kaatuneet. Kansan-usko on perustunut luonnon ehdoilla ja kanssa elämiseen – sen antimien nauttimisen ansaitsemiseen. Mari Hallapuron maisemiin upotessa, ei ole vaikeaa tavoittaa sitä tunnetta, mistä luonnosta lähtevä usko on saanut alkunsa. Sillä olisi ja on edelleen paljon annettavaa ekologisen kriisin keskellä. Hallapuron valo tavoittaa ylisen ja musta vaipuu aliseen.

19.7.2023 Paavo Halonen - Väärät Joutsenet

Ei ole selvää, missä vaiheessa usko muuttui uskonnoksi – joksikin, jonka niin kovasti haluttaisiin olevan totta, mutta se ei sitä kiistattomasti ole. Entisaikoina uskomukset perustuivat enemmän jokapäiväiseen tietoon, olkoonkin, että tieto oli enemmän tai vähemmän varmaa ja epävarmaa. Sen tiedon avulla pyrittiin elämään sovussa ja ylläpitämään tasapainoa. Luonto antoi, sieltä ei vain otettu. Uskontoon perustuva hartaus oli ylellisyyttä, johon vain harvalla oli varaa. Käytäntö saneli. Uskontoihin on aina liittynyt sosiaalinen järjestys, kuka on kenenkin oikealla tai yläpuolella. Paavo Halonen luo teoksillaan oman järjestyksensä yliluonnolliseen.

20.7.2023 Koskelankatu 47 C 14 - Tella, Vasantola

Osoitteessa Koskelankatu 47 on läpitalon kulkeva huoneisto, joka jakautuu neljään ilmansuuntaan – koilliseen, kaakkoon, lounaaseen ja luoteeseen. Koillisesta kajastaa aamunkoi. Keväisin muuttolinnut saapuvat kaakosta. Sään salliessa voit nauttia lounaasi parvekkeella ja luoteeseen aurinko luo päivän iltaruskollaan. Kerrostaloihin on öisin vakiintunut hiljaisuuskäytäntö, joka rytmittää omankin elämäsi, kun naapuritalotkin hiljenevät. Koskelankadun varrelta ja ympäristöstä on viime vuosina purettu useita kerrostaloja ja maisema on muuttunut radikaalisti. Radikaali, mutta henkilökohtainen – kaikenkattava, mutta rauhallinen – on myös Paula Tellan ja Pekko Vasantolan kokonaisuus.

21.7.2023 Paula Tella
- Yhtä tyhjän kanssa - Aukkoja olemassaolon rakenteissa

Paula Tella saavuttaa esittävyden tavoittelematta sitä – jättämällä merkkejä liikkeistään. Pysty- ja vaakavetoihin muodostuu maisemallisuutta. Perinteisesti maisemat ovat rajattuja otteita ympäröivästä – paratiisin ja ihanteiden kuvauksia – mutta Tellan teokset eivät kärsi rajoista. Visuaalisuus ei ole Tellan maisemien ainut olomuoto. Niissä on nähtävillä myös ääni ja tunne. Maisemia voisi myös kirjoittaa tai laulaa, mutta Tellan kohdalla teosten sanallistaminen on vaikeaa. Kokemus on vahvasti kehollinen. Tellan teokset ovat täynnä ilmaa. Niissä vaihtelee aika, lämpötila ja kosteus. Pekko Vasantola taas on naulinnut sään kaivertamalla sen kiveen.

22.7.2023 Virtasalmentie 34 - Bajramovic, Orlow

Rintamamiestaloja rakennettiin sodanjälkeisinä vuosina 13 000 eri puolille Suomea. Kodit suunniteltiin isän, äidin ja lasten ydinperheelle. Elämä perustettiin uuden alun toivolle, sille mitä oli jäljellä ja tilalla. Toivon lisäksi mukana muuttivat menetykset ja posttraumaattinen stressi. Myös nämä talot tyhjenevät pienillä paikkakunnilla. Lapset lähtevät – vanhemmat jäävät. Siteet kotiseutuun eivät muodostu yhtä vahvoiksi kuin aiemmin. Kunnioitus, kiitollisuus ja katkeruus värittää suhdetta vanhempiimme – jokainen on oman elämänsä uhri. Virtasalmentielle isiemme synnit siirtyvät sukupolvelta toiselle myös Benjamin Orlowin ja Dorian Bajramovicin saattelemina. Lapsuus voi olla lasinen, mutta entä vanhuus?

23.7.2023 Benjamin Orlow
- HORSES AND ANTS - An Opera in Eight Acts

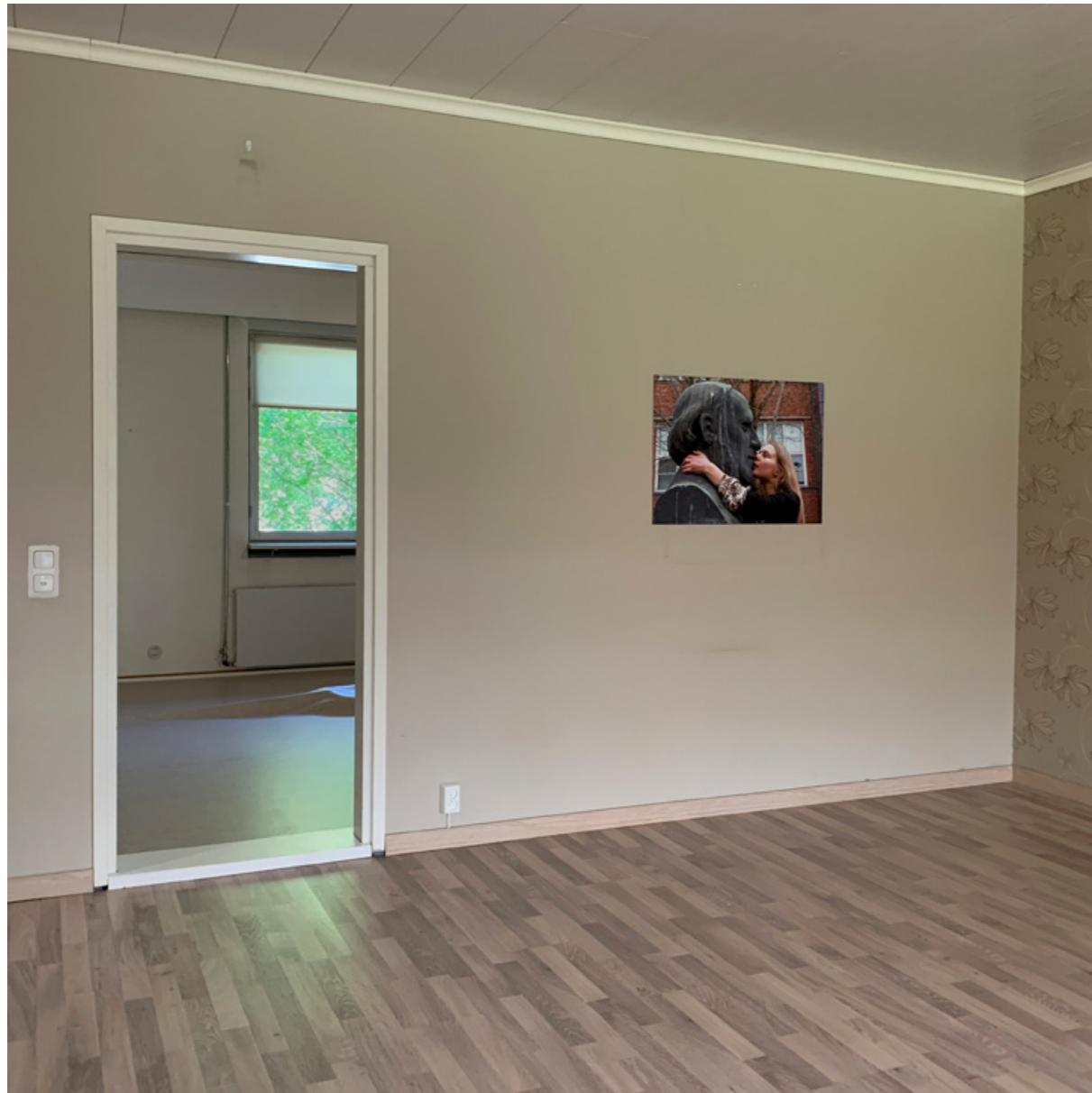
Benjamin Orlow kävi Suomen armeijan aikuisena miehenä, 29-vuotiaana. Tuosta ajasta syntyi 24 tuntinen ooppera, joka on kuvattu kotimaamme kivijalassa – onhan vahva armeija jokaisen valtion perusta. Tästä perustasta vain noin puolella suomalaisista on omakohtaista kokemusta. Silti armeija on yhteiskunnan taustalla – eräänlaista yhtenäiskulttuuria. Orlow avaa meille kokemuksen maailmaan, johon kaikki eivät pääse osalliseksi, mutta, minkä kautta meillä kaikilla on mahdollisuus sepittää omat armeijajuttumme – olla osa joukkuetta. Ympäristö voi viedä yksilöllisyyden, mutta jättää hyvinkin yksilölliset jäljet.

24.7.2023 Dorian Bajramovic - Isä ja tytär

Isä seisoo liekehtivällä jalustalla, kypärä päässä, kasvot peitettynä – anonyyminä. Näköaukosta loistaa sielun peili. Tytär seisoo vieressä päässään oma kypäränsä – umpinainen ja sokeuttava. Erilaisia uhkia vastaan luodaan räätälöityjä puolustusmekanismeja. Puolustusmekanismit muuttuvat iän myötä – lapsuuden keinot eivät enää toimi aikuisena. Ne on päivitettävä – se on eheytymistä. Mielen voima on uskomaton. Jääräpäisesti voimme pitää kiinni asenteistamme myös paremman tiedon valossa ja meillä on kyky selittää oma toimintamme aina parhain päin – antaa itsellemme anteeksi ja oikeuttaa. Hyväksyä ja suvaita ja sietää – elämää ja toisia ja itseä?

25.7.2023 Keurusseläntie 3B - Priha, Rautiainen

Rivitaloasunto on avara. Ikkunoista aukeaa laakea ja suojainen piha erinomaisten harrastusmahdollisuuksien äärelle. Täällä asumisessa on laatua – ihmisen aseman ja osan voi nähdä hänen kodistaan. Maaseudun asuntojen myyntiarvot sulavat – ne ovat väärässä paikassa. Kodin arvo on ihmiselle kuitenkin enemmän kuin sen myyntiarvo. Koti on siellä missä mieli – se on itse eletty – muistoista muodostunut. Muistot eivät materialisoidu perinnöiksi – taloudellinen epätasa-arvo kasvaa lapsuudenkodin arvon laskiessa ja laadun laimetessa taakaksi. Keurusseläntiellä Eeva-Maija Prihan ja Taneli Rautiaisen teokset saavat tilaa ja ylhäisen yksinäisyyden – yhdessä.

26.7.2023 Eeva-Maija Priha - Rakkaudella

Merkittäviä ihmisiä on tapana ikuistaa pronssiin – suurmiehiä. Metalliin valaminen kohottaa kohteensa, mutta niihin tallentuu lisäksi ja tahtomatta myös oman aikansa arvostukset. Muotokuvien ja rintakuvien patriarkaalinen ja jumalainen historia juontuu kauas – ne ovat eleinä jäykkiä. Eeva-Maija Prihan ele on pehmeämpi. Myös suudelmia jaetaan kunnioituksen ja alamaisuuden osoittamiseksi. Mutta ne kuuluvat myös rakkauteen, intohimoon ja tasaveroiseen kumppanuuteen. Suudelmat vahvistavat sopimuksia. Vaistonvaraisena toimintana tai opittuna eleenä ne ovat yhtä merkityksellisiä. Suudelmiin on pakotettu. Suudelmiin on kuultu.

27.7.2023 Taneli Rautiainen - Nimetön

Yksinasuminen on yleistynyt. Itsekseen on tilaa hengittää – Ah, olla vapaa ihmis-suhteiden kahleista. Oma elinpiiri ja sosiaaliset suhteet eivät kuormita – Oi, omilla ehdoilla voimaantua ihmisistä. Itsekäs yksinäisyys on hyve ja vahvasta individualismista hyötty lopulta koko yhteiskunta. Väki vähenee, pidot paranee. Yksinäisyys on, aina ihanasta itsekseen olostaan raastavaan eroon ja lamauttavaan lohduttomuuteen saakka, hyvin omakohtainen kokemus ja riippumaton yksilön sosiaalisuudesta. Yhteys vaatii saman taajuuden – ei seuraa – vaan kanssaihminen. Yksinäisyys on fyysistä. Yksinäisyys on luokatonta. Yksinäisyys ei näy.

28.7.2023 Moisiantie 11 - Kariranta & Somppi, Vasantola & Yiu

Moisiantie 11 omakotitalossa elämä on käsinkosketeltavissa. Entisten asukkaiden läsnä-olo on vahva. Sisustus ja huonekalut, kunnianosoitukset ja muistoesineet, vaatteet ja elämäntyö ovat jäljellä. Asukkaita ei näy, mutta heitä ei ole pyyhitty pois. Suuret ikäluokat – 1945-1949 syntyneet – muodostavat noin 10 % Suomen väkiluvusta. Aika tekee vääjäämättä tehtävänsä. Maaseudun kuihtuminen ei johdu vain muuttoliikkeestä. Maaseutu on silti yhä viriili – keskustoihin rakennetaan uutta ja asutuskeskittymiä – keskittämällä kotihoitokin on halvempaa. Moisiantielle uusi ja mahdollinen sekoittuvat menneeseen ja jäljelle jääneeseen – kiertokulkuun – Karirannan, Sompin, Vasantolan ja Yiuun taiteeseen.

Kohteessa Moisiantie 11 esillä on myös Pekko Vasantolan ja Sheung Yiuun yhteistyö Seeing in Feedback Loop (2022).

29.7.2023 Saara Maria Kariranta - Modernin metsäsuhteen kuihtuma

Aalto-maljako on suomalaisen muotoilun ja suomalaisuuden symboli. Jokainen maljakko suupuhalletaan Iittalan lasitehtaalla. Ne tunnetaan maailmalla. Mänttä on merkittävä suomalainen teollisuuspaikkakunta. Se syntyi Serlachiuksen suvun perustamana paperitehtaan ympärille. Selluloosa on kemiallista massaa, joka valmistetaan puusta tai kasveista keittämällä sitä kemikaaleissa. Selluloosa antaa kuidulle hyvän vetolujuuden. Metsäsuhde tarkoittaa elävää suhdetta metsään. Se on henkilökohtainen ja muotoutuva – ympäristösuhde ja identiteetti. Saara Maria Kariranta valoi nämä yhteen.

30.7.2023 Jarmo Ilmari Somppi & Saara Maria Kariranta
- Categories Lifestyle

Pöly koostuu hiukkasista. Hiukkasia hilseilee ihmisistä, eläimistä, kasveista ja kalliosta – kaikesta. Yhteen takertuessaan ne muodostuvat raskaiksi ja putoavat. Ajan kuluessa kasaantuu sedimentti. Paineen kasvaessa hienojakoinen aines puristuu kasaan – kivettyy jälleen. Huokoiseksi, mutta yhtenäiseksi. Vesi ja tuuli hiovat ja hiertävät sen jälleen pölyksi. Jarmo Ilmari Somppi ja Saara Maria Kariranta veistävät satojen miljoonien vuosien kiertokulun muutamaan sekuntiin. Seinän toisella puolella Pekko Vasantola ja Sheung Yiu moukaroivat snapshot-kulttuurin marmoripölyyn. ”Mitä jäljelle jää?” on elämän tarkoitukseen rinnastettava kysymys.

KARTTA JA SAAPUMINEN

Pääsylippu

Mäntän äärellä pääsylipun hinta on 5 euroa. Lippu on voimassa koko kuukauden ja jokaisessa näyttelykohteessa. Voit maksaa lipun saapumisen yhteydessä joko lähimaksulla tai MobilePayllä.

Lipun voi ostaa Mäntän äärellä INFOsta sekä jokaisesta näyttelykohteesta.

Mäntän äärellä pääsylipun hintaa ei peritä lapsilta ja nuorilta alle 18 vuotta, opiskelijoilta, varusmiespalvelusta suorittavilta, työttömiltä, eläkeläisiltä tai vastaanottokeskusten asiakkailta. Suomen taiteilijaseuran jäsenjärjestöjen jäsenet ja ICOM Suomen jäsenet pääsevät näyttelyihin veloittamatta.

Mäntän äärellä INFO

Mäntän äärellä INFO on Mäntän vanhalla rautatieasemalla osoitteessa Valtatie 9, Mänttä. Myös rautatieasema on myynnissä, mutta se ei ole asuinkiinteistö.

Info sijaitsee kävelymatkan päässä Mäntän kuvataideviikkojen Pekilosta, Myllyrannasta ja Mäntän Klubista. Infon tunnistat sen julkisivussa olevista banderolleista. Infon pihalla on parkkitilaa kahdeksalle autolle ja sieltä voit lainata Mäntän äärellä -kaupunkipyörän käyttöösi.

Infossa voit tutustua rautatieasemaan, saat lisätietoa taidekaupungin tarjonnasta, alueen muista kohteista, Mänttä-Vilppulan kaupungista, asumisesta ja tonteista sekä kaikista Millenium Koti Oy:llä myynnissä olevista kiinteistöistä.

Infossa voit syventyä myös Pirkko Talvion kirjoittamaan ja Katriina Viljamaa-Rissasen kuvittamaan lastenkirjaan Mummu Pelakuu vuodelta 1982. Mummu Pelakuu pohjustaa Mäntän äärellä -viitekehystä omalla tarinallaan.

Mäntän äärellä -kaupunkipyörät

Mäntän äärellä -kaupunkipyöriä on 15 kappaletta. Voit lainata kaupunkipyörän käyttöösi Mäntän äärellä INFO:sta veloittamatta ja palauttaa sen sinne takaisin käytön jälkeen.

Kaupunkipyörät ovat mänttäläisten lahjoittamia ja ne on kunnostettu Pirkanmaan hyvinvointi-alueen kuntouttavan työtoiminnan työpaja Apajassa. Kaupunkipyörät lahjoitetaan Mäntän äärellä -näyttelyiden jälkeen SPR:n Mänttä-Vilppulan vastaanottokeskukselle.

Mäntässä voit lainata myös Jopon Serlachius -museo Göstasta tai Gustafista. Sustainable Tourism Mobility -hankkeen Bike & Rail -pyörän saat käyttöösi Vilppulan rautatieasemalta.

Saapuminen

Mäntän äärellä -näyttelyt sijaitsevat asutusalueilla. Noudatahan erityistä varovaisuutta liikenteessä huomioiden ulkoilijat, leikkivät lapset ja lemmikit. Mäntän asutusalueiden tiet ovat yleensä hyvin rauhallisia ja liikenne on vähäistä. Useaan kohteeseen kuljetaan kerrostalojen rappukäytävien kautta. Huomioithan vierailullasi naapurit.

Mäntän äärellä kohteissa ei ole erityistä paikoitusalueita. Varauduthan siihen, että kävelymatka kohteeseen voi olla pidempi. Kerrostalo-kohteiden vierasparkkipaikat on tarkoitettu talon asukkaiden vieraille. Omakotitaloissa parkkitilaa on tavanomaisesti vain yhdelle tai kahdelle autolle. Kadunvarsipaikoitusta käyttäessäsi pidäthän huolta siitä, että liikenne ja kaikkien liikkuminen pysyy sujuvana ja turvallisena.

Mäntän äärellä -näyttelyt eivät ole esteettömiä. Helpoiten pääset liikkumaan kohteissa Hallituskatu 14 as 3, Keuruseläntie 3 B ja Paulakatu 8. Mäntän äärellä kohteissa ei ole esteettömiä WC -tiloja. Jokaisen näyttelytilana toimivan asunnon WC on asiakkaiden käytössä ja Mäntän äärellä INFO:sta löytyy separoiva biokäymälä.

Kohteet

Näyttelykohteet tunnistat niiden edustalla olevista A-telineistä sekä asunnon ovessa olevasta julisteesta. Mikäli näyttelykohteen etuovi on lukossa, voit soittaa A-telineen julisteesta olevaan puhelinnumeroon.

HALLITUSKATU 22 A 19, KESKUSTA

Näyttely sijaitsee Mäntän keskustassa, Hallituskadun keskustan puoleisessa päässä ja parkkeeraaminen keskustan parkkipaikoille on vaivatonta. Sisäänkäynti löytyy kerrostalon takapihalta. Kerrostalon etuovi saattaa olla lukossa, mutta ovisummerit ovat käytössä. Asunnolle päästökseen on kiivettävä kahdet portaat. Talossa ei ole hissiä. Kohteesta on lyhyt kävelymatka Hallituskatu 14 as 3 kohteeseen.

HALLITUSKATU 14 AS 3, KESKUSTA

Näyttely sijaitsee Hallituskadun Tokmannin puoleisessa päädyssä. Hallituskadun jakaa kahtia sen keskellä oleva kävelymatka, eikä sitä voi ajaa autolla päästä päähän. Autolla on kierrettävä joko Kauppakadun tai Valtatien kautta. Kohteen edustalla Hallituskadulla on tilaa muutaman auton kadunvarsipaikoitukseen. Sisäänkäynti löytyy ”Tornitalojen” pihapiirin puolelta. Asunnolle päästökseen on kiivettävä yhden portaat. Kohteessa on hissi.

KEURUSSELÄNTIE 3 B, MOISIO

Näyttely sijaitsee Keuruseläntien alkupäässä keskustasta päin tultaessa. Rivitaloasunnon etupihalla on tilaa kahden auton mäkikiparkkeeraamiseen, mutta Keuruseläntien varressa on hyvin tilaa kadunvarsipaikoitukseen. Asunnon etuovelle nousee pientä mäkeä pitkin. Asunnon etuovelle johtaa pyörätuoliliuska. Keuruseläntieltä on lyhyt kävelymatka Moisiantie 11 kohteeseen.

MOISIONTIE 11, MOISIO

Näyttely sijaitsee Moisiantien alkupäässä vasemmalla puolella tietä keskustasta päin tultaessa. Omakotitalon autotallin eteen mahtuu yksi auto parkkiin ja postilaatikoiden vieressä on tilaa toiselle autolle. Moisiantielle kadunvarsipysäköinti on mahdollista, mutta rajallista. Moisiantielle käännytään Keuruseläntieltä ja tie päättyy Keuruseläntiehen tehden lenkin. Keuruseläntielle on hyvin tilaa kadunvarsipysäköintiin ja kävelymatka Moisiantie 11 on lyhyt.

KOSKELANKATU 47 C 14, LÄNSI-KOSKELA

Näyttely sijaitsee Koskelankadun mutkassa keskustasta päin tultaessa. Kohteen edustalla on tilaa muutamalle autolle kadunvarsipaikoitukseen. Sisäänkäynti sijaitsee Koskelankadun

puolella ja asunnolle päästäkseen on kiivettävä yhdet portaat. Kohteessa ei ole hissiä. Länskän vanha parkkipaikka sijaitsee heti Koskelankadun alkupäässä. Länskän parkkipaikalta on lyhyt matka sekä Koskelankatu 47 C 14 että Virtasalmentie 34 kohteeseen. Koskelankadun mutkasta lähtee myös kävelyreitti Kukkarokivenkadulle metsän läpi.

KUKKAROKIVENKATU 3 AS 5, KUKKAROKIVI

Näyttely sijaitsee Kukkarokivenkadun alkupäässä. Kadun alkupäässä on pieni parkkipaikka muutamalle autolle. Kerrostalon sisäänkäynti sijaitsee Kukkarokivenkadun puolella. Kerrostalon etuovi on lukossa, mutta löydät näyttelyvalvojan eteisestä, joka avaa sinulle oven. Etuovella on muutama porras, mutta asunto sijaitsee samassa kerroksessa kuin sisäänkäynti. Kukkarokiven kadun päästä alkaa myös kävelyreitti Koskelan kadulle metsän läpi.

PAULAKATU 8, VUOHIMETSÄ

Näyttely sijaitsee Paulakadun lenkin puolella välissä. Omakotitalon pihaan mahtuu parkkiin kaksi autoa. Kadunvarsipysäköinti on mahdollista, mutta rajallista. Sisäänkäynti on autotallin ja talon väliin jäävän katoksen alla. Asuntoon pääsee pyörätuoliliuskaa pitkin.

ONNELANKATU 8, MUSTALAHTI

Näyttely sijaitsee omakotitalossa päättyvän tien päässä. Omakotitalon pihaan mahtuu kaksi autoa parkkiin. Onnelankadun lopun kääntöpaikalla on tilaa muutamalle autolle. Kadunvarsipysäköinti on rajallista. Mustanlahden asuinalueelle kääntyessä kaupungista päin tultaessa, Mustanlahden kadulla, kadunvarsipysäköinnille on hyvin tilaa ja siitä on noin 350 metrin kävelymatka näyttelyyn. Asunnon sisäänkäynti sijaitsee talon oikealla puolella ja etuovelle nousee pientä mäkeä pitkin.

SIRPPITIE 31, VUORENALUSTA

Näyttely sijaitsee omakotitalossa suojaisalla tontilla. Omakotitalon pihaan parkkeeraamista ei suosita. Sirppitiellä tehdään kunnostustöitä syyskuuhun 2023 saakka. Tien käyttö ja liikkuminen vaihtelee töiden etenemisen mukaan, mutta asuinkiinteistöihin pääsyn pitäisi olla aina mahdollista. Mäntän hautausmaa, Mäntän siunauskappeli, Mäntänvuoren kenttä ja Vuorenmaja sijaitsevat noin puolen kilometrin päässä asunnosta. Kadunvarsipysäköinti Vuorenalustan alueella on rajallista. Asunnon etuovi sijaitsee pihanpuolella. Etuovi on kapea ja sille nousee terassin rappusia.

VIRTASALMENTIE 34, KOSKELA

Näyttely sijaitsee omakotitalossa suojaisalla tontilla. Asunnon pihatielle mahtuu parkkeeraamaan 2-3 autoa. Kadunvarsipaikoitus Virtasalmentiellä on mahdollista ja Länskän vanha parkkipaikka sijaitsee kävelymatkan päässä. Asunnon sisäänkäynnille nousee terassin portaita pitkin.

30. heinäkuuta 2023 - ART HOUSE Branderin facebook

TRAUMAN ÄÄRELLÄ

Krister Gråhnin kuratoima Mäntän äärellä -taidetapahtuma tarjoaa uuden näkökulman Taidekaupunkiin. Kahdenkymmenen taiteilijan teokset on asetettu esille eri puolilla Mänttää sijaitseviin, myynnissä oleviin asuntoihin ja taloihin. Kohteita on kaikkiaan kymmenen, taitelijoita parikymmentä.

Krister Gråhn kertoo aina nauttineensa asunonäytöistä. Hänestä on hienoa katsella asuntoja ja miettiä, millaiseksi elämä muodostuisi erilaisissa ympäristössä. Nyt samalla voi arvioida taiteen osuutta ja merkitystä omassa elämässä.

Gråhnia ärsyttää sellainen haaveilu, että elämä olisi aina jossakin toisaalla, esimerkiksi suuressa kaupungissa, merkittävästi parempaa. Rikkaus tai köyhyys on suhteellista, ja Mäntässä eurolla on ostovoimaa kaksin- ellei kolminkertaisesti Helsinkiin verrattuna. Hän muistelee virnistellen muuttoa Tampereelta Mänttään. Käteinen hupeni muuttorekan vuokraan. Edellinen omistaja oli jättänyt pakastimen täyteen kylmäsavuporoa, mikä oli pariskunnan pääasiallinen ravinto parin viikon ajan.

Gråhn on seurannut Mäntän asuntomarkkinoita vuodesta 2011.

Tuolloin kaupungissa oli vielä sairaala ja synnytysosasto, Kela, työvoimatoimisto, poliisi ja kenkäkauppa. Jonnekin on sitemmin kadonnut reilut 2000 ihmistä. Kaupungin väkiluku on romahtanut alle kymmenen tuhannen. Ennusteiden mukaan seuraavien kymmenen vuoden aikana kaupungin väkiluku pienenee edelleen kolmella tuhannella.

Väestön ikääntyessä ja vähentyessä kaupunki kutistuu ja kiinteistöjen arvo sulaa.

Kun seuraa pitkäjänteisesti asunto- ja kiinteistömarkkinoiden kehitystä, alkaa visio Taidekaupungista näyttäytyä katoavana kangastuksena. Samanlaisena kuin taannoinen Sassin hanke, jossa kaavailtiin riskirahalla rakennettavaksi luksuskiinteistöjä, vetonaulana oma lentokenntä. Ajatuksena oli myydä kiinteistöt äveriäille saksalaisille. Hanke kariutui hallinto-oikeuteen.

Gråhn pitää Mäntän museoiden yleisötyötä arvokkaana, mutta ei usko Taidekaupunki-vision pysäyttävän kurjistumista. Mäntän museot ovat matkailulaitoksia, joissa taiteen osuus vähitellen pienenee. Museovieraiden enemmistö ei käytä Mäntän muita palveluja eikä yövy Mäntässä. Valtakunnallisen uutisoinnin painopiste on Mänttään muuttaneessa taideväessä, joka larppaa entisaikain porvariselämää edullisesti hankkimissaan suojelukohteissa.

Työpaikkoja Mäntässä on. Kaupunkiin tarvitaan asukkaita, jotka käyttävät paikkakunnan palveluja, kasvattavat lapsensa päiväkodeissa ja kouluissa – ja maksavat kaupunkiin veroja. Kun veroprosentti on Suomen korkein, jäävät työntekijät etätöihin ja asumaan Mäntän rajojen ulkopuolelle.

Gråhnin oma tausta on aktivismi- ja järjestöpuolella. Hän on koko aikuisikänsä perustanut epätyypillisiä näyttelytiloja, vaihtoehtoisia taidejulkaisuja ja yllätyksellisiä taidetapahtumia. Mäntän äärellä -näyttelyprojektin kautta Gråhn tahtoi ”tutkia sitä, mitä meillä jo on ja mitä sillä voi tehdä.”

Hän lyöttäytyi yhteen paikallisen kiinteistönvälittäjän kanssa löytääkseen näyttelyprojektiin soveltuvia asuntoja ja taloja. Millenium Koti Oy:n Pirkko Nippala tosin tarkentaa, että asuntojen välittäminen on hänelle lähinnä harrastus. Kun kiinteistöjen hinnat ovat alhaiset ja kauppa käy harvakseltaan, jäävät myös välityspalkkiot symbolisiksi. Asuntomarkkina on ratkaisevasti erilainen kuin suurissa kaupungeissa.

Kiinteistömarkkinoilla taide esiintyy yleensä välitilassa, silloin kun rakennusta ollaan saneeraamassa yhdestä käyttötarkoituksesta toiseen. Gråhnin lähestymistapa on erilainen. Hän yhdisti tietyt asuntotyypit ja niihin sopivan taiteen.

Kysymyksessä ei ole kotinäyttely. Asunnot ovat tyhjiä, eikä niissä ole esillä asukkaiden henkilökohtaisia tavaroita. Taide ei ole yksin pääosassa, enemmänkin se on kyseiseen asuntoon räätälöity sisäänheittotuote.

Mäntän äärellä -luokkaretki suuntautuu syvälle, pitsihuviloiden ja funkkishelmien tuolle puolen. Se esittelee viileän realistisesti todellisuuden viimeisen päälle puunattujen museoiden ja muiden näyttelytilojen ulkopuolella.

Teollisuuspaikkakunnan kunniakas historia on voimakkaasti läsnä, mutta ennen kaikkea näyttely pakottaa miettimään tulevaa.

Hätkähdyttävän edullisiksi arvioidut kohteet sijaitsevat eri puolilla Mäntän äärimmäisen hierarkkiseksi suunniteltua asemakaavaa. Ydinkeskustassa on muutama eri kokoinen kerros-taloasunto, hinnat 10 000 eurosta ylöspäin. Keskustassa sijaitsee myös myynnissä oleva rintamamiestalo, vähän kauempana punatiiliverhoiltu rivitaloasunto. Eri vuosikymmenillä suunnitellut talot ja rakennusmateriaalit ovat hyvin edustettuina. Samalla voi arvioida, millaisia ovat olleet eri vuosikymmenien ihanteet, tavoitteet ja toteutumat.

Kuin taikasauvaa heilauttamalla näyttely tekee ymmärrettäväksi ja näkyväksi sen, mitä tilastot ja tutkimukset meille yrittävät kertoa, sen mitä emme millään tahtoisi hyväksyä.

Tulokulmia on lukemattomia. Näyttely on aluepoliittinen, asuntopoliittinen, sosiaali-poliittinen, perhepoliittinen, yhteiskuntapoliittinen...

Me joutuu kohtaamaan ne ja he, nimittäin: näemme, miten ne muut elävät.

Asunonäytöillä käy myös niin, että taiteen katsojasta tulee itsestään katseen kohde. Naapuritalot asukkaineen tarkkailevat kävijöitä. Koirat haukkuvat vierasta kulkijaa. Olo on kuin tietokonepelissä ja ajoittain kuin pakohuoneessa.

Asuntojen ulkopuolella meitä tervehtivät ajamattomat nurmikot, ikääntyneet pihakeinut, ruostuneet kiipeilytelineet, nurmettuneet sorakentät, rapisevat julkisivut, ruosteläikät, valtavan suuriksi kasvaneet pihakuuset.

Asumisen jäljet ovat kohteissa esillä niin selvästi, että siinä on jotakin rivoa.

On pakko kuvitella, vaikkei ihan haluaisi. Miten ne ovat eläneet, kasvattaneet lapsensa, lomailleet, ikääntyneet.

On pakko hyväksyä se, millaista asuminen oikeasti on.

Eläminen on kompromissien tekemistä, kyvyttömyyttä ja osaamattomuutta. Likaa tulee ja menee, ja tietyn pisteen jälkeen se pinttyy nurkkiin, jolloin sitä on enää mahdoton irrottaa.

Mitä taide voi olla tällaisessa ympäristössä? Mikä on sen merkitys? Onko se kulutushyödyke siinä kuin kaikki muukin? Onko se koriste, ajankulua, viihdettä, mielihyvän lähde?

Gråhnin asuntoihin valitsema taide ei kilpaile tilan kanssa. Pikemmin se korostaa tyhjien asuntojen ominaispiirteitä. Teokset kommentoivat eleettömästi tilaa, materiaaleja ja sisustusratkaisuja. Ne viittaavat koristetaiteeseen, laatuviiniin, kitschiin, ite-taiteeseen ja kaikkeen näiden väliltä.

Kokonaisuus on kaikkiaan erittäin rikas. Kuin pala metsää, jonka Timo Kokko on muutto-laatikoissa kantanut yksiöön Kukkarokivessä.

Viehättävän lisän kokonaisuuteen tuovat kesätyökseen näyttelyitä valvovat mänttäläiset nuoret. Eräs ottaa reippaasti kontaktia kävijään, toinen hädin tuskin nostaa katsettaan älylaitteesta vieraan saapuessa. Nuoret ovat kuin kotonaan. Ajatukset kulkeutuvat asunnoista ensin omaan itseensä nuorena, sitten oman lähipiiriin nuoriin. Tulevaisuuteen.

Teksti: Pirjetta Brander

4 Mäntän äärellä -esityskäytännön analyysi

Opinnäytteeni käytännön osuutta motivoi halu toimia omassa elin- ja asuinympäristössäni tavalla, joka huomioi toimintaympäristön erityisyyden, ja yhdistyy paikkakunnan elämään ja arkeen. Taiteellinen toiminta – niin yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti merkittävää kuin se onkin – näyttäytyy itselleni henkilökohtaisesta näkökulmasta usein itsekeskeisenä ja omassa kuplassaan toimivana aktiviteettina. Etsin omalle toiminnalleni tasaisin väliajoin oikeutusta hahmottaakseni, mitkä ovat taiteellisen ja kulttuurisen työn konkreettiset vaikutukset, ja miten taide voi osallistua ja luoda merkitystä yhteisöön horisontaalisesti. On usein helpompaa löytää perusteluita taiteen välillisille vaikutuksille kuin välittömille. Samalla on selvää, että kuratoriaalinen työskentely on aina myös yhteiskunnallista toimintaa. Yhteiskunnallinen vastuu korostui myös maisteriopinnoissani.

Urani alkuaikoina työskentelin aktiivisesti vuosikymmenen kuvataiteen esittämiskäytäntöjen marginaalissa, taiteilijavetoisissa gallerioissa, erilaisten taiteilijaryhmien näyttelyprosesseissa ja loputtomissa kellarikokouksissa. Taiteilijan "euron ostovoima" oli kymmenkertainen niin naisten kuin miestenkin euroon verrattuna, jos arvioidaan sitä, paljonko käytettävissä olevilla varoilla saatiin aikaiseksi. Saatujen oppien varaan laskin työhakemukseni, ja minut hyväksyttiin täysin vastakkaiselle taloudelliselle kentälle päivätyöhön patruuna-ajan perintönä syntyneen museo- ja kokoelmatoiminnan pariin. Eurot piisasivat, mutta niillä aikaan saatu liike tuntui hyvin vähäiseltä verrattuna taiteilijavetoisten gallerioiden takahuoneiden toimeliaaseen aktiivisuuteen ja kaupungin katutasossa työskentelyyn. Vapaaehtoistyön motiivina on halu osallistua, vaikuttaa ja hakea muutosta, kun taas museotyö monilta osin pyrki säilyttämään ja vakiinnuttamaan.

Taiteellisen urani aikana ja kaikkien arvostettujen taideinstituutioiden sisälle pyrkimysteni lomassa kuvittelin pitkään, että haluan tietoisesti toimia myös niiden ulkopuolella. Katsoessani taaksepäin elettyä elämää, en kuitenkaan ole toiminut instituutioiden ulkopuolella, vaan pikemminkin niiden rinnalla. Anarkiani, idealismini ja vastarintani ovat myös pohjanneet vahvasti instituutioiden olemassaoloon – jotakin vasten tekemiseen. Kapinani ei ole pyrkinyt rakenteiden purkamiseen, vaan rakentunut niiden varaan. Tämän ymmärtäminen oli *Mäntän äärellä* -prosessin toteutuksen kannalta olennaista.

4.1 Instituutiokritiikki

Nykytaiteen kentälle ilmestyy tasaisin väliajoin uusia toimijoita ja toimintamalleja, erilaisia vapaita taidetiloja ja taiteilijavetoisia gallerioita, jotka perustuvat instituutiokritiikkiin erilaisine yrityksineen löytää ja luoda vaihtoehtoja instituutioiden tavoille esittää taidetta. Toiminta perustuu usein julkisen ja yksityisen – avoimen ja suljetun – kamppailuun ja keskusteluun siitä, kuinka nykyaikaisesta voisi tehdä selkeämmin yhteistä ja jaettavaa, ja kuinka taiteellinen toiminta voisi olla saavutettavampaa. Lähtökohta toiminnalliselle instituutiokritiikille lienee usein taidemaailman hierarkioiden hiertämisessä – kenellä on oikeus esittää, mitä ja missä. Tämä näyttäytyy kuitenkin hyvin usein jonkinlaisena näyttelytoimintana – esittämiskäytäntönä – vakiintuneena taiteen esille saattamisen tapana. Esimerkkinä mainittakoon vaikkapa taiteilijavetoiset galleriat, kuten Galleria Rajatila Tampereella (Rajataide ry), Titanik-galleria Turussa (Arte ry) ja Sorbus (2013-2019, taiteilijakollektiivi), Galleria Huuto (Mehiläispesä ry – Bikupa rf), SIC (taiteilijakollektiivi) ja Galleria Rankka (Marginaalitaiteen tuki ry) Helsingissä.²³ Vaihtoehtogalleriat (tai platformit, spacet ja taide-

tilat) kielivät osaltaan siitä, miten totut ja vakiintuneet taiteen esittämiskäytännöt ja toimintamallit ovat niin sisäistettyjä, että vaihtoehtokin luodaan samalle pohjalle: valkoisen kuution perinteelle. Toisaalta taas galleria on usein se kenttä, jolla taiteilija julkisesti toimii ja perustamalla oma galleria halutaan vaikuttaa ja ottaa kantaa ehkä enemmän kotimaisen galleriakentän toimintamalleihin, taiteilijan toimintamahdollisuuksiin ja taloudellisiin epäkohtiin, kuin taiteen asemaan yhteiskunnassa yleisesti. Galleria on kiintopiste, jonka ympärille voi luoda vaihtoehtoisia toimintoja, yhteisöllisyyttä, merkityksellisyyttä ja elämää. Yhtä kaikki, nämä ovat taiteelle ja taiteelliselle toiminnalle varta vasten luotuja tiloja, eikä niiden perusta ja tapa esittä taidetta pääsääntöisesti poikkea muista valkoisen kuution perinteelle rakennetuista taidetiloista.

Praxis –Master’s Programme in Exhibition Studies – ohjelman professori Anna-Kaisa Rastenberger ja lehtori Kaija Kaitavuori organisoivat luentosarjan Taiteen esittämiskäytännöt keväällä 2021. Otteita instituutiokritiikkiin luonnehdinnasta luento-päiväkirjastani:

”Instituutiot ovat toiminta- ja ajattelutapojen yhteenliittymiä. Instituutiokritiikki mahdollistaa huomion kiinnittämisen tapoihin, konventioihin ja vakiintuneisiin käytänteisiin. Sen tehtävä on muun muassa näyttää katvealueita ja harmaita osioita, joita jää huomioimatta. Sen avulla on mahdollista nostaa esiin rakenteisiin kätkeytyneitä epäkohtia, meta-työtä ja taustavaikutteita. Instituutiokritiikki voi olla esimerkiksi yleisön kanssa vuorovaikutusta (instituutiolle epätyypillisellä tavalla), mutta kohdistua instituution sisäisiin rakenteisiin (tai erilaisista instituutioista muodostuvaan toimintakenttään).”

”Erityisesti nykytaiteen kohdalla instituutiot rajoittavat taidetta käyttämällä valtaa sen määrittämiseen, mitä taide on – ja miten sitä esitetään. Vallan käyttö vapaiden taiteiden kohdalla ei ole tarkoituksen mukaista, mutta ei myöskään aina tietoista. Instituutio on sosiaalinen järjestys, toimintamalli ja rakenne, joka määrittää toimintaa juuri siinä yhteisössä tai yhteisöjen verkostossa, jossa se itse toimii. Instituutiot rakentavat toimintaansa pitkälti vertaamalla omaa toimintaansa muihin samankaltaisiin toimijoihin.”

”Kuraattori ja kuratoriaalinen työskentely on syntynyt osana instituutioita. Kuraattorit toimivat usein rooleissa, jotka ylläpitävät institutionaalisia rakenteita. Instituutio ei ole itsenäinen tai omaehtoinen toimija, vaan ihmisten tekemä. Instituution rakenteet ovat juuri niin joustavia kuin ihmiset, jotka instituutiossa toimivat. Instituution on kuitenkin toimittava muiden samankaltaisten toimijoiden verkoston hyväksymällä tavalla. Instituutioiden jähmeys ei tule vain sisältä päin, vaan rakentuu myös toimintakentän rakenteiden kautta horisontaalisesti. Taiteen esittämiseen keskittyneet instituutiot ovat myös vertikaalisessa hierarkiassa lähimpänä kansaa – taiteen esittämisen instituutiot ovat käytännön toimijoita, jotka työskentelevät ihmisten ja yleisön parissa

²³ Myös esimerkiksi Suomen Taiteilijaseuran jäsenjärjestöjen galleriatoiminta on hyvin pitkälle taiteilijavetoista. Taiteilijaseuroja ja niiden toimintaa ohjaavat hallitukset ja näyttelytoimikunnat muodostuvat taiteilijoista. Taiteilijaseuran jäsenjärjestöjen galleriatoiminta on kuitenkin pohjaltaan erilaista, kuin taiteilijavetoisten vaihtoehtogallerioiden. Taiteilijaseurojen tehtävä on toimia etujärjestöinä ja edistää taiteilijoiden ja taiteen asemaa valtakunnallisella tasolla. Tämä luo toiminnalle monia konventioihin pohjavia käytäntöjä, jotka tukevat tätä tarkoitusta. Ruohonjuuritasolla tapahtuva taiteilijavetoinen näyttelytoiminta on tämän kaltaisesta edunvalvonnasta vapaata.

– yhtymäkohtia yleisön ja taiteen välillä. Instituutioiden yläpuolella on rakenteita (esimerkiksi rahoittajat, säätiöt, ministeriöt ja ohjausryhmät), jotka eivät toimi instituutiossa ja näin ollen heidän käsityksensä siitä, mitä instituution toiminta on, rajoittuu siihen, mitä instituutio tuottaa, ei miten se sen tekee.”

Mäntän äärellä -prosessista löytyy monia yhtymäkohtia taiteilijalähtöiseen aktivismiin ja instituutiokritiikkiin, mutta taiteilijoiden toimintamahdollisuuksien sijaan *Mäntän äärellä* -toiminta pyrki keskittymään taiteen toimintamahdollisuuksiin. Taiteen mahdollisuuksien laventumisella on suora ja välitön vaikutus lopulta kuitenkin myös taiteilijoihin, vaikkakin taiteen ja taiteilijan vapautta määrittävät eri lait. Prosessissa pyrittiin tiedostamaan myös kuratoriaalisen työskentelyn ja taiteellisen työskentelyn vapaus. Ne ovat lähtemättömästi toisistaan riippuvaisia, mutta osaltaan syövät toisiaan. Henkilöitä korkeammalle kuitenkin nousee kysymys taiteen vapaudesta.

4.2 Mäntäläinen instituutiokritiikki

Oman kokemukseni mukaan Mäntän kaltaisella pienellä paikkakunnalla – Taidekaupungissa – taiteellinen työskentely on lähes mahdotonta niin, ettei se olisi Mäntän kuvataideviikkojen tai Serlachiuksen taidetoiminnan vaikutuspiirissä ja tavalla tai toisella vertautuisi niihin. Mäntässä taiteellinen työskentely suurten instituutioiden ulkopuolella on myös lähes mahdotonta niin, ettei se olisi jonkinasteista instituutiokritiikkiä tai toisin toimimista. Toiminta peilautuu aina myös näiden instituutioiden luomaan toimintakulttuuriin ja niiden edustamiin taidekäsityksiin. Paikalliset instituutiot puolestaan peilautuvat koko kotimaiseen ja läntiseen taidekenttään, minkä seurauksena mäntäläinen paikallisuus taidekentällä on vääjäämättä suhteellista.

Mäntän äärellä -instituutiokritiikki kohdistui taiteen esittämiskäytäntöihin – yhteisöstä suhteellisen irralliseen toimintaan, joka osin erottaa taiteen ja arjen toisistaan tai korottaa taiteen arjen yläpuolelle, sekä arvottaa ja kategorisoi niin taiteilijoita kuin ympäristöjä, joissa taide esiintyy, myös teemoja, joita se käsittelee. Galleriat ja museot ovat toki osa yhteisöjä, mutta ne ovat varta vasten taiteen kokemiselle luotuja tiloja ja niissä esitettävän taiteen pariin on hakeuduttava. Tämä mahdollistaa myös sen, että tilassa kulloinkin esitettävien teosten ei ole välttämätöntä ottaa minkäänlaista kontaktia ympäristöönsä eikä siinä elävään yhteisöön. Yhtäältä *Mäntän äärellä* etsi ja esitti vaihtoehdon arkisesta taidetilasta, jossa esitystilasta tuli osa taiteen sisältöjä, mutta toisaalta se kohdisti kritiikkinsä myös sinne, minne taide ei ole löytänyt, johon sitä ei ole otettu, tai jossa se ei ole saanut ilmetä vapaana. Se, millaiseksi taiteen esittämiskäytännöt ovat muodostuneet – erityisesti Mäntässä, vanhassa tehdaskaupungissa – on toki myös riippuvainen siitä, kuinka vastaanottavainen yhteisö on ollut taiteelle. Avautumista peräänkuuluttava toiminta vaatii toki myös vastaanottavuutta puolin ja toisin.

Mäntän äärellä -konsepti kritisoi taideinstituutioita niiden omilla ehdoilla: se käytti ei-konventionaalisia näyttelytiloja vahvistaakseen post-konseptuaalista lähestymistapaa, jossa teoksen konteksti ja sijoitus muodostuivat yhtä tärkeiksi kuin itse taide-esineet. Esitystilan tärkeyden korostamista siis kritisoitiin esitystilan tärkeyttä korostamalla.

4.3 Mäntän äärellä -yritysyhteistyö

Mäntän äärellä yhdisti kaksi toisilleen vastakkaisena näyttäytyvää tilannetta – alueen vähenevän asukasmäärän ja lisääntyvän vierailijamäärän. Myöskään nykytaide (idealistisena, ei-kaupallisena ja immateriaalisia sisältöjä tuottavana järjestelmänä) sekä kiinteistövälitys (konkreettiseen materiaaliin, sijoittamiseen ja omistamiseen liittyvänä liiketoimintana) eivät ensi silmäyksellä tunnu yhteensovittavilta. Näyttelykokonaisuus pyrki yhdistämään nämä kaksi erityisalaa kumpaakin kunnioittaen. Samalla konsepti pyrki välttämään taiteen välineellistämistä, tuotteistamista tai valjastamista markkinointikäyttöön, eikä taiteen päälle haluttu liimata mitään muutakaan ulkokultaista hyödykeajattelua.

Yritysyhteistyön lähtökohta oli näyttelykonseptin suunnittelussa sisältöjen kautta. Pienten kaupunkien ja maaseutukuntien kiinteistömarkkinat kielivät yhteiskunnan rakenne- muutoksesta, mutta asuntojen vaihtuvuus kuuluu myös yhteisöjen elämän normaaliin kierto- kulkuihin. Pohtimalla yritysyhteistyötä sisältöjen kautta keskityin asuntojen tyhjillään olemisen taustoihin ja sosiaaliin tekijöihin. Kiinteistömarkkinat pelaavat myös tunteilla ja mielikuvilla samoin kuin useat nykytaideteoksetkin. Koti ei ole koskaan vain paikka. Näyttelykonteksti luotiin asumiseen, omaan tilaan ja kotiin – perheeseen, sukuun ja ystävyys-suhteisiin – liittyvien kokemusten ja tunteiden sekä valittujen taideteosten yhdistämisellä. *Mäntän äärellä* lähti asioiden erottelun sijaan etsimään aloilta löytyviä yhtäläisyyksiä.

Mäntän äärellä –konseptia pyöritellessäni instituutiokritiikin valokeilassa huomasin, että näyttelykonsepti ei kuitenkaan ole ainoastaan kriittinen, vaan vastaa myös osaltaan erilaisten instituutioiden vaatimukseen taiteen liittämistä osaksi voittoa tavoittelevaa markkinataloutta, yritystoimintaa ja luovaa taloutta. *Taiteen kanssa maailman äärellä* -antologian esseessään "Taide fossiilikapitalismin jälkeen: lahoavan muovin narina", tutkija Taina Saarikivi kuvaa taiteen välineellistymistä seuraavasti:

"Yksi keskeisimmistä virallisista julkilausumista, joka koskee suomalaista taidekenttää, on nykyisen hallitusohjelman taide- ja kulttuuripolitiikka (julkaistu 6.6.2019). Sen peruseetos lepää välineellisyyden varassa, sillä se toistaa hyödyn opinkappaleita. Taiteen yhteiskunnallisuus ja poliittisuus asetetaan siinä ensisijaiseksi taiteen merkitysten lähteeksi. Taiteen itseisarvosta ei puhuta, mutta sen sijaan puhutaan "kulttuurista" ja sen yhteiskunnallisesta merkityksestä: "[e]llävä kulttuuri muodostaa sivistys- yhteiskunnan itseisarvoisen perustan, vahvistaa demokratiaa ja sanan- vapautta. Taiteen, kulttuurin ja luovien alojen tuotanto- ja palvelusektorit ovat työvoimavaltaisia, ja ne kasvavat edelleen." (s.231)

Saarikivi menee jopa niin pitkälle, että kutsuu taidetta "tyhjäksi muovikuoreksi, jonka voi rypistää ja heittää roskikseen käytön jälkeen". Ote hallitusohjelmasta on jo kuusi vuotta vanha, mutta sen jälkeen seuranneen hallituksen myötä asia tuskin on muuttunut.

Taidekentällä toimiessani olen itsekin huomannut nämä taiteen tekijöiden ja sisällöntuottajien kentän ulko- tai yläpuolelta tulevat vaatimukset, joita olen toiminnassani kiivaasti yrittänyt vastustaa. Usein tuntuu, että vertikaalinen valta – kulttuuri- ja talouspolitiikka – kohtaavat taidekentän toimijoiden horisontaalisen vastustuksen, mutta tässä pystysuoran ja vaakasuoran risteämässä asiat eivät kohtaa. Kuinka siis minä oikeuttan itselleni *Mäntän äärellä* kaltaisen toiminnan?

Taiteen toimintaedellytyksiä kehitetään jatkuvasti erilaisilla projekteilla, jotka yrittävät välineellistää taidetta erilaisiin markkinatalouden muotteihin, joihin se ei sovi. Esimerkiksi taidekentällä vaikuttavat yleishyödylliset ja voittoa tavoittelemattomat motiivit ajautuvat helposti ristiriitaan markkinoinnin, myynnin ja menekin motiivien kanssa. Suurin uhka – pelko – on, että yritysyhteistyö johtaa taiteen tyypistymiseen. Taidetta tulisi siis palvelu- konseptoida ja tuotteistaa vain tavalla, joka sopii nykytaiteen kentällä tehtävään taiteen tuotteistamiseen.

Nykytaideteokset käsittelevät nykypäivän yhteiskunnan aiheita ja ilmiöitä, jotka leikkaavat läpi yhteiskunnan. Itselleni tämä tarkoittaa sitä, että taiteen on oltava mahdollista toimia taiteen ehdoilla yhteiskunnan eri saroilla, vaikkakaan se ei ole ongelmatonta tai helppoa. *Mäntän äärellä* -konsepti on kenties tähän mennessä löytämistäni toimintatavoista tässä suhteessa toimivin. Itse näen konseptin toimivan sen pohjalta, että se ei välineellistä taidetta markkinavoimille, vaan se välineellistää olemassa olevan markkinatilanteen taiteen ja kuratoriaalisen toiminnan lähtökohdaksi ja sisällöksi.

Kuratoriaalisilla valinnoilla ja konseptoinnilla on mahdollisuus vaikuttaa paitsi kulttuuri- kentän ja eri taiteenlajien tapakulttuureihin ja asenteisiin, myös yhteiskunnan muihin toimijoihin. Nykypäivän kuratoinnin yksi lähtökohdista on toimia välittäjänä²⁴ eri yhteistyö- tahojen kanssa. *Mäntän äärellä* -prosessissa löysimme yhteisen kielen kiinteistövälityksen kanssa alojen samankaltaisesta provisiomallisesta palkkiokäytännöstä, ja jaetun kielen löytymisen jälkeen sisällölliset keskustelut mahdollistuivat niin, että kummankin tahon näkemys täydensi toistaan. Siinä, missä pidän itseäni tämän prosessin osalta taiteen ja taide- kentän asiantuntijana, oli Millenium Koti Oy ehdottomasti asuntojen, asukkaiden ja elämän- tilanteiden asiantuntija. Pelkästä fasilitoivasta yhteistyötahosta tuli tasa-arvoinen sisällön- tuottaja.

4.4 Valkoinen kuutio versus asuttu asunto

Mäntän äärellä toimi paikallisten taideinstituutioiden rinnalla esittäen vaihtoehtoista lähestymistapaa nykytaiteen esittämiskäytännöille ja näyttelytiloille – valkoiselle kuutiolle ja sen perinteelle.²⁵

Mäntän äärellä -konseptikuratoinnin yhteydessä uudelleenajattelu laajeni koskemaan myös omaa toimintaani nykytaiteen kentällä ja pyrin suhteuttamaan aiempaa uraani *Mäntän äärellä* -konseptiin. Vakiintuneiden esitystilojen ulkopuolella toimiminen on ollut usein lähtökohta omalle näyttelytoiminnalleni. Olen osallistunut nykytaidenäyttelyihin kaduilla ja peruna- kellareissa, pommisuojoissa ja purkutaloissa, etsien vastakohtaa valkoisille kuutioille. Motiivina vaihtoehtoisten tilojen etsimiselle on ollut halu tuoda nykytaide kiinteämmäksi osaksi arki- päivää. Mutta, miksi kaikki nämä näyttelyt ovat tuntuneet jäävän puolittiehen ja keinotekoisilta

²⁴ Keväällä 2021 Kaija Kaitavuori luennoi 8. ja 15.4. otsikolla "It's mediating, stupid!" Näillä kahdella luennolla käsiteltiin taiteen välittäjäporrasta ja sen sisältäviä moninaisia rooleja laajasti keskittyen välittämisen sosiaaliseen näkökulmaan taiteen välittämisen historian ja käytännöntyön taustalla.

²⁵ Taiteen esittämiskäytäntöjen luentosarjalla Anna-Kaisa Rastenberger luennoi valkoisen kuution -käsitteestä 5.3.2021. Taiteen esittämiskäytännöt -luentosarja oli keskustelevalta ja keskustelujen pohjaksi tutustuttiin aihetta käsitteleviin artikkeleihin mm. Brian O'Dohertyn esseisiin teoksessa "Inside the White Cube – The ideology of the Gallery Space" (1986, esseet julkaistu alun perin Artforum -lehdessä 1976) sekä sekä Elena Filipovicin artikkeliin "The Global White Cube" (2005).

yrityksiltä toimia aktiivisemmin osana yhteiskuntaa tai yhteisöjä?

Yksi keksimäni vastaus on, että jokaista niistä on leimannut näyttelytilan käyttötarkoituksen muutos. Riippumatta kulloisenkin tilan aiemmasta käyttötarkoituksesta tai statuksesta, ne ovat tuntuneet mukautuvan valkoisen kuution muodostamaan malliin. Sama ilmiö on havaittavissa ympäri nykytaiteen kenttää: vanha tehdashalli muuttuu helposti synonyymiksi nykytaiteen näyttelytilalle. Miksi nykytaide²⁶ muuttaa esitystilansa niin helposti juuri nykytaiteen esitystilaksi? Toimiiko nykytaide todella ja vain ympäröivistä yhteisöistä erilliseksi rajatuissa tiloissa ja yhteiskunnan arjesta irrallaan?

Valkoinen kuutio on paitsi arkkitehtoninen, myös ideologinen käsite, joka kuvaa tyyppillistä nykytaiteen esitystilaa. Modernistisen taiteen ihanteet synnyttivät valkoisen kuution ajatuksesta, joka pyrki luomaan taiteen kokemiselle neutraalin ja ajattoman tilan – ympäristön, joka sulkee ulos kaikki häiriötekijät katsojan ja taideteosobjektin väliltä. Brian O’Dohertyn vuonna 1976 ilmestyneistä esseistä "Inside the White Cube" lähtien valkoinen kuutio on saanut osakseen runsaasti kritiikkiä, mutta on kuitenkin onnistunut säilyttämään asemansa yhtenä vallitsevista esityskäytännöistä ja leviämään ympäri maailman.

Valkoinen kuutio pyrkii näyttelytilana neutraaliuuteen, mutta ajan saatossa se on muodostunut käsitteeksi – omaksi kontekstikseen, joka muuttaa sen esitystilana osaksi myös siellä esitettyä teosta, ja paradoksaalisesti määrittää ja muokkaa vahvasti taideteoksen kokemista ja arvoa. Valkoinen kuutio ei koske vain esittämiskäytäntöjä vaan sen perinteen ja perinnön vaikutukset ovat olleet osaltaan vaikuttamassa taidekoulutukseen, taiteilijuuteen sekä yleisöön. Vaikka valkoinen kuutio onkin menettänyt neutraaliutensa, sen perinne onnistuu edelleen muun muassa erilaisten taideinstituutioiden kautta rajaamaan ulkopuolelle tiettyjä asioita ja määrittämään myös teemoja, jotka ovat riittävän laadukkaita nykytaiteeksi. Valkoiset kuutiot eivät ole eristettyjä vaan yhteiskunnasta, vaan osa yhteiskunnasta on eristetty niistä.²⁷

Toisinaan – yleensä erilaisten vahvojen näyttelyinstituutioiden toimesta – yhteiskunnasta nostetaan valkoiseen kuutioon asioita, jotka eivät tunnu sinne kuuluvan, eivätkä kykene siellä myöskään välttämättä toimimaan – esimerkiksi katutaide. Katutaiteesta tuli varteenotettavaa nykytaidetta sen jälkeen, kun se raahattiin alikulkutunneleista, tavaravaunujen kyljistä ja jättömailta pohdiskelevaa tarkastelua tukeville valkoisille sisäseinille. Samalla katutaide kuitenkin menetti osan siihen sisään rakentuneesta ulottuvuudesta: katu ei ole vain paikka, vaan ennen kaikkea kulloinkin kadulla vallitseva yhteiskunnallinen tilanne. Valkoinen kuutio puolestaan on steriilimpi ja elitistisempi ympäristö, joka on onnistunut vieraannuttamaan taiteen arjesta ja tavallisista ihmisistä – tai ainakin luomaan taiteesta asian, jonka pariin on tietoisesti hakeuduttava. Hirtehisesti se pyrkii takaisin ihmisten pariin haalimalla paikka-sidonnaista ja ympäristönsä erityispiirteitä ja yhteiskunnallisia tilanteita huomioivaa nykytaidetta seinilleen. Liike on toki vastavuoroinen – valkoinen kuutio kohottaa monia asioita taiteeksi, jotka eivät taiteistuisi ilman valkoista kuutiota. Koska nykytaide voi käytännössä olla mitä tahansa, on oltava jokin koodisto, joka saa katsojan tunnistamaan asiat taiteeksi. Valkoinen kuutio toimii yhtenä koodiston osana. Itsenäisiä taideobjekteja korostanut esitystapa on siis mahdollistanut erilaisia lähestymistapoja taiteeseen – esimerkiksi readymateokset eivät välttämättä taiteistuisi, jos niitä ei esitettäisi tiloissa, joissa on opittu näkemään

²⁶ tai ehkä oikeammin: nykytaiteen kentällä työskentelevät henkilöt

²⁷ Taiteen esittämiskäytäntöjen -luentosarjalla Kaija Kaitavuori luennoi taiteen julkisista tiloista 9.3.2021. Julkisten ja vaihtoehtoisten esitystilojen käsittely koski väistämättä myös valkoista kuutiota ja syvensi valkoisen kuution käsitettä laajemmasta näkökulmasta.

yksinomaan taide-esineitä. Kaikki nykytaide ei kuitenkaan toimi enää valkoisen kuution kontekstissa – esimerkiksi monet osallistavat ja yhteisölliset taideteokset rakentuvat ja reagoivat suoraan ympäristönsä kanssa ja taiteen tapahtuma syntyy vuorovaikutuksesta monimuotoisessa yhteisössä. Tästä huolimatta näiden aktiivisuuteen ja toimintaan perustuvien taideteosten yhdeksi esityskäytännöksi on vakiintunut niiden dokumentaatiot, jotka usein esitetään valkoisessa kuutiossa. Kuratoriaalisen työskentelyn yksi lähtökohdista on osallistua keskusteluun siitä, mistä taiteen tunnistaa. Näyttelytilan merkityksen pohtimisen yhteydessä minun oli pohdittava myös kysymystä, millainen taide toimii arjen ympäristössä. Konsepti-kuratoinnin tehtävä ei ole ratkaista pelkästään sitä, missä ympäristöissä taide esiintyy, vaan millaisissa ympäristöissä millainenkin taide ylipäättään voi ilmetä.

Anna-Kaisa Rastenberger tiivisti taiteen esittämiskäytäntöjen luentosarjalla seuraavasti Brian O’Dohertyn valkoisen kuution analyysin esseistä "Inside the White Cube" (1976):

"Jos galleriatila on ideologisesti kyllästetty ja, jos sitä voi analysoida taiteellisten käytäntöjen avulla, voiko metodia laajentaa muihin tiloihin ja alueisiin? Valkoinen kuutio tekee kontekstista osan taiteen sisältöä, vaikka se samalla pyrkii hävittämään kontekstin. Valkoinen kuutio on esteettinen tila itsessään, joka pyrkii ottamaan paikkansa ja luomaan taiteelle samankaltaisen esittämisen tilan riippumatta siitä, missä se sijaitsee."

Mäntän äärellä –konseptin näyttelytoiminta siirsi taideteoksen takaisin arkiseen ympäristöön, ja pyrki etsimään taiteelle esitystilaa, jossa ei tapahtuisi aiemmin kuvailemaani näyttelytilan käyttötarkoituksen muutosta, vaan tila säilyttäisi – tai taiteen kautta jopa vahvistaisi – oman merkityksensä.

Mäntän äärellä –konsepti loi eräänlaisia kotinäyttelyitä. Kotinäyttely sinänsä ei ole mikään mullistava konsepti nykytaiteen kentällä. Ne ovat syntyneet halusta avata oma kotinsa muille, halusta päästää yleisö oman taiteilijuuden ja yksityisyyden piiriin ja osoittaa, kuinka taide voi olla lähtemätön osa elämää – ja toisin päin. Nykytaidenäyttelyihin on kutsuttu ihmisiä vieraisi toistuvasti. *Mäntän äärellä* -konsepti kuitenkin pyrki hämärtämään vierauden käsitteen yleisön positiosta ja tätä kautta myös taiteesta. Asumisen välitilassa olevat kiinteistöt sisältävät kyllä edelleen kaikki asumiseen ja kotiin liittyvät mielle yhtymät, mutta välitila hälventää niistä toisen ihmisen henkilökohtaisen tilan ja reviirin tunteen. *Mäntän äärellä* -näyttelyissä kehotuksella "ole kuin kotonasi" saattoi olla myös mahdollisuus konkretisoida, koska näyttelytilat olivat myynnissä ja yleisö saattoi asemoida itsensä toisin: asunonäytöissä kyselevä, tutkiva, utelias ja kritisoiava käytös on sallittua. Oma maku ja mieltymykset tuodaan julki. Käytännöllisyys korostuu.

Näyttelytiloiksi valikoituneet asunnot olivat eri vuosikymmeniltä, mikä loi *Mäntän äärellä* -konseptiin kulttuurihistoriallisen näyttelyn piirteitä. Kiinteistöillä on historiansa: niissä on eletty, haaveiltu, tapeltu, erottu, kuoltu ja rakastettu. Tarinat asuntojen tyhjenemisen taustalla kertovat paitsi yhteiskunnan rakennemuutoksesta, myös yksilöiden ja yhteisöjen kohtaloista. Haaveet omasta kodista ja turvallisesta tulevaisuudesta yhdistävät meitä kaikkia. Tämä kiinteistön välitila tuo siihen näyttelytilana ulottuvuudet, joita en aiemmin ole onnistunut tavoittamaan. Asuntojen konteksti ei ole kiinteä, vaan vaihtelee menneestä mahdolliseen tulevaan. Asunnon aika on myös henkilökohtaisempi ja tiiviimpi verrattuna museoiden välittämään aikakokemukseen. Ihminen hahmottaa ajan usein varsin karkeasti oman elämänsä mittapuulla isovanhemmista lastenlapsiin. Voi myös ajatella, että samoin kuin valkoinen

kuutio pyrkii esiintymään samanlaisena paikasta riippumatta, myös asumista – henkilökohtaisia tiloja ja erilaisia koteja – on kaikkialla, missä ihmisiäkin.

Mäntän äärellä -konseptin näyttelytiloja analysoidessa voi siis monin kohdin käyttää samanlaisia määritelmiä kuin valkoiseen kuutioonkin, vaikkakaan näyttelytila ei karsi häiritsevää ympäröivää yhteiskuntaa kontekstista, vaan konteksti muodostuu sen osana. Konseptista löytyvät yhtäläisyydet eivät kuitenkaan rajoitu vain tilaan – näyttelyitä markkinoitiin vahvasti nykytaiteen kontekstissa, valkoisen kuution perinteen konventionaalisilla keinoilla, mikä antoi katsojalle jo valmiiksi vihjeen siitä, mihin hän on osallistumassa, mitä hän tulee tiloissa kohtaamaan, ja miten hänen tulee näyttelyiden anti vastaanottaa. Vaikka taiteen esitysympäristöinä toimivat asunonäytöt, ehkä nykytaiteen kokemiseen liittyvät konventionaaliset normistot tai sosiaaliset ulottuvuudet siirtyivät silti yleisön mukana näyttelykokemukseen? Entä, jos olisimme puhuneet ensisijaisesti asunnoista, joissa on esillä taidetta – emmekä taiteesta, joka on esillä myytävissä asunnoissa? Siirtyessäni toimimaan instituutioiden näyttelytilojen ulkopuolella olen kantanut mukanani kuitenkin monia oppeja, tapoja ja käytäntöjä instituution sisäisistä toimintatavoista.

4.5 Korutaiteen esimerkki

Koko työurani ajan – myös tässä opinnäytteessä – olen uhrannut valtavasti aikaa sille uskalle ja mielipiteelleni, että nykytaide ei voi olla arjesta irrallinen ja taiteelle varta vasten luoduissa esitystiloihin esitettävä hyödyke, joka alistetaan taidemaailman rakenteiden kautta kulutukselle ja eristetään arkisen elämän ympäristöistä. Samalla olen toistuvasti joutunut myöntämään, että sen on saatava olla myös sellainen, jotta sen monimuotoinen olemassaolo olisi mahdollista. Yhden – hieman yllättävänkin – vastauksen siihen, miten näen, että taiteen olisi toimittava yhteiskunnassa, löysin nykykorusta ja korutaiteesta. *Mäntän äärellä* –näyttelyiden pohdinta valkoisen kuution kautta osoitti, että kysymykset esittämiskäytäntöjen ja konseptikuratoinnin suhteen ovat moninaisia ja -mutkaisia. Korutaiteen ja nykykorun esimerkin kautta pyrin luomaan selkeämmän näkökulman siihen, millaista yhteyttä yleisön ja taiteen välille kuratoriaalisella työskentelylläni tavoittelen.

Nykykorua²⁸ ja korutaidetta²⁹ esitetään nykyisin valkoisen kuution perinteelle rakentuneissa näyttelytiloissa kuten muutakin korkeataidetta. Näin nykykorutaide³⁰ taidemuotona etsii omaa vahvistustaan sille, että koru laskettaisiin yhdeksi varteen otettavista nykytaiteen muodoista. Näin ei kuitenkaan ole ollut aina – koru ei lähtökohtaisesti ole jalustalle asetettu objekti tai seinällä ihailtava esine, vaan sen lähtökohta on kehollisuudessa, ylle puettavuudessa ja julkisessa käytössä.

²⁸ Nykykorua käsittelevää tutkimusta on verrattain vähän, osittain johtuen siitä, että nykykoru taidemuotona asettuu käsityöläisyyden, muotoilun ja nykytaiteen välimaastoon ja sen rakenteet ovat verrattain ohuet muihin taiteen aloihin verrattuna. Päivi Ruutiainen on analysoinut ja tutkinut Lapin yliopistolle vuonna 2012 tekemässään väitöskirjassa *Onko puhelinkoppi koru? Nykykoru taiteen kentällä* mm. yleisö- ja korutaiteilija-haastattelujen pohjalta, miten nykykoru asemoidaan taiteen kentälle ja millaisia mielleyhtymiä nykykoru herättää taidekentän eri positioista lähestyttäessä.

²⁹ Nykykoru ja korutaide ovat osin toisiinsa limittyviä käsitteitä, mutta karkeasti jaoteltuna nykykoru käsitetään nykytaiteen yhdeksi ilmenemismuodoksi, jolla on myös nykytaiteesta kumpuavaa historiallista taustaa siinä, missä korutaiteella puolestaan viitataan useimmin alaan yleisesti ja vahvemmin käsityöläisyyden, korun ja koristautumisen historiaan pohjaten. Petteri Ikonen on kirjoittanut Taideteolliseen korkeakouluun vuonna 2004 väitöskirjan *Arjen trilogia: korutaide taiteen tekemisen ja kokemisen välineenä*.

³⁰ oikeammin: nykykorutaiteen parissa työskentelevät henkilöt.

Korutaide onnistuu toistuvasti hämmentämään minua. Korutaiteilijat ammentavat teoksensa omista lähtökohdistaan ja teos syntyy viestimään omalla olemuksellaan sisällöistään kuten muukin nykytaide, mutta taideteoksen ja taiteilijan väliin jää aina kolmas tuntemattomana pysyttelevä tekijä: korun näyttelytila. Korun näyttelytilana toimii ihminen: henkilö, joka päättää pukea teoksen yllensä. Näin ollen korutaiteen esitystilana toimii kyseisen henkilön elinpiiri, sosiaaliset suhteet ja ympäristöt, joissa hän liikkuu ja toimii. Yhtä räikeää valkoisen kuution vastakohtaa en ole onnistunut löytämään. Korutaiteen esittäminen ei linkity pelkästään tiloihin, vaan kehollisuus kiinnittää huomion myös ihmisen liikkeisiin. Tämä puolestaan liittyy korun kiinteästi myös erilaisiin yhteiskunnallisten tapahtumien konteksteihin.

Mäntän äärellä -näyttelyiden konseptikuratointi lähti uudelleenajattelusta, mikä pyrki keskittymään yhdistävien tekijöiden etsimiseen ja löytämään yhdistävistä seikoista kestävämmän pohjan yhteistoiminnalle. Vaikka monessa kohtaa ajattelen (nykyisin), että yhdistävien tekijöiden etsintä on hedelmällisempää ja luo moniäänisempiä tuloksia kuin asioita erottaviin seikkoihin takertuminen, korutaiteen kohdalla nimenomaan erot esittämiskäytännöissä tekevät minulle siitä arvokkaan, omaäänisen, vahvan ja merkityksellisen taiteen muodon. Voiko nykytaide olla koskaan samalla tapaa vapaa sille varta vasten rakennetusta esittämisen infrastruktuurista? Toki ymmärrän, että rakennetut infrastruktuurit eivät ole pelkästään huono asia, eivätkä rakenteet ole este vapaudelle vaan vapautta ilmenee myös niiden puitteissa, mutta tällä yritän painottaa, että korutaiteen esittämiskäytännöt ovat olleet historian saatossa kiinteästi kulttuureihin ja niiden elämään sidottuja. Erilaisia tarkoituksia, merkityksiä ja tilanteita korujen käytölle on syntynyt elämän tapahtumien ympärille. Vaikka nykykoru on syntynyt osin nykytaiteen vanavedessä ja rinnalla, se on pitkälti välttänyt sille vakiintuneet esityskäytännöt. Korun näyttelytila ihmisten kehoilla läpäisee ajasta riippumatta kaikki mantereet, kulttuurit ja yhteiskuntaluokat. Koru on inklusiivinen. Jotain tällaista haikailen tavoittavani kuratoidessani erilaisia suhteita nykytaiteen ja yleisön väliin.

4.6 Yleisöt Mäntän äärellä

Kuratoidessa näyttelyitä kysymys siitä, kuinka kuljettaa yhtä aikaa mukanaan taidetta, taiteilijaa ja katsojaa on oleellinen. Se luo jatkuvaa haastetta siihen, kenelle toiminta on suunnattu.

Yleisön kokemuksen hahmottaminen on vaativaa. Näyttelykokemus ei koostu vain teosten sisällöistä ja näyttelytilasta, vaan kokemukseen vaikuttaa yhtäaikaaisesti myös ympäristön fyysiset ja sosiaaliset tekijät, kuten myös katsojan henkilökohtainen elämäntilanne. Mikä on näyttelyssä käymisen motiivi? Mitä näyttelystä tiedetään etukäteen? Ohjaavatko katsojaa tiedolliset vai sosiaaliset syyt? Vierailaanko näyttelyssä yksin vai ryhmässä – vapaaehtoisesti vai velvollisuudesta? Tämä kaikki vaikuttaa kokemukseen ja sitä kautta teosten tulkintaan. Näyttelykokemukseen ja kritiikkiin vaikuttaa vahvasti myös se, mitä vierailusta lopulta jää mieleen. Arviot kokonaisuudesta perustuvat pitkälti muistijälkiin. Taiteen kannalta tois-sijaisilla asioilla on suuri merkitys sille, miten muistamme asiat.³¹

³¹ Yleisöpohdointojeni taustalla toimivat pitkälti muistiinpanot luentopäiväkirjoistani, jotka on kirjoitettu Kaija Kaitavuoren Taiteen esittämiskäytäntöjen luentosarjan yleisöä käsittelevän luennon pohjalta 23.3.2021. Aihetta käsiteltiin esittämiskäytäntöjen ja erilaisten taiteen esittämiseen tarkoitettujen tilojen historian kautta, keskittyen yleisön roolin ja kokemuksen analysointiin sekä saavutettavuuteen ja erilaisiin sosiaalisiin koodistoihin, jotka ohjaavat toimintaamme eri ympäristöissä.

Mäntän äärellä -prosessin edetessä kuraattorin rooli suhteessa yleisöön liukui suurista yleistyksistä hyvin henkilökohtaisellekin tasolle. Siirtymä ylimmästä taiteellisesta johtajasta asiakaspalvelijaan tapahtui soljuvasti. Myös kiinteistöjen esittely on asiakaslähtöistä toimintaa, mutta poikkeaa näyttelytoiminnan yleistyöstä. Siinä, missä taideoppaat valottavat taiteen sisältöjä, asuntoesittelijät keskittyvät selkeästi käytäntöön – esimerkiksi talotekniikkaan ja keittiön varusteluun tai siihen, mitä palveluita asunnon lähiympäristöstä löytyy. Yhteistyön kautta asiakaspalvelun erilaiset näkökulmat yleisöön avautuivat ja pyrin suhteuttamaan niitä myös kuraattorin rooliin.

Mäntän äärellä -konseptia pohtiessani ja omaa aiempaa toimintaani siihen suhteuttaessani käytin yhtenä esimerkkinä suomalaisia taiteilijälähtöisiä vaihtoehtogallerioita ja taidetiloja (s. 85). Miten taiteilijälähtöinen toiminta on oman kokemukseni mukaan suhtautunut yleisöön, tai ottanut sen huomioon? Uuden näyttelytilan perustaminen on hyvin usein suunnattu kommenttina taidekentän ja sen instituutioiden sisäisille toimintatavoille ja ihmisille, jotka jo valmiiksi tuntevat taidekentän ja sen toimintatavat. Kokemukseni on, että melko harvoin yleisön pohdinta on ollut suomalaisella taidekentällä toimivien vaihtoehtoisten näyttelytilojen ja sen ympärille muodostuneiden toimintojen keskiössä. Oleellista kuitenkin on pohtia, millaisia uusia tapoja kohdata tai vastaanottaa taidetta uudenlainen esityskäytäntö luo, ja miten se vaikuttaa esimerkiksi sosiaaliseen kontekstiin.

Mäntän äärellä -konseptia kuratoidessa kysymys siitä, kenelle näyttelyä tehdään, tuli vastaan joka käänteessä. Jos yleisön kokemuksen hahmottaminen onkin haastavaa, tuo eri toimintaympäristöjen yhteistyöhön perustuva konseptikuratointi esille kysymyksen myös siitä, kuka tai mikä ylipäättään on yleisö. Yhteistoiminta asuntovälityksen ja kaupungin kanssa toi kuratointiin myös toisenlaisia yleisöjä – yleisöjä näyttelyiden kulisissa.³²

Mäntän äärellä -näyttelyt olivat opinnäytteeni käytännön osuuden näkyvin ja selkein tulos, mutta näiden näyttelyiden tapauksessa myös se, millaisena taide ja taidekenttä näyttäytyi yhteistyötahoille ja siinä eri asemassa toimineille ihmisille tuotannon kulisissa, nousi suureen rooliin. Yhteistyö asuntovälityksen kanssa ei lopulta ollut vain yhteistyötä välittäjän kanssa, vaan suuressa määrin myös asuntojen omistajien kanssa. Kuraattorin välittäjänä toimiminen laajeni taidekentän ja sen toimintatapojen avaamiseen ihmisille, joille se oli vieras. Myös vastavuoroisesti: taidenäyttelyitä rakennettiin kentälle, joka ei välttämättä ollut näyttelyiden taiteilijoille tuttu ja näin myös taiteilijoista tuli eräänlaista yleisöä sille, millaisena asuntovälitys, asuntojen myyjät, omistajat ja mahdolliset ostajat näyttäytyivät taiteilijoille.

Mäntän äärellä -näyttelyt olivat useista näyttelytiloista ja sijainneista huolimatta eräänlainen suuri ryhmänäyttely. Useimmissa asunnoissa taiteilijoiden teoksia esitettiin yhdessä jonkun toisen taiteilijan teosten kanssa. Yhteis- ja ryhmänäyttelyissä taiteilijalla on aina myös eräänlainen katsojan rooli, vaikkakin positio on taiteilijan omien teosten vahvasti värittämää. Kuratoidessa on suuri merkitys sillä, millaisena taiteilija näkee kokonaisuuden ja oman asemansa siinä. Taiteilijan on hahmotettava, millaiseen toimintaan hän on osallistumassa ja millaiseen kontekstiin hänen teoksensa asettuvat. Valkoisten kuutioiden, gallerioiden ja museoiden ulkopuolella kuratoidessa tämä korostuu. Useimmat *Mäntän äärellä* -taiteilijoista

³² Vuonna 2013 Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry:n uudelleen julkaisi Maria Lindin artikkelin "It's all Mediating" (2011). Artikkelin on toiminut yhtenä innoittajana sen pohtimiseen, mitä kaikkea kuratoidessa oikeastaan on välitettävä. Erilaisissa taidekentän tuotannollisissa prosesseissa välitettävänä ei lopulta ole vain taideteokset, vaan myös taidekentän käytänteet ja tavat toimia, mutta ennen kaikkea, sen motiivit ja arvot. Artikkelin tutustuttiin Kaija Kaitavuoren välittämiseen keskittyvien luentojen yhteydessä.

tulivat kaupungin ulkopuolelta ja myös toimintaympäristö ja toiminnan taustat olivat taiteilijoille vieraat.

Mäntän äärellä -näyttelyiden yhteydessä ei järjestetty kuraattorikierroksia, opastuksia tai pedagogisia toimintoja. Yleistyöllä ei ollut näkyvää aktiivista roolia, eikä taidetta sen kummemmin kuin asuntojakaan esitelty yleisölle. *Mäntän äärellä* -näyttelyiden kuratointi sisälsi kuitenkin paljon yleistyötä, joka oli pyritty integroimaan näyttelykokonaisuuden sisään – yleistyö oli tietyllä tapaa passiivista. Passiivisella yleistyöllä viitataan tuotannollisiin ja kuratoriaalisiin ratkaisuihin ja valintoihin, jotka on tehty ennen näyttelyiden avaamista – jo konseptia luodessa. Passiiviseksi yleistyöksi koen esimerkiksi taiteen esittämisen asunnoissa. Asuntonäytöt kenties liittivät ja osoittivat taiteen lähtökohdat selkeämmin arjen palasista ja toiminnoista kumpuaviksi, ja tämä ehkä aktivoi katsojan oman roolin taiteen äärellä. Asuntonäytön kontekstissa vieläpä tilassa, johon hänen omalla elämällään saattoi olla mahdollisuus rakentua.

Mäntän äärellä -näyttelyiden teosvalinnat pohjasivat myös jonkinlaiseen passiiviseen opastukseen. Suuren osan teoksista visuaalisuus, materiaalit, mallit ja aiheet olivat hyvin arkipäiväisiä, jokapäiväisiä ja tuttuja – teoksia, joiden vastaanotto ja tulkinta lähtee meille kaikille tutuista elementeistä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että taide olisi ollut jotenkin tyypistettyä tai naivia. Teos, josta voi löytää sisältöä kansan kielellä ja duunarin kokemuksella sisältää myös kaikki mahdollisuudet akateemisiin taiteen teorioihin ja filosofisiin yhteenvetoihin – mutta – ennen kaikkea ihmisläheisemmän lähestymistavan korkeakulttuurina tai elitisminä pidettyihin aiheisiin. *Mäntän äärellä* -näyttelyn taiteilijat käsittelevät monessa kohtaa yksilöiden henkilökohtaisia tunteita ja kokemuksia, mutta asumisen ja kodin kontekstissa teemat laajenivat yleismaallisemmiksi kysymyksiksi. Yhteiskunnan ongelmat ja eriarvoisuutta luovat rakenteet eivät ole vain korkeasti koulutettujen henkilöiden ratkaistavissa, vaan niiden ratkaisemiseen tarvitaan jokaista yhteiskuntaluokkaa.

Mäntän äärellä -näyttelyiden aktiivisen yleistyön hoitivat pääasiassa paikalliset nuoret näyttelyitä valvoessaan. Tämä oli osa konseptia ja tietoinen valinta. Näyttelyvalvoja saattoi olla ainut kontakti paikallisiin ihmisiin näyttelyvierailun aikana. Valvojat perehdyttiin näyttelykonseptiin, -kontekstiin ja teosten sisältöön, mutta heidän tehtävänä ei ollut varsinaisesti opastaa ja esitellä, vaan jokainen heistä sai hoitaa tehtävänsä oman persoonansa mukaan: osa saapuaan yleisöön reagoimatta ja osa osallistumalla vierailuun puheliaalla innokkuudella. Valvojen vaikutus näyttelykokemukseen ja kokonaiskuvaan oli huomattava. Valvojen valinnan kautta tyhjien kotien ja taiteen sisältöjen viitekehukseen haluttiin liittää kokemus siitä, millaista kuvaa paikalliset nuoret paikkakunnan elämästä ja sen tulevaisuudesta maalaavat. Toinen mahdollisuus olisi ollut palkata valvojiksi esimerkiksi paikallisia eläkeläisiä. Eläkeläisten paikallishistorian tuntemus ja moninaiset tarinat olisivat maallaneet toisenlaista näkökulmaa ja kuvaa Mäntästä sekä yhteiskunnan rakennemuutoksesta, ja luonut erilaista ajallista syvyyttä näyttelyiden viitekehukseen. Konseptikuratoinnin kannalta se, miten tähän tilanteeseen on päädytty, ei kuitenkaan tuntunut yhtä oleelliselta kuin tämä hetki ja se, millaisena tulevaisuus näyttäytyy, ja ketkä siinä tulevaisuudessa tulevat elämään. Paikalliset nuoret näyttelyiden valvojina värittivät kukin omalla persoonallaan kokonaisuutta.

5 Johtopäätös

Opinnäytteeni kirjallisen osuuden johdannossa pyrin pukemaan sanoiksi sen, miten opin-
näytteen edetessä yhdeksi keskeiseksi kysymykseksi muodostui se, millainen väline tai työkalu
kuratoriaalinen työskentely on yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisessa ja arkipäivän
toiminnassa, ja, vielä tarkemmin: Miten tätä välinettä voi käyttää?

5.1 Kuratointi välineenä

Tiettyyn toimintaan varatut erilliset tilat rajaavat yleisönsä tavalla tai toisella, siitakin
huolimatta, että ne olisivat kaikille avoimia. Saavutettavuus muuttuu helposti kysymykseksi
siitä, kuka kyseiseen tilaan ylipäättään haluaa hakeutua. *Mäntän äärellä* -näyttelyt tavoittelivat
ja jopa kosiskelivat yleisöjä, jotka eivät hakeudu nykytaiteen piiriin. Asuntonäytöt
houkuttelivat taiteen pariin ihmisiä, jotka eivät koe gallerioita tai museoita omiksi
ympäristöikseen. Ne houkuttelivat myös ihmisiä, joita ei välttämättä kiinnostanut taide
lainkaan. *Mäntän äärellä* -konseptin luomisen yhteydessä myös populismin ja sosiaalipornon
riski ja mahdollisuudet oli pyrittävä huomioimaan. Tästä huolimatta koen *Mäntän äärellä*
-konseptin selkeästi nykytaiteen kentälle ja sen toimijoille suunnatuksi, sen tähden, että sen
sisältämä instituutiokritiikki voi toimia vain tässä ympäristössä. Samalla tapaa kuin esi-
merkiksi valkoisella kuutiolla on erilaiset merkitykset taidekentän ulkopuolella ja sisä-
puolella, myös *Mäntän äärellä* -näyttelyiden ruotiminen ja analysointi päättyy erilaisiin
pohdintoihin riippuen siitä, kenen kanssa sitä tekee. Nykytaiteen näyttelytilojen lataus liittyy
pitkälti taidekentän sisäisiin vääntöihin ja syntyy taidekentän ja taiteen tekijöiden ja
tutkijoiden keskinäisestä väittelystä, ennemmin kuin taiteen ammattikentän ja asian-
tuntijoiden ryhmän ulkopuolisen yleisön suhteesta taiteen esittämisen tilaan. Oman
kokemukseni mukaan tämä ”ulkopuolinen” yleisö tuntuu usein olevan hyvin avoin erilaisille
taiteen ilmenemismuodoille, ja se, joka taiteen vakiintuneita esittämiskäytäntöjä ehkä kaipaa,
on taidekentän toimijat, taiteilijat sekä kuluttava eliitti itse. Nykytaiteen parissa työskentelevät
ihmiset aina taidealan koulutuksen valtarakenteista lähtien pitävät osittain itse yllä niitä
rakenteita, jotka myös kokevat ongelmalliseksi, ja joihin he hakevat muutosta. Näin olen
toiminut itsekin, ja edelleen pyrin ongelmalliseksi kokemistani rakenteista eroon toimien yhtä-
aikaisesti samojen rakenteiden työtavoilla ja säännöillä.

Nykytaiteen esittämiskäytännöt mieltää ja tyypistää helposti staattisiksi näyttelyiksi, mutta
esittämiskäytännöt pitävät sisällään myös valtavan määrän muita asioita, joita taide-
näyttelyiden ohessa, rinnalla ja ympärillä tapahtuu. Esimerkiksi museoissa työskentelee monia
ammattilaisia, jotka pohtivat yleisön kokemusta työkseen. Saavutettavuuden parissa pyritään
työskentelemään kaksisuuntaisesti – instituutio ei aktivoi pelkästään yleisöä, vaan yleisön
reaktiot ruokkivat myös instituutiota. Kuinka tukea yleisön kokemusta mahdollisimman
laajasti moninaiset tilanteet huomioiden ja tilanteisiin soveltuvat metodit valiten? Näiden
toimintojen ympärille on syntynyt omat yleisötyön ammattikuntansa, pedagogit, oppaat ja
taidekasvattajat. Yleisötyön luonne on keskustelevaa ja osallistavaa ja se usein viestii taiteesta
muiden – usein taidetta selkeämmäksi koettujen – kommunikointitapojen, kuten puheen,
kirjoittamisen tai itse tekemisen kautta. Nämä aktiviteetit osaltaan houkuttelevat paikalle
yleisöä ja pyrkivät laajentamaan taiteen yleisöpohjaa myös heihin, joita taide itsessään ei ehkä
puhuttele. Taiteen ja yleisön väliseen kuiluun on ryhdytty tarjoamaan aktiivisesti välineitä
– opettamaan, kuinka taiteen voi kokea. Elämästä ja arjesta irtautuneissa tiloissa selitetään
yleisölle, miten tiloissa koetut asiat liittyvät elämään ja arkeen. Myös kuraattoreiden ammatti-

kunta on viime vuosikymmeninä laajentanut toimintaansa erilaisiin oheistoimintoihin,
parakuratoriaalisiin³³ prosesseihin ja käytäntöihin, joita luodaan perinteisen näyttelyn
kokoamisen yhteydessä. Parakuratoriaalinen työskentely korostuu instituutioiden ulkopuolella
tapahtuvan kuratoinnin yhteydessä, varsinkin, jos toimitaan ympäristössä, joissa ei ole
mahdollisuutta tai fasiliteettejä oman erillisen yleisötyön organisointiin.

Taidenäyttelyiden parissa tehtävä yleisötyö ja kuraattoreiden toimenkuvan laventuminen
muun muassa parakuratoriaalisuuteen on osin instituutiokritiikin aikaansaannosta, ja osoitus
sen mahdollisuuksista ja vaikuttavuudesta.³⁴ Alkuaan instituutioiden ulkopuolelta
– taiteilijoiden vapaalta kentältä – tullut arvostelu niiden käyttämää valtaa kohtaan esimerkiksi
taiteen arvon ja laadun määrittäjinä, sekä valtaan liittyviin syrjäyttäviin käytäntöihin
kohdistuvana, on saavuttanut instituutioissa vaikuttavat ja työskentelevät ihmiset ja muuttanut
tätä kautta osin instituutioiden työntekijöiden itsereflektioinniksi. Museonjohtajat ja kuraattorit
ovat liittäneet instituutiokriittisen toiminnan myös omaan diskurssiinsa ja vastanneet siihen
toimintatapojaan uudelleen analysoimalla ja kehittämällä. Tämä osoittaa, että toimiipa
kuraattori sitten instituution sisä- tai ulkopuolella, kuratoriaalisella työskentelyllä, konsepti-
kuratoinnilla ja toiminnallisella instituutiokritiikillä on mahdollisuus vaikuttaa koko taide-
kentän ja sen instituutioiden toimintatapoihin ja uusien hierarkioiden ja järjestysten
luomiseen. Kuratoinnin pohtiminen tätä kautta auttaa ymmärtämään kuraattorin valintojen
merkitystä ja mahdollisia seurauksia. Vallan epäsymmetrisen jakautumisen sijaan kuraattorin
vastuu korostuu. Kuraattorin taiteellinen työskentely on aina riippuvaista muiden ihmisten
työskentelystä, eikä kuraattoria tai kuratointia oikeastaan ole olemassa kuin vain sen suhteen
kautta, mikä hänellä on muihin toimijoihin. Toiminnallisella instituutiokritiikillä on
mahdollisuus vaikuttaa käytäntöihin nimenomaan toimintojen toisiinsa vertautumisen kautta.

Aiemmin tässä tekstissä avasin kuraattorin välittäjän roolia *Mäntän äärellä* -konseptin
yhteydessä. Yhtäältä tarkastelin kuraattorin välittävää tehtävää taiteen ja yleisön välillä,
taiteilijan ja instituution välillä sekä taiteilijan, instituution ja mahdollisten yhteistyötahojen
välillä. Kuraattorin positio on välissä olemista. *Mäntän äärellä* yritysyhteistyön tapauksessa
välissä oleminen ei kuitenkaan tarkoittanut vain kahden asian kohtaamisen mahdollistamista.
Välit, joissa kuraattorit toimivat eivät ole tyhjiä vaan täynnä ihmisiä, erilaisia diskursseja,
toiminnallisia rakenteita, arvoperustaisia käytäntöjä ja motiiveja. Väliin asettuminen saattaa
aiheuttaa myös tukkeen. Yritysyhteistyö kiinteistöväilytyksen kanssa vaati myös sen opettelua

³³ "Para" on kreikkalainen etuliite, jolla on useita merkityksiä eri konteksteissa. "Para" merkitsee vieressä, luona ja yhdessä. Se voi kuitenkin merkitä myös ylittämistä, vastakkaista, ulkopuolella tai sivulla olevaa tai ohi menevää. Kuraattorikäytäntöjen kontekstissa termi viittaa nykytaiteen toimintoihin näyttelyiden rinnalla.

Parakuratoriaalinen praktiikka laajentaa kuraattorin roolin taiteen esittämistä aktiivisempaan, keskustelempaan ja osallistavampaan tiedonmuodostuksen piiriin esimerkiksi seminaarein, työpajoin ja julkaisuin.

Parakuratoriaalinen työskentely ei tähtää varsinaisen näyttelyn tai esityksen tuottamiseen vaan näiden sisältöjen ja merkitysten jakamiseen muilla keinoilla. Käsite kritisoi instituutioihin sidottuja perinteisiä näyttelyformaatteja ja vakiintunutta kuraattori-taiteilija-katsoja-hierarkiaa pyrkien luomaan joustavampia ja erilaisia konteksteja ja laajemmin huomioivia tapoja toimia taiteen kentällä. Parakuratoriaalinen lähestymistapa korostaa tiedon ja merkityksen yhteistä tuottamista ja neuvottelua eri toimijoiden välillä. Parakuratoriaalisuus on prosessipohjaiseen tiedonmuodostukseen keskittyvä käytäntö, joka toimii rinnakkain tai vaihtoehtona perinteiselle kuratoinnille.

³⁴ Anna-Kaisa Rastenberger ja Kaija Kaitavuori luennaivat instituutiokritiikistä Taiteen esittämiskäytäntöjen luentosarjalla. 16.3.2021 Praxis – Master's Programme in Exhibition Studies -ohjelman oppilaat Ida Enegren, Jarkko Partanen, Joonas Pulkkinen, Johanna Rojola sekä minä keskustelimme ohjaavien professorin ja lehtorin johdolla instituutiokritiikin monimuotoisesta ilmenemisestä sekä sen vaikutuksista ja merkityksestä tämän päivän taidekentällä. Tässä opinnäytteeni kuvailemani käsitykseni instituutiokritiikin olemuksesta ovat syntyneet ja muotoutuneet pitkälti ryhmäkeskustelujen pohjalta.

ja ymmärtämistä, milloin valtaa on syytä vaatia itselleen ja milloin siitä on päästettävä irti ja luotettava yhteistyökumppaniinsa. Valta vaihteli, mutta siitä keskustelemisen sijaan keskustelimme usein vastuusta – kuka sen kantaa ja missäkin tilanteessa.

Mäntän äärellä -prosessissa pääyhteistyökumppaneina toimivat kiinteistövälitys ja Mänttä-Vilppulan kaupunki. Minun tehtäväni näyttelykonseptin toteuttamisessa oli edustaa taidetta ja taiteilijoita. Välitettävänä olivat taiteellisen toiminnan sisällöt, käytännöt ja toimintatavat, mutta myös kieli. Yhteisen kielen löytäminen kahden eri yhteistyötahon kanssa, joissa kummassakin toimii oma diskurssinsa, oli haaste. Prosessin edetessä oli selvää, että ammattitaitoni ja tietotaitoni ei riitä kiinteistövälityksen tai kaupungin sisällä asioiden edistämiseen. Millenium Koti Oy:n Pirkko Nippala ja Mänttä-Vilppulan kaupungin silloinen kulttuurijohtaja Antti Korkka siirtyivät ratkaisevaan asemaan *Mäntän äärellä* -näyttelyiden toteuttamisessa. Tietyllä tapaa näyttelykonseptin välittäminen laajeni yhteistyön myötä sellaisille toiminta-alueille, että välittäminen ei ollut enää minulle mahdollista – ympäristöihin, joissa en kyennyt kuratoimaan. Tämä laajensi myös kuratoriaalista toimintaa hieman yllättäenkin sekä Pirkko Nippalan että Antti Korkkan suuntaan. Kysymykseksi jäi, missä määrin heidän toimenkuvansa sisälsi lopulta kuratoriaalista työtä? Joka tapauksessa, *Mäntän äärellä* -prosessi osoitti, että taiteellisen johdon yksinvaltaa on toisinaan pakko purkaa ja jakaa henkilöille, jotka toteuttavat prosessin yhdessä kuraattorin kanssa³⁵ – jokaisen toteuttajan ammattitaidosta ammentaen ja hyödyntäen. Sovelsin omaa työskentelyäni heidän käytäntöihinsä samoissa määrin kuin he sovelsivat omaa työskentelyään taidekentän käytäntöihin.

Mäntän äärellä -konseptin myötä syntynyt ajatus kanssakuratoinnista pyrkii paitsi kuratoinnin ja kuratoriaalisen työskentelyn vastuun korostamiseen ja jakamiseen, myös synnyttämään ja turvaamaan monimuotoiset ja laaja-alaiset kuratointiprosessit. Yhdessä työskenteleminen haastaa muutokseen ja pitää prosessin avoimena. Kanssakuratoriaalisen työskentelyn kautta kuratoinnin potentiaali voi avautua odottamattomiin suuntiin ja liittää mukaan uusia yhteistyötahoja kulloisenkin prosessin tarpeiden ja tarkoituksen mukaan. Nykytaiteen kenttä on niin laaja, että sitä järjestelmään, jäsentelemään ja analysoimaan tarvitaan myös kuraattoreiden ammattikunta, jolla on mahdollisimman laaja kokemus yhteiskunnan eri osa-alueista. Kuraattorin toimenkuvaa ja kanssakuratointia voinee laajentaa myös instituutioiden sisällä, museoiden eri osastojen välillä tai vaikkapa kokeilemalla liittää paran käsite myös esimerkiksi opastukseen ja yleisötyöhön.³⁶

5.2 Kuratoinnin kieli

Olen vannonut taiteen nimeen siitä syystä, että taide mahdollistaa sanattoman

³⁵ Sanalle "kanssa" (merkityksessä 'jonkun kanssa', 'yhdessä') on olemassa joitakin synonyymeja ja lähisanoja, jotka voivat korvata sen asiayhteydestä riippuen:

- kera: Kirjakielisempi ja hieman vanhahtavampi, mutta yleinen synonyymi, erityisesti kun puhutaan asioista tai abstraktimmista yhteyksistä (esim. "kerman kera").

- yhdessä: Korostaa nimenomaan yhteistä tekemistä tai olemista (esim. "kävellään yhdessä").

- mukana: Viittaa usein fyysiseen läsnäoloon tai osallistumiseen (esim. "tulen mukaan", "minä olen mukana").

- ohella: Käytetään usein merkityksessä 'jonkin lisäksi' tai 'samanaikaisesti' (esim. "työnsä ohella").

Puhekielessä "kanssa" lyhenee usein muotoon "kaa" (esim. "Matin kaa").

Sana "kanssa" on yleinen postpositio suomen kielessä, ja se vaatii usein edeltävän sanan genetiivimuodon (esim. "ystävän kanssa", "heidän kanssaan").

kommunikoinnin ja pystyy koskettamaan asioita, joita ei voi sanoa kuvailla. Taiteella voi tavoittaa elämän kirjosta sen, mikä ei ole kielen ulottuvilla. Näin ollen taide on aina kommunikoinnin ja jaetun ymmärtämisen ehdottamista – epäselvyydessään tasa-arvoista. Kuratointi on ajanut minut taidekentällä toimintaan, jossa kielen merkitys on korostunut. Taiteen esittämiseen tähtäävät prosessit ovat toki ehdotuksia, mutta näillä ehdotuksilla on oltava konkreettinen, käytännöllinen ja selkeä muoto, jota voi kuvata sanoja. Instituutioiden ulkopuolella toimiessa – vai olisiko jo aika sanoa: yhteiskuntaan osallistuessa – on pohdittava, millä tavalla kieli tekee asiat mahdolliseksi ja millaisella kielellä tavoittaa kenetkin.³⁷

Mäntän äärellä -konseptikuratoinnin yhteydessä olen ruotinnut toistuvasti sitä, miten taiteen ja sen esityskäytännöt voisi liittää kiinteämmäksi osaksi yhteisöjen arkea, ja kuinka nykytaide voisi tavoittaa ja koskettaa entistä laajemmin yhteiskunnan eri osa-alueita. Taidetta lähestyttäessä kielen, puheen ja diskurssien kautta avautuu asiaan toinen näkökulma: se, miten taide jo toimii ja tavoittaa yhteiskunnan eri toimijoita ja toimintoja hyvin laajasti. Taideinstituutioiden sisällä toimiessa taiteen diskurssilla pärjää erinomaisesti: taiteilijan on mahdollista luoda ura tekemällä taidetta taiteesta taiteilijoille. Taidetta välitettäessä ja yhteiskunnassa toimiessa – oli sitten kyse yhteisötaiteesta, julkisista taideteoksista tai erilaisista näyttelykonsepteista – taiteen diskurssit laajenevat ja niiden on mukauduttava kulloisenkin toimintaympäristön diskurssiin. Taidekentän toimintatapojen ja käytänteiden kuvaamisen yhteydessä, erilaisista yhteistoiminnoista neuvoteltaessa, taide kyllä taipuu ja mukautuu erilaisiin ammatillisiin sanastoihin soveltamalla ja luovimalla. Kuratoinnin ammattikieltä kehitettäessä on kuitenkin oltava myös varovainen. *Mäntän äärellä* -prosessin yhteydessä toimittiin pitkälti markkinatalouden piirissä eikä markkinatalouden kieltä ja termistöä voi siirtää taidekentälle sellaisenaan. Esimerkiksi asuntojen välitys ja taideteosten välitys ovat kumpikin välittämistä, mutta sana sisältää erilaiset arvot.

Kanssakuratoriaalinen työskentely vaatii toisten, erilaisten diskurssien tiedostamista ja niihin perehtymistä. Erilaisiin sanastoihin ei vaikuta pelkästään alojen käsitteet ja ammattiryhmien erityissanasto, vaan kieli – varsinkin taiteesta puhuttaessa – sisältää myös vahvasti latautuneita arvoja ja asenteita. Yhdelle kulttuuri voi sisältää merkityksellisen itseisarvon, toinen näkee siinä taloudellisen hyödyn ja arvon nousun. Joillekin se on näkyvyyttä, imagon ja brändin rakentamista, toisille itsensä löytämistä ja identiteettiä. Yhteisen kielen etsiminen kulloisestakin tulokulmasta vaatii hiertämistä. Joskus se voi löytyä yllättävistäkin paikoista, kuten *Mäntän äärellä* -tapauksessa alojen yhteisestä välitysprovisiokäytännöstä. Kielen löydyttyä avautuu mahdollisuus laajentaa keskusteluja myös taiteen syvempien merkitysten ja sisältöjen suuntaan tai muihin yleisiin aiheisiin, jotka eivät välttämättä ole yhteistyö-

³⁶ Ajatus paran -käsitteen soveltamisesta eri yhteyksiin sai kenties alkunsa Paul O'Neillin tekstistä "The Curatorial Constellation, Durational Public Art, Cohabitation Time, and Attentiveness" (2015), joka on julkaistu Barbara Holubin ja Christine Hohenbüchlerin toimittamassa "Planning Unplanned. Towards a New Function of Art in Society" teoksessa. Teksti käsittelee keskustelua kuratoriaalisten ja parakuratoriaalisten käytäntöjen määrittelystä ja erottelusta ja ehdottaa, että parakuratoriaalinen toiminta ei ole toissijaista kuratoriaaliselle toiminnalle. Kuratoriaalista toimintaa ei määrittele pelkästään näyttelyt, vaan se on monimuotoisista ja toisiaan leikkaavista toiminnoista muodostunut kokonaisuus, joka reagoi joustavasti olosuhteisiin ja niiden luomiin rajoituksiin käyttämällä erilaisia taktiikoita.

³⁷ Syksyllä 2021 Marika Orenius järjesti kurssin Kuvataiteilijan pedagogiset valmiudet. 29.11.2021 Oreniuksen pitämällä luennolla "Taidepedagogiikka ja valta" keskusteltiin muun muassa kuvataidepedagogiikkaan liittyvistä erilaisista diskursseista sekä siitä, millaisten diskurssien piirissä kuvataiteilijat työskentelevät ammatissaan. Praxis – Master's Programme in Exhibition Studies -ohjelman opiskelijoilla oli mahdollisuus valita myös kuvataiteilijaksi opiskeleville opiskelijoille suunnattuja kursseja. Vaikka kurssi lähestyi pedagogiikkaa taiteilijan näkökulmasta, oli sitä henkilökohtaisesti mahdollista lähestyä myös kuratoinnin kautta.

kumppaneiden motiiveissa päällimmäisenä. Kuratoriaalisen työskentelyn tehtävä on varmistaa, että valitut toimintamuodot eivät pelkästään tue taiteen sisältöjä vaan ovat osa sitä. Kuraattori on lopulta se, joka on vastuussa taiteen toimintamahdollisuuksista eri ympäristöissä. Kuratoimalla, kuratoinnista kirjoittamalla ja kuratoinnin kieltä kehittämällä on mahdollista vaikuttaa – ei pelkästään taidemaailman – vaan ylipäätään yhteiskunnan toimintatapojen konventioihin, vaatimuksiin ja haasteisiin. Kuraattorin toimenkuva on laajuudessaan monipuolinen ja epämääräinen. Näin sen varmasti kuuluu ollakin. Kuratointi parhaimmillaan vastustaa kaikenlaista essentialismia³⁸ ja liukuu alalta toiseen jouhevasti. Kuratoinnin syväolemusta pohtiessani olen usein vaihtanut eri ammattikuntien nimikkeiden tilalle kuraattori -nimikkeen tai kuratoinnin verbin. Yllättävän usein tästä ajatusleikistä löytyy kuratointiin toisenlaisen totuuden siemen.

5.3 Mäntän äärellä -konseptin tulevaisuus

Mäntän äärellä -konsepti muodostui haastamaan omalla toiminnallaan taiteen esittämiskäytäntöjä. Konseptikuratoinnin ja toiminnallisen instituutiokritiikin keinoin prosessi ehdottaa asennemuutosta rajat ylittävämpään yhteistyöhön. Rajojen ylittäminen tässä yhteydessä ei kuitenkaan viittaa kansainväliseen näyttelytoimintaan, vaan omassa toimintaympäristössä esiintyviin rajoihin, joita on muodostunut eri toimintojen välille.

Mäntän äärellä peräänkuuluttaa omalta osaltaan taidekentän toimijoiden uskallusta altistaa itsensä aiempaa laajemmille instituutioiden ulkopuolisille tartunnoille. Laajuus taas tässä yhteydessä viittaa omassa ympäristössä olevien erilaisten taiteen esittämiskäytäntöjen mahdollisuuksien kartoittamiseen ja kenttään, jolla taide voi toimia. Instituutiokritiikki ei tähtää instituutioiden kieltämiseen tai rajattomuuteen. Sen sijaan erilaisten rajojen ymmärtäminen luo rajattomampia mahdollisuuksia. Puhuttaessa taiteen keskuksista ja periferioista – instituutioista ja ruohonjuuritason toiminnasta – täytyy muistaa, että ne eivät myöskään ole selkeäraja- ja taiteen kategoriat eivät ole fyysisiä, vaan muodostuvat erilaisista yhteisöistä, eikä yhteisön tarvitse olla suljettu, ollakseen tiivis. Erilaisesta yhteistyöstä huolimatta yhteisöissä tulee aina säilymään omat omaleimaiset sosiaaliset sääntönsä ja arvonsa. Taiteen arvo ei ole sidottu sen esityskäytäntöön, mutta sen merkitys voi olla. *Mäntän äärellä* -prosessi paikansi yhteiskunnan rakennemuutoksen synnyttämän paikallisen tilanteen. Yhteiskunnan rakennemuutoksen väleistä – arjesta – on taatusti löydettävissä muitakin yhteisön elämän kiertokulkuun syntyviä tilanteita, joissa taide voi vaikuttaa, ja joissa kuratointi on oiva työkalu.

Mäntän äärellä -prosessia ei voi sanoa kansainväliseksi, se toimi pikemminkin päinvastoin. Pieniä paikkakuntia omine omaleimaisine tilanteineen on kuitenkin Suomi ja maailma pullollaan ja *Mäntän äärellä* -näyttelyiden kaltaista toimintaa on mahdollista järjestää erilaisissa pienissä yhteisöissä. Valkoinen kuutio perustuu osittain modernin taiteen utopialle ja ajatukselle, että sen voi toistaa ajasta tai paikasta riippumatta missä päin maailmaa tahansa.

³⁸ Lauseen taustalla on lainaus Teemu Mäen esseestä "Ihminen on vasta tulossa – taide ja posthumanismi": "Uskon, että posthumanistinen taide on parhaimmillaan silloin, kun se pitää moraalikysymyksiä ennakkoluulottomasti auki ja vastustaa kaikenlaista essentialismia eli ajatusta, jonka mukaan asioilla on jokin oma, muuttumaton syväolemuksensa, joka voidaan löytää ja johon pitää sopeutua. Minusta on parempi ajatella, että kaikki voisi olla toisin ja ihminenkin on vasta alussa – siitä, millaista on, ei voi johtaa sitä, millaista tulee olemaan tai millaista pitäisi olla." (s. 211) Essee julkaistiin osana *Taiteen kanssa maailman äärellä – kirjoituksia ihmis-keskeisestä ajattelusta ja ilmastonmuutoksesta* -antologiaa (Anita Seppä ja Hanna Johansson, Taideyliopiston Kuvataideakatemia, 2021).

Asuminen ja asumisen ympärille syntyvät yhteisöt toistuvat myös läpi ihmiskunnan. Pieni taidetapahtuma omassa ympäristössä voi olla taiteen kokijalle yhtä merkityksellinen kuin ylitsepersuavat kansainväliset biennaalitkin.

Taiteen edistämiskeskuksen podcast -sarjan "Kuution jälkeen – keskustelua julkisesta taiteesta", jaksossa 5 – "Osallistumisen taide", Kaija Kaitavuori ja Maija Kasvinen keskustelevat Kaitavuoren väitöskirjasta *Art of Engagement: Audience Participation and Contemporary Art*. Keskustelun lomassa Kaitavuori mainitsee, että käsitteen paikkasidonnainen taide lisäksi on olemassa käsite yhteisösidonnainen taide. Tämä johti ajattelemaan kuratoriaalista työskentelyä *Mäntän äärellä* -konseptin parissa yhteisösidonnaisena kuratointina.

Mäntän äärellä -konseptia ei voi siirrellä paikasta toiseen sellaisenaan, vaan sen on pysyttävä elävänä, reagoivana ja avoimena – kerta toisensa jälkeen yhteisöstä ammentavana. Konsepti vaatii kanssakuraattoreikseen ihmisiä, jotka elävät paikkakunnalla ja toimivat tapahtumaympäristössä. Vaikka *Mäntän äärellä* -konsepti valjasti paikallisen tilanteen taiteellisen toiminnan sisältöjen materiaaliksi, ei paikkakuntalaisia ole kuitenkaan tarkoitus käyttää taiteen materiaalina vaan pikemminkin taiteen on tarkoitus toimia materiaalina, jota paikkakuntalaiset voivat käyttää paikallisen elämän muovaamiseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Paikallishistorian ja paikallisten tarinoiden – niin urbaanien legendojen kuin tutkitun kulttuurihistoriankin – tuntemus on avain näyttely- ja esityskontekstien luomiseen. *Mäntän äärellä* -konseptin tarkoitus ei ole olla vain ulko- tai yläpuolelta tuotettua hyvää, vaan osoittaa myös se hyvä, joka yhteisöistä löytyy itsessään. Kanssakuratoriaalinen työskentely ja paikalliset kanssakuraattorit ovat olennaisessa roolissa esimerkiksi pohdittaessa, kuinka *Mäntän äärellä* -konseptin voisi mukauttaa kiertonäyttelyiden konseptiin.

Omiessani *Taiteen kanssa maailman äärellä* -antologian nimen oman opinnäytetyöni otsikkoon, keskityin yksisilmäisesti paikallisen vallitsevan tilanteen äärellä olemiseen. Opinnäytteeni edetessä avautui nimestä kuitenkin olennaisempi totuus. Se, että olen siellä vääjäämättä aina jonkun kanssa.

KIITOS

Taiteesta

Dorian Bajramovic, Mari Hallapuro, Paavo Halonen, Maria Huhmarniemi, Saara-Maria Kariranta, Jarmo Ilmari Somppi, Anssi Kasitonni, Timo Kokko, Antero Laine, Katri Mononen, Benjamin Orlow, Eeva-Maija Priha, Taneli Rautiainen, Sofia Saikain, Jenni Sokura, Paula Tella, Tarja Tuupanen, Silja-Tuuli Tyrkkö, Pekko Vasantola ja Liisa Tarleena Öhman sekä Outi Kirves, Sheung Yiu, Pirkko Talvio-Jaatinen ja Katriina Viljamaa-Rissanen

Graafisesta ilmeestä ja suunnittelusta

Sammy-Daniel Vilenius

Tuotannosta ja dokumentoinnista

Sanni Piirainen

Näyttelyiden valvonnasta

Ammar Sultani, Armas Kastegren, Elmo Toivonen, Heme Viitanen, Joel Yläkangas, Lenni Juurakko, Matleena Tepponen, Mira Saraluhta, Olivia Suoranta, Noora Peltonen, Saara Pelkonen, Saara-Liisa Kangas, Sakari Hanki, Sanni Happonen, Siiri Kiiskinen, Stella Vahala, Tiina Laatikainen ja Ville Laitinen

Yhteistyöstä

Millenium Koti Oy

– Pirkko Nippala, Henriikka Peltola ja Ninni Paski sekä asuntojen omistajat

Mänttä-Vilppulan kaupunki

– Antti Korkka, Sipriina Ritaranta, Ville-Karel Viirelaid, Anni Inkiläinen, Sanna Tukia, Vuokko Hjelt ja Julia Virtanen

Palveluista, ammattitaidosta ja toveruudesta

Tilitoveri Oy – Saara Toivonen

Museoiden hankintakeskus Oy – Anna Aaltonen

Grafiikanpaja Himmelblau – Pertti Ketonen

Serlachius - Milla Sinivuori-Hakanen, Katri Tolonen, Tarja Väätänen, Pasi Mälkiä, Mikko Inkinen, Timo Hannunen, Johannes Jatkola, Kaisa Ylinen ja Jonna Numminen

K-Rauta Mänttä – Mihail Siilasvuo

Työpaja Apaja – Ari Sievälä ja tyypit sekä polkupyörien lahjoittajat

Rahoituksesta

Koneen Säätiö

Operaatio Pirkanmaa

– Ilona Kyykoski, Satu Keltanen ja Sami Siltanen

Poko ry

– Jutta Ahro ja Seppo Tolvanen

Ystävydestä, avusta ja vapaaehtoisuudesta

Heta Savela, Jesse Savela, Sampo Linkoneva, Marketta Linkoneva, Katja Äikäs, Toni Äikäs, Leevi Äikäs, Jari Saarinen, Veikko Halmetoja, Tiina Nyrhinen, Kirsimaria Törönen, Veera Rajamo, Minna Herttuainen, Jussi Perämäki, Nina Karjalainen, Tytti Rantanen, Vesa Puhakka, Jan-Erik Andersson, Kati Nenonen, Matti Maunumaa, Sani Kontula-Webb, Arto Korhonen, Rauli Heino

Kannustuksesta, kyseenalaistuksesta ja keskusteluista

Anna-Kaisa Rastenberger

Kaija Kaitavuori

Ida Enegren

Jarkko Partanen

Joonas Pulkkinen

Johanna Rojola

Luennoista, artikkeleista ja ajatuksista

Anita Seppä, Hanna Johansson, Karoliina Lummaa, Terike Haapoja, Leena-Maija Rossi, Saara Hacklin, Teemu Mäki, Taina Saarikivi, Antti Majava, Andy Best, Ki Nurmenniemi, Taru Elfving, Paula Toppila, Katja Tukiainen, Marika Orenius, Minna Suoniemi ja Oliver Kochta-Kalleinen

Ohjauksesta

Anita Seppä

Viitteet ja kirjallisuus

Tekstit, artikkelit ja teokset

Filipovic, Elena. 2005. The Global White Cube. Zurich. OnCurating.org.

Harjunpää, Johanna. 2011. Vessapaperia ja veistoksia – Mäntän kaupungin muutos tehdas-kaupungista taidekaupungiksi. Pro gradu, Jyväskylän yliopisto, Historian ja etnologian laitos.

Johansson, Hanna & Seppä, Anita. 2021. Taiteen kanssa maailman äärellä: kirjoituksia ihmis-keskeisestä ajattelusta ja ilmastonmuutoksesta. Helsinki. Taideyliopiston kuvataideakatemia.

Lind, Maria. 2011. It's all mediating. Milano, Italia. Mousse Publishing. (julkaistu "Ten Fundamental Questions of Curating" – Mousse Magazine #28).

O'Doherty, Brian. 1986. Inside the White Cube – The Ideology of the Gallery Space. Santa Monica, San Francisco. The Lapis Press. (esseet julkaistu alunperin 1976. Artforum -magazine).

O'Neill, Paul. 2015. The Curatorial Constellation, Durational Public Art, Cohabitation Time, and Attentiveness. (julkaistu Barbara Holub & Christine Hohenbüchler, toim. Planning Unplanned. Towards a New Function of Art in Society).

O'Neill, Paul. 2016. The Culture of Curating and the Curating of Culture(s), The Mit Press.

Pohja, Markku. 2015. Mäntän paikat ja paikannimet. Oriveden kirjapaino.

Ruutiainen, Päivi. 2012. Onko puhelinkoppi koru? Nykykoru taiteen kentällä. Väitöskirja. Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta.

Sheikh, Simon. 2016. Curation and Futurity (julkaistu Paul O'Neill, Mick Wilson & Lucy Steeds, toim. The Curatorial Conundrum: What to study? What to research? What to practice?) The Mit Press.

Luennot

Elfving, Taru. Curating on Shifting Shorelines. 10.11.2021. Kuvataideakatemia. (Sculpture on Burning Planet -luentosarja)

Kaitavuori, Kaija. Taiteen esittämiskäytännöt – Julkiset/vaihtoehtoiset tilat. 9.3.2021. Kuvataideakatemia.

Kaitavuori, Kaija. Taiteen esittämiskäytännöt – Yleisöt. 23.3.2021. Kuvataideakatemia.

Kaitavuori, Kaija. It's mediating, stupid! 8. ja 15.4.2021. Kuvataideakatemia.

Nurmenniemi, Ki. Burning sustainability issues within the visual art field: How to go further from monitoring individuals' CO2 footprints? 23.9.2021. Kuvataideakatemia. (Sculpture on Burning Planet -luentosarja)

Nurmenniemi, Ki. Arts, Ecology, Social Justice: How to develop eco-intersectional approaches? 24.9.2021. Kuvataideakamia. (Arts, Ecology and Social Justice -kurssi)

Rastenberger, Anna-Kaisa & Kaitavuori, Kaija. Taiteen esittämiskäytännöt – Instituutio-kritiikki. 16.3.2021. Kuvataideakatemia.

Orenius, Marika. Taidepedagogiikka ja valta. 29.11.2021. Kuvataideakatemia. (Kuvataiteilijan pedagogiset valmiudet -kurssi)

Toppila, Paula. Ecologically Sustainable Curating. 23.3.2021. Kuvataideakatemia.

Nettisivut

<https://mantankuvataideviikot.fi/historia.htm>. 4.1.2026.

<https://porinkulttuurisaato.org/>. 4.1.2026.

<https://serlachius.fi/kokoelmat/>. 4.1.2026.

Podcastit

Kasvinen, Maija. 2021. Jakso 4: Tila ja vastuut. Kuution Jälkeen -Podcast. Taike.

Kuunneltavissa verkossa:

<https://www.taike.fi/fi/uutiset/tila-ja-vastuut-kuution-jalkeen-osa-4-podcast>. 8.1.2026.

Kasvinen, Maija. 2021. Jakso 5: Osallistumisen taide. Kuution Jälkeen -Podcast. Taike.

Kuunneltavissa verkossa:

<https://www.taike.fi/fi/uutiset/osallistumisen-taide-kuution-jalkeen-osa-5-podcast>. 8.1.2026.

Sähköpostit

Linkoneva, Sampo. 2025. Kuvataideviikkojen synty. Yksityinen sähköpostikeskustelu 19.12.2025.

Kirjallisuutta

de Cherteau, Michel. 1988. The Practice of Everyday Life. Berkeley & Los Angeles. University of California Press.

Guattari, Felix. 1989. Kolme ekologiaa. Suomentanut Anne Helle, Mikko Jakonen ja Eetu Viren. 2008. Polemos-Sarja. Helsinki. Tutkijaliitto.

Ikonen, Petteri. 2004. Arjen Trilogia – korutaide taiteen tekemisen ja kokemisen välineenä. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A47. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun graafiset palvelut.

Kwon, Miwon. 2002. One Place After Another: Site-Specific Art and Locational Identity. Massachusetts Institute of Technology

Obrist, Hans Ulrich. 2008. A Brief History of Curating. Zürich. JRP|Ringier.

Smith Maguire, Jennifer & Matthews, Julian. 2014. The Cultural Intermediaries Reader. Sage Publications.

Stallabrass, Julian. 2004. Art Incorporated: The Story of Contemporary Art. New York. Oxford University Press.

Kuvaluettelo

sivu 25	Mäntän äärellä -banderolli. Graafinen suunnittelu Sammy-Daniel Vilenius	sivu 58	Kukkarokivenkatu 3 as 5 – Kokko. kuva: Krister Gråhn
sivu 30	Dorian Bajramovicin muotokuva. kuva: Dorian Bajramovic Mari Hallapuron muotokuva. kuva: Laura Konttinen Paavo Halosen muotokuva. kuva: Ulla Kokki Maria Huhmarniemen muotokuva. kuva: Maria Huhmarniemi Anssi Kasitonin muotokuva. kuva: Tiina Uimaluoto	sivu 59	Timo Kokko – Mementary Appearance: Still Life – yksityiskohta. kuva: Krister Gråhn
sivu 31	Saara-Maria Karirannan muotokuva. kuva: Saara-Maria Kariranta Jarmo Ilmari Sompin muotokuva. kuva: Jarmo Ilmari Somppi Timo Kokon muotokuva. kuva: Markus Laakso Antero Laineen muotokuva. kuva: Pekka Syrjälä Katri Monosen muotokuva. kuva: Katri Mononen	sivu 60	Paulakatu 8 – Hallapuro, Halonen. kuva: Krister Gråhn
sivu 32	Benjamin Orlowin muotokuva. kuva: Ted Mendez Eeva-Maija Prihan muotokuva. kuva: Eeva-Maija Priha Taneli Rautiaisen muotokuva. kuva: Anniina Vainio Sofia Saikâinin muotokuva. kuva: Sofia Saikâin Jenni Sokuran muotokuva. kuva: Ville Holopainen	sivu 61	Mari Hallapuro – Lampi. kuva: Krister Gråhn
sivu 33	Paula Tellan muotokuva. kuva: Paula Tella Tarja Tuupasen muotokuva. kuva: Lassi Rinno Silja-Tuuli Tyrkon muotokuva. kuva: Anthony Hilton Pekko Vasantolan muotokuva. kuva: Sofie Wikström Liisa Tarleena Öhmanin muotokuva. kuva: Liisa Tarleena Öhman	sivu 62	Paavo Halonen – Väärät Joutsenet. kuva: Krister Gråhn
sivu 34-43	Esittelykuvat myytävänä olleista asunnoista. kuvat: Millenium Koti Oy – Pirkko Nippala	sivu 63	Koskelankatu 47 C 14 – Tella, Vasantola. kuva: Krister Gråhn
sivu 44	Onnelankatu 8, Mustalahti – Mononen, Tyrkkö, Öhman. kuva: Krister Gråhn	sivu 64	Paula Tella – Yhtä tyhjän kanssa -Aukkoja olemassaolon rakenteissa. kuva: Krister Gråhn
sivu 45	Katri Mononen – Connection. kuva: Krister Gråhn	sivu 65	Virtasalmentie 34 – Bajramovic, Orlow. kuva: Krister Gråhn
sivu 46	Silja-Tuuli Tyrkkö – Rabbits IX. kuva: Krister Gråhn	sivu 66	Benjamin Orlow – HORSES AND ANTS -An Opera in Eight Acts. kuva: Krister Gråhn
sivu 47	Liisa Tarleena Öhman – So Long (Lake Pedder Earthworm). kuva: Krister Gråhn	sivu 67	Dorian Bajramovic – Isä ja tytär. kuva: Krister Gråhn
sivu 48	Sirppitie 31 – Kasitonni, Laine. kuva: Krister Gråhn	sivu 68	Keurusseläntie 3B – Priha, Rautiainen. kuva: Krister Gråhn
sivu 49	Antero Laine – Vapaapäivä. kuva: Krister Gråhn	sivu 69	Eeva-Maija Priha – Rakkaudella. kuva: Krister Gråhn
sivu 50	Anssi Kasitonni – Butterfly's effect. kuva: Krister Gråhn	sivu 70	Taneli Rautiainen – Nimetön. kuva: Krister Gråhn
sivu 51	Hallituskatu 22 A 19 – Saikâin, Vasantola. kuva: Krister Gråhn	sivu 71	Moisiantie 11 – Kariranta & Somppi, Vasantola & Yiu. kuva: Krister Gråhn
sivu 52	Sofia Saikâin – Day of a sculptor / Kuvanveistäjän päivä. kuva: Krister Gråhn	sivu 72	Saara-Maria Kariranta – Modernin metsäsuhteen kuihtuma. kuva: Krister Gråhn
sivu 53	Pekko Vasantola – Searching Average. kuva: Krister Gråhn	sivu 73	Jarmo Ilmari Somppi & Saara-Maria Kariranta – Categories Lifestyle. kuva: Krister Gråhn
sivu 54	Hallituskatu 14 as 3 – Huhmarniemi, Sokura, Tuupanen. kuva: Krister Gråhn	sivut 74-75	Mäntän äärellä -kartta. Graafinen suunnittelu: Sammy-Daniel Vilenius
sivu 55	Maria Huhmarniemi – Hetki, sarjasta eripituisia aikoja. kuva: Krister Gråhn	sivu 79	Lapsi Mäntän äärellä INFO:ssa. kuva: Krister Gråhn
sivu 56	Jenni Sokura – Pikapala 2. kuva: Krister Gråhn	sivu 80-81	Mäntän äärellä INFO -Mäntän vanha rautatieasema. kuva: Sanni Piirainen
sivu 57	Tarja Tuupanen – Arjen pyhyys. kuva: Krister Gråhn		

Mäntän äärellä -näyttelyiden teosluettelo

HALLITUSKATU 22 A 19

Sofia Saikâin (s.1992)

Footprints in the snow / Jalanjäljet lumessa, 2019 – öljy kankaalle

Nastja, 2018 – öljy kankaalle

Greece / Kreikka, 2015 – öljy kankaalle

Green still-life / Vihreä asetelma, 2017 – öljy kankaalle

Day of a sculptor / Kuvanveistäjän päivä, 2018 – öljy kankaalle

Morning / Aamu, 2020 – öljy kankaalle

Any's prayer / Anyan rukous, 2021 – öljy kankaalle

Entrance / Sisäänkäynti, 2021 – öljy kankaalle

Portrait of Sani / Sanin muotokuva, 2021– öljy kankaalle

The house / Talo, 2014 – öljy kankaalle

Pekko Vasantola (s.1994)

Searching Average, 2018 – digitaalinen kollaasi: mustesuihkutuloste

HALLITUSKATU 14 as 3

Maria Huhmarniemi (s.1977)

Palava rakkaus, sarjasta eripituisia aikoja / Maltese-Cross, series Varies durations of Time, 2009/2023 – installaatio: kahvikupit ja asetit

Vuodenajat Napapiirillä, sarjasta eripituisia aikoja / Seasons in the Arctic Circle, series Varies durations of Time, 2012/2023 – installaatio: kahvikupit ja asetit

Hetki, sarjasta eripituisia aikoja / The Moment, series Varies durations of Time, 2012/2023 – installaatio: kahvikupit ja asetit

Lampaan villan lankataulu / Sheep Wool Yarn Art, 2023

Jenni Sokura (s.1983)

Bouquet de Fleurs Nr. 1-3, 2022 – riipus: emaloitu kupari, puu (leppä), nauha

Vanha resepti / Old family recipe, 2023 – objekti: keramiikka, nauha, readymade

Eväsretki / Picknicking, 2023 – mukana kannettava objekti: keramiikka, tekstiili, nahka

Tuttua ja turvallista / Familiar and safe, 2023 – kolme objektiä: keramiikka, tekstiili, nahka

Enemmän leipä kuin kakku / More a bread than a cake, 2023
– objekti: keramiikka, nauha, paperi

Korkea pulla / High bun, 2023 – objekti: keramiikka, nauha, tekstiili

Leivos 1 / Pastry 1, 2023 – objekti: keramiikka, nauha, readymade

Leivos 2 / Pastry 2, 2023 – objekti: keramiikka, nauha, readymade

Pikapala / Fast snack, 2023 – objekti: hartsi, muovipussi, puu

Pikapala 2 / Fast snack 2, 2023 – objekti: hartsi, muovipussi, keramiikka

Tarja Tuupanen (s. 1973)

Craft & Tradition, 2014-2017 – kaksi objektiä: kaulin ja mortteli: marmori, marmorijauhe

(teoksella ei ole nimeä), 2011 – 21 objektiä: liuske, kullattu hopea

Arjen pyhyys / Holy weekday, 2019 – objekti: marmori

Helmet / Pearls, 2019 – objekti: marmori, puuvillanauha

Viesti / The message, 2019 – objekti: marmorinen kirjoitusalus, marmorijauhe

KEURUSSELÄNTIE 3B

Eeva-Maija Priha (s. 1980)

Rakkaudella / With Love, 2005-2007 – 12 valokuvaa: mustesuihkutuloste

Taneli Rautiainen (s. 1983)

Nimetön/Untitled, 2023 – toisinto installaatiosta: muovi ja muovimatto
Alkuperäinen teos on HAM Helsingin taidemuseon kokoelmassa, 2012

KOSKELANKATU 47 C 19

Paula Tella (s. 1964)

Yhtä tyhjän kanssa – Aukkoja olemassaolon rakenteissa /
One with nothing – Holes in the structures of existence, 2021-2023
– installaatio: 37 maalausta: tussi ja vesiväri paperille

Pekko Vasantola (s. 1994)

Muistomerkki (Säähavainnot) / Memorial (Weather Observations), 2019
– laserkaiverrus graniitille

KUKKAROKIVENKATU 3 as 5

Timo Kokko (s. 1978)

Momentary Appearance: Still Life, 2021-2023
– installaatio: taiteilijan omistamaa metsää säilöttynä muovilaatikoissa, muovilava, teräskyltti,
dokumentaariset valokuvat, taaksepäin kulkeva kello, kasvatusalusta

MOISIONTIE 11

Saara-Maria Kariranta (s. 1974)

Modernin metsäsuhteen kuihtuma, 2023 – selluloosavalu Aalto-maljakkoon

Proposal for Finance Companies Logo 1-3, 2013 – 3D-tulostus

Jarmo Ilmari Somppi (s. 1970)

Ohut tila/Thin Space, 2016/2023 – installaatio: ääni ja valo

Saara-Maria Kariranta ja Jarmo Ilmari Somppi

CategoriesLifestyle, 2019/2023 – ohjelmoitu installaatio

Ikuinen elämä, 2021/2023 – ohjelmoitu installaatio

Pekko Vasantola (s.1994)

Muistomerkki (Sofien DNA-analyysi) / Memorial (Analysis of Sofie's DNA), 2021
– laserkaiverrus graniitille

Pekko Vasantola & Sheung Yiu (s. 1991)

Seeing in Feedback Loop, 2022 – Installaatio: iPhone, leka, marmori

ONNELANKATU 8

Katri Mononen

Flora & Form, 2022 – akryyli ja kollaasi paperille

Spirits of the Garden, 2022 – akryyli ja kollaasi paperille

Flora & Aura, 2022 – akryyli, spray ja kollaasi paperille

Pionit / Peonies, 2021 – akryyli ja kollaasi paperille

Kesäyön kukat / Summer Night Flowers, 2021 – akryyli ja kollaasi paperille

Wings of Tallinn I-III, 2022 – akryyli ja kollaasi paperille

After the Party I-III, 2022 – akryyli ja spray kankaalle

Spring Air, 2022 – akryyli ja spray kankaalle

Flora & Triangle, 2022 – akryyli, spray, muste ja öljypuikko kankaalle

Flora & Tangle, 2022 – akryyli, spray ja öljy kankaalle

Message, 2022 – akryyli, spray, muste ja öljy kankaalle

70's Bush, 2022 – akryyli, muste ja spray

About the Lightness and necessity of Plants I-II, 2022
– akryyli, spray, öljypastelli ja öljy kankaalle

Connection, 2023 – akryyli kankaalle

Late Bloomer II, 2022 – akryyli, spray ja muste kankaalle

Karkaava kuvio / Escaping Pattern, 2023 – akryyli ja spray kankaalle

Green Blast, 2021 – akryyli, spray, öljy ja öljypastelli kankaalle

Verhot / Curtains, 2023 – akryyli ja spray kankaalle

Rainy Day, 2022 – akryyli, kollaasi ja öljypastelli paperille

Becoming a Butterfly I-II, 2022 – akryyli, kollaasi ja öljypastelli paperille

Bowl of Diversity, 2022 – akryyli, kollaasi ja öljypastelli paperille

Your Greens, 2021 – akryyli ja kollaasi paperille

Your Colors, 2021 – akryyli ja kollaasi paperille

Läpikuultava ääni / Translucent Voice, 2023 – akryyli ja kollaasi paperille

Silja-Tuuli Tyrkkö (s. 1987)

RabbitS IX, 2021

– kuusi luonnollisen kokoista veistosta jäniksistä:

Haavan ja männyn oksat, kynttilävaha, persimonin kannat, siiloras, ilmakasvinlehdet, viiriäisen munat, neilikat, oliivin kivet, jäkälä, ahvenen evät, avokadon kivet, mangon kivet, kaktuksen kukat, granaattiomenat, pinkit ja harmaat osterivinokkaat, tähkämäljan kukat ja lehdet, ruusut, kananmunat, viirivehkan kukat, krysanteemin kukat, perhosorkidean kukat, unikon kodat, eukalyptuksen lehdet, lisäksi kasvinosia

Liisa Tarleena Öhman (s. 1987)

Teokset lasitettua keramiikkaa vuosilta 2022-2023:

Metrilakupyhimys / The Saint of Liquorice, Kirvoitusjuoma / Soft Drink, Tiukkapipo / Tight-knit, Voisilmä / The Butter Eye, Tulvaväli / Gone With The Flow, Poikkileikkaus / Cross Section, Kotikissan murohetki / The Cereal Cat, Romantikko / The Romantic, Vesivahinko / The Water Damage, Kynijä / Pent-Up, Valon nopeus / Speed of Light, Nallekarkintasaja / The Gummy Bear Balancer, Poskipuna / The Blush, Piilolinssi / The Contact Lens, Kansijuttu / The Cover Story, Diskokuume / Disco Fever, Muuttolaatikko / Contained, Päässä naksuu / Huff and Puff, Kriisipuuro / The Crisis Porridge, Unen päästä kiinni / Sleepyhead, Yökerho / Night Club, Pikanuudeli / Instant Noodles, Oman onnen noja / Hanging Out To Dry, Viimeinen Pisara / The Last Drop, Yksipiippuinen / Pied Piper, Silkkihansikkain / With Kid Gloves, Pää täyteen / Fill Up, Mokkapalavakooja / Agent Brownie, Kahvitarjoilu / Coffee Serving, Näen Terapeuttia / I Am Seeing a Psychiatrist, Harmin Paikka / Too Bad, Omakorttitalo / Town House of Cards, Tulta päin / Sunburn, Itku kaatuneelle maidolle / The Cry Over Spilled Milk, Sairasloma rutiininomaisen sarvienpoisto-operaation jälkeen / Recovering From a Routine Horn Removal Operation, Perfect Matches, Three's a Crowd, Old Kid on The Block, Sunny Side Up, Emotional Baggage, Room With a View ja The Underdog

Sekä teokset sarjasta So Long – lasitettu keramiikka, 2023:

So Long (Achatinella Apexfulva), So Long (Guam Flying Fox), So Long (San Cristóbal Flycatcher), So Long (Saint Helena Olive), So Long (Harelip Sucker), So Long (Big-Eared Hopping Mouse), So Long (Pinta Island Tortoise), So Long (Urania Sloanus), So Long (Laughing Owl), So Long (Lake Pedder Earthworm), So Long (Golden Toad), So Long (Xerces Blue), So Long (Bramble Cay Mosaic-tailed Rat), So Long (Tulare Saltbush), So Long (Thylacine), So Long (Madeiran Large White), So Long (Spix Macaw), So Long (Robust White-eye), So Long (Yunnan Lake Newt), So Long (Passenger Pigeon), So Long (Formosan Clouded Leopard), So Long (Round Island Boa), So Long (Marshall's Mussel), So Long (Cascade Funnel-web Spider), So Long (Hawaii Chaff Flower),

So Long (St. Helena Darter), So Long (Levuana Moth), So Long (Pyrenean Ibex), So Long (Christmas Island Pipistrelle), So Long (Baiji), So Long (Quagga), So Long (Tecopa Pupfish), So Long (Caribbean Monk Seal), So Long (Lagarto), So Long (Pink-headed Duck), So Long (Toolache Wallaby), So Long (Ilin Island Cloudrunner) ja So Long (Black Mamo)

PAULAKATU 8

Mari Hallapuro (s. 1985)

Hämärä / Dusk, 2020 – viivasyövytys, mezzotinto

Marraskuun 31. päivä / November 31st, 2021 – valemezzotinto (akvatinta)

Piilo / Hiding place, 2019 – viivasyövytys

Pudotus / Fall, 2019 – viivasyövytys

Lampi / Pond, 2019 – viivasyövytys, kuivaneula

Nimetön (Iso kivi / Big rock), 2022 – viivasyövytys

Nimetön (Lappajärvi), 2021 – viivasyövytys, kuivaneula

Nimetön (kallio), 2019 – viivasyövytys

Kivikko / Rock ground, 2018 – viivasyövytys, kuivaneula

Rinne / Hill, 2019 – viivasyövytys

Pirunpelto I, 2018 – viivasyövytys

Pirunpelto II, 2019 – viivasyövytys, mezzotinto, E.A.-vedos

Vaellus / Wander, 2019 – kuuden teoksen sarja: mezzotinto

Pimeä / Dark, 2020 – mezzotinto

Uusi Horisontti / New Horizon, 2020 – mezzotinto

Mänty / Pine, 2023 – mezzotinto

Paavo Halonen (s. 1970)

Oma Pyhimys / Saint of Their Own, 2023 – esinekooste: pyhimysveistos, tiibetiläiset naamarit

Taivaalliset suudelmat / Heavenly kisses, 2023

– esinekooste, kaksi osaa: puukerubit, muovijoutsenet

Anna se takaisin! / Bring It Back!, 2023 – esinekooste: puuveistos, puulintu

Väärät Joutsenet / misguided, 2023 – esinekooste: puuveistos, muovijoutsenet

Kerubien Pesimisestä / You are David next to a nest of Cherubs, 2023
– esinekooste, kaksi osaa: puukerubit, linnunpöntöt

Vesper / Vespers` s Theme, 2023
– esinekooste: puuveistos, puuhevonen, rustainen ketju katosta lattiaan

Hei Rakas / Don` t You Ever, 2023 – esinekooste: puuveistos, puulintu

Cloudy Lemonade, 2023 – esinekooste, kaksi osaa: puukerubit, muovipullot

Taivaasta Juopuneet / Inebrianti dal Cielo, 2023
– esinekooste, kaksi osaa: puukerubit, muovikanisterit Kalasataman rannalta

SIRPPITIE 31

Anssi Kasitonni (s. 1978)

Kolkuttajat / the Knockers, 2003 – 13:16 min, Super-8 mm

Butterfly` s effect, 2013 – 09:05 min, Super-8 mm

Planet Of Sexes, 2012 – 10:35 min, Super-8 mm

Antero Laine (s. 1967)

Aamupala, 2017 – akryyli kankaalle

Tattisato, 2013 – akryyli kankaalle

Altaan reunalla, 2015 – akryyli kankaalle (Kaarisillan taidekokoelma)

Kylpijä, 2015 – akryyli kankaalle

Ystävykset, 2016 – akryyli kankaalle

Saunoja, 2019 – akryyli kankaalle

Vapaapäivä, 2009 – akryyli kankaalle

Jännitysromaani, 2017 – akryyli kankaalle

Bussin odottaja, 2022 – akryyli kankaalle

Taiteilija työssään, 2021 – akryyli kankaalle

Koronakevät I-III, 2021 – akryyli kankaalle

Löytökoira, 2022 – akryyli kankaalle

VIRTASALMENTIE 34

Dorian Bajramovic (s. 1989)

Liitävä Kotka, 2023 – pronssi

Uusi Suomi, 2023 – alumiini

Isä ja tytär, 2023 – rauta

Italian Leather, 2022 – alumiini

Prada Cloe, 2022 – alumiini ja graniitti

Fendi, 2022 – alumiini ja graniitti

Benjamin Orlow (s. 1984)

HORSES AND ANTS - An Opera in Eight Acts, 2017 – 24 h, 1920 x 1080 HD, stereo

Ritual City, 2023 – korkeapolttoinen savi, kupari, rauta, puu

Unrealised projects, 2021 – .jpeg